

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΞΑ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308 | 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1984 | ΑΡΙΘ. 4

ΑΝΑΖΗΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Στὸ προηγούμενο τεύχος τῆς «Ἐκκλησίας» παρουσιάσαμε τὴν ἄποψιν, κατὰ τὴν ὁποία οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν εἰρήνην πρέπει νὰ ξεκινήσουν μὲ τὸ σύνθημα «Κανένα πύραυλο πούθενά». Ἡ διατύπωση αὐτῆ τοῦ Π. Πλωρίτη εἶναι ἡ κατάληξις μιᾶς περικοπῆς, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἐξῆς: «Καὶ δὲν φαντάζομαι νὰ ὑπάρχη ἔστω κι ἓνας Εὐρωπαῖος ἢ Ὀττεντότος, «ἀνατολικὸς» ἢ «δυτικὸς», πὺν νὰ νοιάζεται ἂν ὁ πύραυλος, πὺν θὰ τὸν κοριοτοποιήσῃ, θὰ εἶναι «καπιταλιστικὸς» ἢ «κομμουνιστικὸς», «ἀστερόεις» ἢ «σφυροδρεπανοφόρος»... Μπορεῖ» μερικοὶ «νὰ διακρίνουν τὰ τάνκς σὲ ἀγγελικά... καὶ σὲ... δαιμονικά, ἀλλὰ οἱ πύραυλοι δὲν ἀφήρουν περιθώρια γιὰ τέτοιες διακριτικὲς πολυτέλειες... Σίγουρα ἔχουμε φτάσει στὴν πιὸ ἀποφασιστικὴ στιγμή — ἰδιαιτέρα γιὰ τὴν ἡπειρό μας, πὺν οἱ ὑπερδυνάμεις τὴν «στολίζουν», γιὰ νὰ γίνῃ θέατρο αὐτῆς τῆς ἀποτροπαιῆς «μπερλίνας» τῶν ἐξοπλισμῶν». Γι' αὐτὸ «δὲν θέλουμε κα ν ἔ ν α πύραυλο π ο υ θ ε ν ἄ» («Τὸ Βῆμα» 23-10-1983). Τὸ εὐστοχο αὐτὸ σύνθημα εἶναι δικαιολογημένο, διότι οἱ ἀπὸ ἐτῶν ἐγκατεστημένοι πύραυλοι, ὅπως τόνισε ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Παπανδρέου, «μποροῦν νὰ καταστρέφουν ὁποιαδήποτε πρωτεύουσα στὴ Δύση».

Ἄλλὰ στὸ σχεδιάσμα τοῦ μνημονίου μας γιὰ τοὺς στόχους τοῦ «Διεθνοῦς Ἔτους Εἰρήνης» πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ ἐξῆς σημεία:

1) Ἐκδήλωσις τῶν ἐκπροσώπων τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ εἶναι κι ἡ προσπάθεια νὰ

ἐπιτευχθῆ μία εἰρήνη, ἡ ὁποία θὰ εἶναι ὄχι βελτιωμένη ἔκδοσις, ἀλλὰ πολὺ χειρότερη ἀπὸ ὅ,τι ἦταν κάποτε στὸ παρελθόν λ.χ. ἡ Pax Romana ἢ ἡ Pax Britannica, πὺν ἐπέδιωκε τὴν ὑποταγὴ τῶν λαῶν σ' ἓνα Imperium, γιὰ νὰ ἐξασφαλισθῆ δῆθεν σ' αὐτοὺς ἡ securitas (ἀσφάλεια), ἡ εὐημερία κι ἡ συμμετοχὴ στὰ πολιτιστικὰ ἀγαθὰ τῆς Μητροπόλεως.

Καὶ σήμερα ὑπάρχουν ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα, πὺν ἐπιδιώκουν ἀνάλογη ἰδεολογικὴ κυριαρχία: ἀποβλέπουν στὸ νὰ ἐπιβάλουν σ' ὅλο τὸν κόσμον τὴν κοσμοθεωρία καὶ βιοθεωρία τους καὶ νὰ ἐξαφανίσουν τὸν ἰδεολογικὸ πλουραλισμὸ καὶ κάθε ἄλλο πολιτικο-οικονομικὸ σύστημα. Ὅλοι οἱ λαοὶ πρέπει νὰ στρέφουν τὰ μάτια τους στὴν ἰδεολογικὴ τους Μέκκα. Ἄλλὰ ἡ πειθὼ ἢ ἡ ἀκτινοβολία τοῦ συστήματός τους δὲν εἶναι καθόλου ἐλκυστικὴ, διότι οἱ ὑποσχέσεις τους γιὰ τὴν ἐπίγεια εὐδαιμονία διαφεύδονται ἀπὸ καταστάσεις, πὺν ὑπενθυμίζον τὶς περιγραφὲς τῶν ἔργων τοῦ Τζῶρτζ Ὀργουελ «1984» καὶ «Ἡ φάρμα τῶν ζώων». Κι ἐπειδὴ οἱ ἐλεύθεροι δημοκρατικοὶ λαοὶ δὲν πείθονται ν' ἀναζητήσουν μὲ τὴν ἐλεύθερη θέλησί τους τὸν «παράδεισο», τὸν ὁποῖο τὰ καθεστῶτα αὐτὰ ὑπόσχονται, γι' αὐτὸ ὁ «παράδεισος» αὐτὸς πρέπει νὰ ἐπιβληθῆ μὲ τὴ βία. Εὐστόχως σ' αὐτὴ τὴ συνάφεια ὑπεμνήσθη προσφάτως τὸ ἀνέκδοτο γιὰ τοὺς δύο προσκόπους, οἱ ὁποῖοι ἀνέφεραν στὸν ἐνωμοτάρχην τους τὴν καλὴ τους πράξι. «Βοηθήσαμε — τοῦ εἶπαν — μιὰ ἡλικιωμένη κυρία νὰ περάσῃ στὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο». «Καλὰ — παρετήρησε ρωτῶν-

τας ο ένωμοτάρχης — έπρεπε κι οί δύο νά τήν περάσετε;». «Έπρεπε, τοῦ άπάντησαν, γιατί ή κυρία δέν ήθελε!». (Τσαλόγλου, «Καθημερινή», 20-21 Νοεμβρίου 1983).

Έτσι εξηγείται γιατί οί εκπρόσωποι οίασδήποτε δλοκληρωτικής ιδεολογίας, όπως ακριβώς κι οί φορεϊς τοῦ ιμπεριαλιστικοῦ εκμεταλλευτικοῦ πνεύματος, υποθάλλουν τή λατρεία τής εξουσίας τους, τή μονοδρόμησι τής σκέψεως, τή διπολική ψυχολογία, τς παγκόσμιες ή τοπικές πολωτικές αντιθέσεις, τήν καχυποψία, τή δυσπιστία και τόν «ψυχρό πόλεμο». Έφ' όσον δέν μπορούν με δημοκρατικές διαδικασίες νά επιβάλουν σ' όλους τούς λαούς τό «κοσμοσωτήριο» ιδεολογικό τους σύστημα, θέλουν νά τó επιβάλουν με τή βία. Είναι χαρακτηριστικό, ότι τόν Φεβρουάριο τοῦ 1982 ήγγέτης μιάς Έπερδνάμεως έκαμε τó — άποκαλυπτικό γιά τς προθέσεις τής χώρας του — «διπλωματικό» λάθος νά διακηρύξη με ειλικρίνεια: «Έως τó 1985 θά έχη μεταβληθή ή ισορροπία δυνάμεων στήν Έυρώπη, ώστε ή ... (άνεφερε τή χώρα του) θά μπορη άνενόχλητα νά επιβάλη τή θέλησί της».

Είναι φανερό, ότι μιά τέτοια νοοτροπία υπονομεύει τήν ειρήνη, διότι υποδαυλίζει τήν φιλοπόλεμη διάθεση και οδηγεί σέ κινητοποιήσι τών ιδεολογικά αντιπάλων πρós «αντιμετώπισι άπειλών» και πρós συνέχισι τοῦ φαύλου κύκλου τοῦ ανταγωνισμοῦ τών εξοπλισμών με σκοπό τήν άνατροπή τοῦ συσχετισμοῦ τών δυνάμεων και τήν άπόκτησι υπεροχής και θέσεως ισχύος.

Όστε ένας από τούς κυριώτερους στόχους τοῦ «Διεθνούς Έτους Ειρήνης» πρέπει νά είναι ή διαφώτισι δια τήν ανάγκη νά εξαλειφθή οίαδήποτε επεκτατική δλοκληρωτική ιδεολογία οίουδήποτε χρώματος και οίαδήποτε φανερά ή συγκεκαλυμμένη τάσις προπαγανδισμοῦ και επιδιώξεως μονοπλεύρου και όχι γενικοῦ άφοπλισμοῦ.

2) Οί μηχανισμοί τοῦ ιδεολογικοῦ ιμπεριαλισμοῦ χρησιμοποιοῦν συχνά ως «δούρειο

ίππο» μερικά τηλεκατευθυνόμενα υπ' αὐτῶν μονομερῆ «ειρηνιστικά» κινήματα, γιά νά κάμψουν τή θέλησι τών ιδεολογικά αντιπάλων νά μη προχωρήσουν σέ προσπάθεια άνατροπής τής υπεροπλίας, τήν όποία έχει άποκτήσει εκείνος, και τής στρατηγικής «άνισοροπίας». Έτσι έχουν γίνει τής μόδας τά άπ' τόν Όργουελ έπισημαινόμενα συνθήματα: «Ό πόλεμος είναι ειρήνη»· «ή έλευθερία είναι σκλαβιά»· «ή άγνοια είναι δύναμις». Έπενθυμίζομε τó παράδειγμα τοῦ Χίτλερ, ό όποιος — με τήν «πέμπτη φάλαγγα», πόν δροῦσε με ειρηνόφιλο πολιτιστικό προσωπεϊο, — έπεδίωκε νά άποδυναμώση τó αγωνιστικό φρόνημα και τή στρατιωτική έτοιμότητα τών άλλων έθνών.

Τά ειρηνιστικά κινήματα πρέπει νά πείσουν ότι είναι ειλικρινή και αδόρμητα. Αὐτά πρέπει όχι μόνο νά μη άπαγορευόνται σέ μερικες χώρες, όπως, ως μη ώφελε, συμβάλνει, αλλά και πρέπει σέ Άνατολή και Δύσι, νά γίνον τῶ όντι μαζικά. Αὐτό σημαίνει, ότι πρέπει νά κινητοποιοῦν όλα άνεξαιρέτως τά στρώματα τοῦ λαοῦ και όχι μόνο μικρές — σέ αναλογία πρós τó σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ — μειονότητες. Παρά τó γεγονός, ότι δέν υπάρχει άνθρωπος, πόν νά θέλη νά χαθῆ μέσα σ' ένα πυρηνικό δλοκαύτωμα, πολλοί έχον δυσπιστία στά κινήματα αὐτά, διότι ακριβώς τά δραστηριώτερα έξ αὐτῶν έχον χάσει τήν αξιοπιστία τους και γεννοῦν επιφυλάξεις και δυσπιστία, καθώς συνεχώς κατηγοροῦνται γιά προσπάθεια κηδεμονίας («καπελλώματος»), φιμώσεως ή άποκλεισμοῦ άλλων «άδεσμεύτων» ειρηνιστικῶν κινήματων.

Άλλ' οί τυχόν καταχρήσεις δέν αίρουν τήν αξιέπαινη χρήσι, τοσοῦτον μάλλον όσον άκόμη και στά αντιλεγόμενα ειρηνιστικά κινήματα συμμετέχον δεκάδες χιλιάδων άγνων κι ειλικρινῶν ειρηνοφίλων. Η Παθολογία, πόν διαπιστώνεται στίς παγκόσμιες κινήσεις υπέρ τής ειρήνης, τής ύφέσεως και τοῦ άφοπλισμοῦ, πρέπει νά οδηγήσῃ στή διατύπωσι τών κανόνων τής Έγχεινής τους. Μόνον ή έφαρμογή τών κανόνων αὐτῶν θά καταστήσῃ τά ειρηνιστικά κινήματα αληθώς μαζικά και όργανα πρós άσκησι πίεσεως επί τών ήγε-

τῶν τῶν λαῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν συνασπισμῶν.

3) Πρέπει νὰ γίνῃ κατανοητό, ὅτι δὲν θὰ ἐκλείψῃ ὁ καλπασμὸς τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῆς κατασκευῆς νέων ὄπλων ABC (A=ἀτομικῶν, B=βιολογικῶν καὶ C=χημικῶν), ἐὰν δὲν βρεθῆ τρόπος νὰ δεσμεύωνται ἠθικῶς οἱ ἐπιστήμονες, γιὰ νὰ εἶναι πάντοτε στρατευμένοι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ νὰ μὴ γίνωνται «πιόνια» στὰ χέρια ἢ καὶ στὰ νύχια τῶν ἱεράκων τοῦ πολέμου.

Ἄρα γε δὲν θὰ μπορούσαν νὰ βρεθοῦν μηχανισμοὶ καὶ τρόποι ἀμειλίκτου στιγματισμοῦ καὶ διαπομπεύσεως ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐξ ἀγάπης τάχα πρὸς τὴν πατρίδα τους γίνονται ἐπιλήσιμονες ἐνὸς νέου — τρόπον τινα — ἱπποκρατείου ὄρκου καὶ χρησιμοποιοῦν τὴν ἐπιστημονικὴ τους ἐξειδίκευσι σὴν κατασκευὴ ὁλονὲν καὶ περισσότερο φοβερῶν μέσων ἐξοντώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ καταστροφῆς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ τοῦ βιοτόπου;

Ὅταν ἔχῃ γενικευθῆ ἢ κατακραυγῆ ἐναντίον ἐπιστημόνων, πὺν ἀνέχονται νὰ χρησιμοποιηθοῦν σὲ ἐγκληματικὲς προωθημένες τεχνολογικὲς κατασκευές, ἀσφαλῶς θὰ ὑπάρχουν πολλὲς ἠθικὲς καὶ ψυχολογικὲς ἀναστολές, πὺν θὰ συγκρατοῦν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ἀκόμη κι ὅταν αὐτοὶ ἔχουν ἐλαστικὴ ἠθικὴ συνείδησι. Αὐτὸ δὲν σημαίνει, ὅτι παραγνωρίζομε τὸ πρόβλημα τῆς συγκρούσεως τῶν καθυκόντων, πὺν μπορεῖ νὰ δημιουργηθῆ, ὅταν πράγματι κινδυνεύῃ ἢ πατρίς ἐνὸς ἐπιστήμονος ἀπὸ ἐχθροῦς, πὺν διαθέτουν καταστρεπτικὴ ὑπεροπλία.

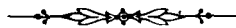
4) Πρέπει ν' ἀναπτυχθῆ καὶ θετικὰ εἰδικὴ γιὰ τὴν εἰρήνη ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Ὁ κλάδος τῆς ἐρεῦνης αὐτῆς, ὅπως καὶ μερικοὶ ἄλλοι ἐπιστημονικοὶ κλάδοι (λ.χ. ἡ Μελλοντολογία, *Futurologie*) δὲν θὰ ἔχῃ ἰδιαίτερες μεθόδους ἢ ξεχωριστοὺς τομεῖς, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ κινητοποιῆ ἢ θὰ προκαλῆ ὠρισμένους ἐπιστημονικοὺς κλάδους (πρὸ παντὸς τὴν ἐπιστήμη τοῦ δικαίου, τὴν οἰκονομικὴ ἐπιστήμη, τὴν κοινωνιολογία, τὴν στρατιωτικὴ ἐπιστήμη, τὴν Ψυχολογία, τὴν Ἱστορία, τὴν Ἡθικὴ) νὰ ἐξετάζουν ὠρισμένα θέματα καὶ προβλήματα ὑπὸ τὴν ὀπτικὴ γωνία τῆς εἰρήνης καὶ τῆς διερευνήσεως τῶν αἰτίων, τῆς προλήψεως καὶ τῆς στρατηγικῆς τῆς ἄρσεως ἐγκληματικῶν προκλήσεων (λ.χ. τοῦ Ἄττίλα) ἢ καὶ πολεμικῶν συγκρούσεων.

Ὅσον ἀφορᾷ στὸ τελευταῖο σημεῖο, πρέπει νὰ μελετηθῆ, προσδιορισθῆ καὶ συμφωνηθῆ σύστημα τελεσφόρου κι ἀποτελεσματικῆς δραστηκῆς ἐνεργείας τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν (λ.χ. Ο.Η.Ε., Συμβουλίου Ἀσφαλείας), ἢ ὁποῖα δὲν πρέπει εἰς τὸ μέλλον, ὅπως κατὰ τὸ παρελθόν, νὰ ἐκφυλλίζεται εἰς ἀπλὰ εὐχολόγια (π.χ. γιὰ τὸ δράμα τῆς Κύπρου).

Ἐπειδὴ ἐπιστολὲς καὶ τηλεφωνήματα ἀναγνωστῶν συνετέλεσαν στὸ νὰ διευρύνωμε μερικὰ σημεῖα τοῦ παρόντος μνημονίου, γι' αὐτὸ ἄς ἐπιτραπῆ νὰ ὀλοκληρώσωμε αὐτὸ στὸ ἐπόμενο ἄρθρο μας, στὸ ὁποῖο θὰ ὑπομνήσωμε τὴν εἰρημιστικὴ ἀποστολὴ τῆς Παιδείας, τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν



ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Οἱ Πατέρες, ἐκφραστοὶ τῆς καθολικῆς συνειδήσεως τῆς θεανθρωπίνης κοινωνίας, δηλ. τῆς ἐκκλησίας, κατέστησαν καὶ ἀδιάσειστοι ἐγγυηταὶ καὶ μάρτυρες τοῦ καθολικοῦ θεανθρωπίνου ἤθους καὶ ἀληθείας τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ παρουσία των ὑπερχρονικῆ καὶ πάντα ἐπίκαιρη τοὺς καθιστᾷ πραγματικοὺς «οὐρανοφάντορας» καὶ «οὐρανοβάμονας». Φανερόνουν τὰ μηνύματα τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν πορείαν πρὸς τὸν οὐρανόν, ὅπου ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς, τὸ μοναδικὸν «θεμέλιον», τὸ ὁποῖον «οὐδεὶς ἄλλος δύναται θεῖναι»¹.

Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας ἔχει νὰ ἐπιλύσῃ πολλὰ προβλήματα. Ἕνας ἔντονος προβληματισμὸς χαρακτηρίζει τοὺς συγχρόνους ἀνθρώπους. «Ὅλοι δι' ὅλα λαμβάνομεν κάποιαν θέσιν καὶ ἔχομεν τὴν κάποιαν λύσιν μας. Ἡ νοοτροπία αὐτὴ ἐντὸς τῶν θετικῶν της στοιχείων περικλείει καὶ τὰ ἀρνητικὰ της. Ξεχωριστὴν θέσιν ἐντὸς τῶν τελευταίων στοιχείων εἶναι ὁ προβληματισμὸς ποὺ γίνεται ἐπιφανειακῶς καὶ εἶναι ἀποτέλεσμα ἑνὸς συρμοῦ. Προβληματίζεται διὰ νὰ προβληματίζεται, χωρὶς νὰ συλλαμβάνῃ καὶ νὰ διακρίνῃ τὸ οὐσιώδες ἀπὸ τὸ ἐπουσιώδες.

Σήμερα εἶναι πολλὰ τὰ προβλήματά μας καὶ δι' ὠρισμένα ὑπάρχει ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ ἐπιλυθοῦν. Πάντοτε ὅμως, καὶ ιδιαίτερα εἰς τοὺς χρόνους μας, τὸ πρῶτον καὶ οὐσιαστικὸν καὶ θεμελιώδες πρόβλημα εἶναι ἓνα: Τὸ πρόβλημα αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ ἀνθρώπου. Ὅλα τὰ προβλήματα περιέχονται ἐντὸς τοῦ προβλήματος ἀνθρώπου καὶ ὅλα αἱ λύσεις εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ἀνθρώπου.

Πραγματικά, (ὅπως ἐσημεῖωεν ὁ Σέρβος Ὁρθόδοξος θεολόγος π. Ἰουστίνος Πόποβιτς) «τὰ προβλήματα τῆς κοινωνίας, ὅταν συναρμολογηθῶν εἰς τὰ βασικά των στοιχεῖα, δὲν εἶναι παρὰ τὸ πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ πολλαπλασιάζεται μετὰ τὸν ἀριθμὸν ὄλων τῶν ἀτόμων ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ὅλη ἡ κοινωνία. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου, θὰ ἔχῃ λύσει καὶ τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνίας, τῆς κάθε κοινωνίας, ἀπὸ τὴν πλέον πολυάριθμον ἕως τὴν πλέον ὀλιγάριθμον, ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν ἕως τὴν ἀνθρωπότητα»².

1. Κορ. Α' γ' 11.

2. Ἀρχιμ. Ἰουστ. Πόποβιτς, Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ Οἰκομενισμὸς, Θεσσαλονίκη 1974, σελ. 167-168.

Εἰς τὸν αἰῶνά μας πολλὰ προβλήματα ἐτέθησαν καὶ πολλὰ ἔλαβον τὴν λύσιν των μετὰ τὸν πλέον ἐντυπωσιακὸν καὶ πλήρως ἱκανοποιητικὸν τρόπον.

Καταπολέμησις ἀσθενειῶν, παράτασις ζωῆς καὶ μακροβιότης, ἀφθονία καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, κατακτήσεις ἐπιστημονικαὶ καὶ ὑψηλὴ τεχνολογία, μετὰ διερευνήσεις εἰς τὸν μακρόκοσμον (διάστημα) καὶ εἰς τὸν μικρόκοσμον (διάσπασις ἀτόμου - πυρηνικὴ φυσικὴ), ἐκβιομηχανίσις, σμίκρυνσις ἀποστάσεων μετὰ σύγχρονα μέσα ἐπικοινωνίας, προβολὴ καὶ κατακτήσεις ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐπιτεύγματα τῶν καιρῶν μας.

Αἱ λύσεις ὅμως αὐταί, χωρὶς νὰ ἔχῃ κανεὶς τὴν διάθεσιν νὰ τὰς μειώσῃ, εὐρίσκονται, ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ ἢ χρῆσις αὐτοῦ τοῦ ὄρου, εἰς τὸ «ἐποικοδόμημα», ἐνῶ ἡ βάσις καὶ ἡ ἀφετηρία, ποὺ εἶναι τὸ πρόβλημα ἀνθρώπου, μένει ἄλυτον καὶ διέρχεται βαθεῖαν κρίσιν, ἴσως ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας τῆς ἱστορίας του.

Τὸ πρόβλημα ἀνθρώπου ὄχι μόνον δὲν προχωρεῖ εἰς τὴν λύσιν του, ἀλλὰ συχνὰ γίνεται πλέον δυσεπιλυτὸν καὶ πλέον ὀξὺ καὶ ἀκολουθεῖται μετὰ ἀδιέξοδα τραγικὰ κάποτε.

Τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον κινδυνεύει σήμερον νὰ μηχανοποιηθῇ, νὰ μαζοποιηθῇ, νὰ ἀλλοτριωθῇ, νὰ ὑποβαθμισθῇ καὶ μάλιστα μετὰ τὴν χρῆσιν τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς συγχρόνου τεχνολογίας.

Ἐνδεικτικῶς νὰ ἀναφέρῃ κανεὶς τὴν βόμβαν νετρονίου τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ φρονεῖ μόνον τὰ ἔμβια ὄντα καὶ κυρίως τὸν ἀνθρώπον καὶ ἀφήνει ἀπέροστα ὅλα τὰ ἄψυχα ὄντα. Αἱ ἀποκαλούμεναι «ὀμολογίαι» τῶν ἀντιφρονούντων αἱ ἀποσπώμεναι διὰ χρήσεως ψυχοφαρμάκων. Ὁ «βομβαρδισμὸς» τῆς προπαγάνδας, τῆς διαφημίσεως καὶ τοῦ ἐντυπωσιασμοῦ, ποὺ γίνεται ἀπὸ τὰ σύγχρονα μέσα ὑψηλῆς τεχνολογίας. Ἡ σπατάλη καὶ ἡ ἀφθονία τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν εἰς τοὺς μέν, ἡ ἀναγκαστικὴ λιτότης καὶ ἡ στέρησις εἰς τοὺς δέ, ἔτσι ποὺ νὰ ἐπαναλαμβάνεται τὸ Γραφικὸν «ὅς μὲν πεινᾷ, ὅς δὲ μεθύει»³.

3. Α' Κορ. ια' 21.

Ἡ πείνα καὶ ἡ ἀσθένεια, πὺν θερίζει ἑκατομμύρια ἀνθρώπων εἰς τὸν τρίτον κόσμον. Ἡ καταπίεσις καὶ ἡ ἀνελευθερία εἰς ὀλοκλήρους λαοὺς μὲ τὸ πρόσχημα κάποιου μελλοντικοῦ μεσσιανισμοῦ. Ἡ ἀπάνθρωπος ἐκμετάλλεσις καὶ καταπάτησις ἀναφαιρέτων ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων μὲ ἀντάλλαγμα κάποιαν «ἐλευθερίαν».

Ἔλα αὐτὰ εἶναι δείγματα τοῦ ποῖαν κρίσιν διέρχεται τὸ πρόβλημα ἄνθρωπος.

Εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προβλήματος ἐμφανίζονται οἱ διάφοροι ἀνθρωπισμοὶ - οὐμανισμοὶ διὰ τὴν διάσωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Νιτσεισμός, ὑπαρξισμός, φροῦντισμός, καταναλωτισμός, μασωνισμός, κοινωνισμός, ἀναρχισμός, καὶ ἕνα μεγάλο πλῆθος ἄλλων «-ισμῶν» παρουσιάζονται ὡς λύσεις, διὰ τὰ ξεπερασθῆναι τὸ πρόβλημα ἄνθρωπος.

Συνήθως οἱ «-ισμοὶ» λαμβάνουν μίαν «ῥῆσιν», ἐν μέρος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς πὺν διερευνοῦν καὶ ἐξάγουν τὰ συμπεράσματά των, πὺν δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι ἀληθῆ καὶ πραγματικά. Ἀπομονώνουν ὅμως τὴν ἐπιμέρους ἀλήθειαν, τὴν ἀπολυτοποιοῦν, χωρὶς νὰ τὴν συσχετίζον μὲ τὸ καθόλου πρόβλημα «ἄνθρωπος». Κομματιάζουν καὶ ὑποδιαίρουσιν τὸν ἄνθρωπον καὶ λαμβάνουν τὰς ἐπιμέρους ἀληθείας του χωρὶς ἀναφορὰς εἰς τὴν καθολικὴν ἀλήθειαν περὶ ἀνθρώπου. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους αἱ διασπάσεις καὶ ἐκλεκτικαὶ ἐπιλογαί, θυμίζουσι τὰς αἵρέσεις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χώρου. Ἡ αἵρεσις πάντοτε στηρίζεται εἰς κάποιαν ἐπιμέρους ἀλήθειαν, πὺν ἔχει καὶ τὰ στηρίγματα τῆς ἐντὸς τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ὁ αἰρετικὸς τὴν ἀπομονώνει, τὴν ἀπολυτοποιεῖ, τὴν ὑπηρετεῖ μὲ πάθος καὶ ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν καθολικὴν ἀλήθειαν, ἡ ὅποια δὲν ἠμπορεῖ νὰ φανερωθῆ μὲ τὰς διασπάσεις.

Μία καλοπροαίρετος καὶ ἀπροκατάληπτος διερεύνησις ὅλων τῶν «-ισμῶν» ἠμπορεῖ νὰ ἐπισημάνῃ πάντοτε τὴν ἐπιμέρους ἀλήθειάν των. Ἡ διάσπασις ὅμως τῆς καθολικῆς ἀληθείας καὶ ἡ ἐμμονὴ εἰς τὴν μερικὴν, ὀδηγεῖ εἰς τὴν πλάνην. Αὐτὴ, ἐπειδὴ ἀναφέρεται εἰς τὸ πρόβλημα ἄνθρωπος, φανερώνεται ὡς ἀπανθρωπία, ἀπανθρωπία, κτηνωδία, θηριωδία καὶ δαμιονοπληξία.

Ἔνα δεύτερον χαρακτηριστικὸν ὅλων τῶν «-ισμῶν», πὺν ὁ καθένας ἔχει καὶ τὴν ἰδικὴν του ἀνθρωπολογίαν, εἶναι ὁ κοινὸς ἄξων των, ἡ κοινὴ ἀφετηρία των: Ὁ ἀνθρωποκεντρικισμὸς των. ἠμπορεῖ εἰς τὰ ἐπιμέρους οἱ ἀνθρωπισμοὶ αὐτοὶ νὰ ἔχουν διαφοροποιήσεις καὶ ἀντιθέσεις, τὸ γενικὸν των ὅμως πλαίσιον ὀρίζεται ἀπὸ τὴν ἀρχήν: «πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος»⁴. Πιστεύουσι εἰς τὴν αὐτονομίαν, εἰς τὴν αὐτοδυναμίαν, εἰς τὴν αὐτάρκειαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ αὐτοεξημερευθῆ, νὰ αὐτονομηθῆ, ἀλλὰ καὶ νὰ αὐτοτελειωθῆ. Ἡ ἀλήθεια δὲν ὑπάρχει ἔξω ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἐπομένως εἰς τὰ ἰδικὰ του μέτρα εἶναι καὶ τὸ ἀλάθητον.

4. Πρωταγόρας.

Ἡ τελευταία αὐτὴ πεποιθήσις του ἔλαβε καὶ τὴν δογματικὴν θεμελίωσιν καὶ κατοχύρωσιν.

Ἡ ἀνακήρυξις τοῦ ἀλαθήτου τοῦ πάπα ἐντὸς τοῦ παπισμοῦ - καθολικισμοῦ, πὺν εἶναι ἕνας μεταξὺ τῶν πολλῶν «-ισμῶν» εἶναι χαρακτηριστικὴ. Ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὰ πλῆθη τῶν πιστῶν τοῦ δυτικοῦ χριστιανισμοῦ, πὺν ὁ Θεὸς ἐργάζεται τὴν σωτηρίαν των μὲ «τὰς ἀνεξερευνήτους καὶ ἀνεξιχνιάστους βουλὰς» Του, ὁ παπισμὸς ὡς σύστημα εἶναι ἀνθρωποκεντρικὸς. Μὲ τὸ δόγμα τοῦ ἀλαθήτου ἀνακηρύσσεται ἀποφασιστικῶς καὶ σαφῶς ὁ ἄνθρωπος - πάπας, ὡς ὑπέτερος τῶν ἀποστόλων, τῶν Ἁγίων Πατέρων, τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ὡς τοποτηρητὴς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου Ἰησοῦ — Vicarius Christi — ρυθμίζει ἀνθρωποκεντρικὰ ὅλα τὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ οὐσιαστικῶς ἀπωθεῖ τὸν Θεάνθρωπον εἰς τὸν οὐρανόν. Ἡ περιγραφή τοῦ μεγάλου ἱεροεξεταστοῦ ἀπὸ τὸν ὀρθόδοξον Ντοστογιέφσκυ εἰς τοὺς «Ἀδελφοὺς Καραμαζώφ»⁵ εἶναι χαρακτηριστικὴ αὐτῆς τῆς δυτικῆς νοοτροπίας. Ἡ θεοῦ ἀνθρώπινη μεθοδολογία ἐπιλύσεως τῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην. Ὁ σχολαστικισμὸς εἰς τὴν διατύπωσιν καὶ βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας, ἡ καζουϊστικὴ καὶ ἰησουϊτικὴ μέθοδος εἰς τὴν ἠθικὴν, ἡ παπικὴ διπλωματία εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ἡ νομικιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἁμαρτίας, αἱ Ἱερὰ Ἐξετάσεις διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἀληθείας, ἡ ὀργάνωσις καὶ ὁ ἐντυπωσιασμὸς διὰ τὰ ἐξαπλωθῆναι τὸ σύστημα, εἶναι μερικὰ δείγματα τοῦ ἀνθρωποκεντρικοῦ παπισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ προτεσταντισμὸς, ὡς σύστημα εἶναι ἕνας «ἐφηρμοσμένος παπισμὸς», μὲ βασικὴν του ἀρχὴν τὸ ἀλάθητον τοῦ ἀνθρώπου, πὺν ἐφαρμόζεται εἰς τὴν ζωὴν ἐνὸς ἐκάστου ἀνθρώπου ἰδιαίτερος. «Κατὰ τὸ παραδειγμα τοῦ ἀλαθήτου ἀνθρώπου τῆς Ρώμης» (γράφει ὁ π. Ἰουστίνος Πόποβιτς) «ὁ κάθε προτεστάντης γίνεται ἀλάθητος, ἐπειδὴ διεκδικεῖ τὸ προσωπικὸν ἀλάθητον εἰς τὰ θέματα τῆς πίστεως»⁶.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξηγεῖται τὸ πὺς καὶ ἡ κάθε μικρὰ ὀμάς, ἀποτελεῖ καὶ μίαν ξεχωριστὴν προτεσταντικὴν ἐκκλησίαν.

Τὸ ἀλάθητον αὐτὸ τοῦ ἀνθρώπου δὲν τὸ συναντᾷ κανεὶς εἰς τὸν ὀρθόδοξον χῶρον. Τὸ ἀλάθητον δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἔχῃ οὔτε ὁ Ἀπόστολος, οὔτε ὁ Πατριάρχης, οὔτε ὁ Ἐπίσκοπος, οὔτε ὁ μεγαλύτερος Θεολόγος. Αὐτὸ ἐκφράζεται μόνον ἀπὸ τὴν καθολικὴν συνείδησιν τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας καὶ «φύλαξ αὐτοῦ εἶναι ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ»⁷. Ἀλάθητος ὑπῆρξεν μόνον ὁ Θεάν-

5. Φ. Ντοστογιέφσκυ, Ἀδελφοὶ Καραμαζώφ, Ἐκδ. Γκοδόστη, Β' μέρος, σελ. 99-121.

6. Ἀρχιμ. Ἰουστ. Πόποβιτς, Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ Οἰκουμενισμὸς, Θεσσαλονίκη 1974, σελ. 176.

7. «Ὁ φύλαξ τῆς Ὀρθοδοξίας, τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, τ.ἔ. ὁ λαὸς αὐτὸς ἐστίν...». Ἐγκύκλιος 6ης Μαΐου 1848 Πατριαρχῶν Ὀρθόδοξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

θρωπος Κύριος. Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὸ ἐνδεχόμενον τῆς πλάνης. Πατριάρχαι, Πάπαι, Ἐπίσκοποι ὑπῆρξαν μεγάλοι αἰρετικοί.

Ἡ οὐσία τῆς πτώσεως των εὐρίσκεται εἰς τὸν ἀνθρωποκεντρισμόν τῆς ἀρχῆς «μέτρον πάντων χρημάτων ἄνθρωπος», πού σημαίνει: ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Πραγματικῶς «ὁ οὐμανιστικὸς ἄνθρωπος ὅλος μένει εἰς τὸν ἑαυτὸν του, μὲ τὸν ἑαυτὸν του, διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ πεισματικὰ μένει κλειστός ἐναντι τοῦ Θεοῦ»⁸ (Ἰουστίνος Πόποβιτς). Ὅπως ὅλοι οἱ οὐμανισμοὶ μαζί καὶ αὐτὸς ὁ δογματοποιημένος τοῦ δυτικοῦ χριστιανισμοῦ συγκλίνουν εἰς μίαν ἐπιθυμίαν: νὰ διωχθῆ ὁ Θεάνθρωπος ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν. Διὰ τὰ ἐδῶ προβλήματα μας νὰ μείνῃ ἔσχατον μέτρον καὶ ὑψίστη ἀξία ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ μαρτυρία τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἰδιαίτερος, ἔχει ἐν προκειμένῳ μεγάλην ἐπικαιρότητα.

Μὲ τὴν θεολογίαν των κατεδίκασαν τὴν αἵρεσιν, πού ἀπολυτοποιοῦσε ἐπὶ μέρους ἀληθείας καὶ ὠδηγοῦσε εἰς τὴν πλάνην. Ἀκόμη μὲ τὴν θεολογίαν των ὑπερήσπισαν τὴν καθολικότητα τῆς ἀληθείας τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὴν ἀνθρωπολογίαν των, χωρὶς ποτὲ νὰ καταλήγουν εἰς συγκεκριμένον, στεγανόν, ἀνθρωπολογικὸν σύστημα, ἐφάνερωσαν καὶ ἠρμήνευσαν τὴν καθολικὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θεολογία των εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ἀνθρωπολογίαν των. Οὔτε μόνον Θεολογία, οὔτε ὅμως καὶ μόνον ἀνθρωπολογία. Ἀρχὴ των καὶ ἄξων: «πάντων χρημάτων μέτρον ὄχι μόνον ὁ ἄνθρωπος, οὔτε μόνον ὁ Θεός, ἀλλὰ ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς».

Σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς οἱ Πατέρες ἐπαναλαμβάνουν τὸν λόγον τοῦ τεθλιμμένου προφήτου τοῦ Θεοῦ Ἱερεμίου: «ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἀνθρώπων»⁹.

Ὁ ἀνθρωποκεντρισμός συνειδητῶς ἢ ἀσυνειδητῶς ἐργάζεται τὴν ἔξοριαν τοῦ Θεοῦ, νὰ τὸ εἰπώμεν μὲ μίαν σύγχρονον ὀρολογίαν, ἐπιδιώκει τὸν «θάνατον τοῦ Θεοῦ».

Διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ὁ ὁποῖος τὸν ἸΔ' αἰ. ἐπολέμησε τὸν ἀνθρωποκεντρισμόν τῆς ἐποχῆς του, οἱ Πατέρες μαρτυροῦν πῶς: «νοῦς ἀποστὰς τοῦ Θεοῦ ἢ κτηνώδης γίνεται ἢ δαιμονιώδης». Καὶ διὰ τοῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: «νοῦς Θεοῦ ἀποχωρῶν καὶ τοῖς ὑλικοῖς προσχωρῶν ἢ κτηνώδης γίνεται... ἢ θηριώδης». Καὶ διὰ τοῦ Μεγάλου Βα-

σιλείου: «τοῦτό ἐστιν τὸ κακόν, ἢ τοῦ Θεοῦ ἀλλοτριώσις».

Ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ στέρησις καὶ ἡ ἀπόλεια τῆς παρουσίας του εἶναι τὸ κέντρον καὶ ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ. Ἡ ἁμαρτία δὲν εἶναι μία ἀπειθαρχία εἰς ἐξωτερικὸς ἐντολάς, οὔτε μία νομικιστικὴ παράβασις, πού φέρνει κάποιαν τιμωρίαν ἀπὸ μίαν ἀτεγκτον, ψυχρὴν «ἀρχήν», ἔξω τοῦ ἀνθρώπου.

Διὰ τοὺς Πατέρας ὁ ἄνθρωπος εἶναι «θεόπλαστος», ἔχει πλασθῆ «κατ' εἰκόνα» Θεοῦ, εἶναι «θεοειδής» καὶ ἔχει κληθῆ νὰ γίνῃ Θεός κατὰ χάριν. «Θεός εἶναι κελευσμένος» κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον. Εἶναι «Ζῶον θεούμενον» κατὰ τὸν Γρηγόριον τὸν Θεολόγον. Ἐπομένως, «ἔχοντες πλασθεῖ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος εἶναι συγκροτημένος θεολογικὰ καὶ ὁ Θεός εἶναι ἡ ὄντολογικὴ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου»¹⁰. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀρνήται νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν Θεόν, οὐσιαστικῶς ἀρνείται τὸν ἑαυτὸν του, αὐτοκαταστρέφεται. Ὁρθῶς ἐλέχθη πῶς «ἡ θεοκτονία εἶναι αὐτοκτονία» τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ ἀνθρωποκεντρικοὶ οὐμανισμοὶ μὲ τὴν τάσιν πού ἔχουν νὰ αὐτονομηθῆ, νὰ αὐτοτελειωθῆ, νὰ αὐτοθεωθῆ ὁ ἄνθρωπος, καταλήγουν νὰ ὀδηγήσουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν «τοῦ Θεοῦ ἀλλοτριώσιν».

Ὁ ἄνθρωπος ὅμως ἀπὸ τὴν καταγωγὴν του, τὴν δομὴν του καὶ τὸν προορισμόν του εἶναι ἀνολοκλήρωτος, ἑλλιπής, ὅταν ἀποκοπῆ ἀπὸ τὸ «ἀρχετύπον» του, πού εἶναι ὁ Χριστός, ὁ Θεάνθρωπος. «Ὁ Θεός ἄνθρωπος γίνεται, ἵνα Θεὸν τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάσῃται»¹¹ κατὰ τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον. Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται, ἀφοῦ ὁ Θεός γίνεται ἄνθρωπος. Ἐρχεται ὄχι διὰ τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε μόνον διὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ τοῦ Θεανθρώπου. Καὶ ἡ σωτηρία αὐτὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον, δὲν εἶναι μόνον μία κατάστασις ἀρνητικῆ, δηλαδὴ λύτρωσις ἀπὸ συνετείας πτώσεως του, ἀλλὰ καὶ θετικὴ, πού ἀποβλέπει εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς υπάρξεώς του. Τὸ οὐσιαστικόν «σωτηρία» ἔχει κοινὴν ρίζαν μὲ τὸ ἐπίθετον «σῶσις», πού σημαίνει ἀκέραιος, ἀρτιος, πλήρης. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη τῆς σωτηρίας κυρίως, διὰ νὰ ἀκεραιωθῆ, νὰ ἀρτιωθῆ, νὰ καταστῆ πλήρης. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὀλοκληρωθῆ μόνη της, χωρὶς νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἑνωσίν της, τὴν ἀφομοίωσίν της μὲ τὸν Θεόν, «ἢ δὲ θεώσις ἐστὶν ἢ πρὸς τὸν Θεόν, ὡς ἐφικτὸν (ὅσον εἶναι δυνατόν) ἀφομοίωσις τε καὶ ἑνωσις», ὅπως γράφει ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής.

Τὸ βασικὸν μήνυμα, τῶν Ἁγίων Πατέρων ἐναντι ὅλων τῶν συγχρόνων «-ισμῶν», πού ἐργάζονται τὴν αὐ-

8. Ἀρχιμ. Ἰουστ. Πόποβιτς, Ἄνθρωπος καὶ Θεάνθρωπος, Ἀθήναι 1969, σελ. 153.

9. Ἱερ. ιζ' 5.

10. Π. Νέλλα, Ζῶον θεούμενον - Ἀθήναι ἔκδ. «Ἐποπτεία», Ἀθήναι 1979.

11. Θεοτοκίον Ἑσπερινοῦ Σαββάτου, πλ. Β' ἤχου.

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΕΡΓΟΝ*

Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ οἱ λειτουργοὶ αὐτῆς παρουσιάζονται «ἔχοντες χαρίσματα ...διὰ φ ο ρ α». Εἶναι βεβαίως τοῦτο γενικώτερον φαινόμενον εἰς τὴν ὄλην δομὴν τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ, προκειμένου περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν λειτουργῶν τῆς, αὐτὸ συμβαίνει «κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν», δηλ. ἀποτελεῖ χαρισματικὸν γεγονός (Ρωμ. ιβ' 6).

Κατανέμει δὲ ὁ Θεὸς τὰ χαρίσματά του «κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως» ἐκάστου καὶ «εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ» ἀσκεῖ κανεὶς, «εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ» ἐμφανίζεται χαρισματοῦχος, εἴτε «ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ» τ.ἔ. μετ' ἐπιμέλειαν καὶ δραστηριότητα (αὐτ. 6-7), ὅλα εἶναι δωρήματα ἁνωθεν. Χαρισματικὴ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Του. Διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τριπλοῦν. Ἁγιαστικόν, διδακτικόν καὶ ποιμαντικόν. Εἰς τὰς τρεῖς αὐτὰς πτυχὰς τοῦ τριπτύχου ἔργου τῆς Ἐκκλησίας θὰ περιτραφῆ τὸ ἱερατικὸν ἡμῶν Συνέδριον. Θὰ ἐξετάσωμεν δηλ. τὰ ἀντίστοιχα ἱερατικὰ λειτουργήματα. Θὰ ἰδω-

* Εἰσήγησις γενομένη εἰς τὸ ἐν Πάτραις Ἱερατικὸν Συνέδριον τῆ 22-11-1982.

τόνησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν «ἀλλοτριώσιν» τοῦ ἀπὸ τὸν Θεόν, εἶναι ὁ θεανθρωποκεντριζόμενος, πού στοχεύει εἰς τὴν κοινωνίαν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Εἰς τὴν πραγματοποίησιν ἐκείνου πού υπογραμμίζει ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος: «Θεὸς θεοῖς ἐνούμενος», καθὼς καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον τονίζει: «γεννώμεθα ὡς Χριστός, ἐπεὶ καὶ Χριστὸς ὡς ἡμεῖς. Γενώμεθα θεοὶ δι' Αὐτόν, ἐπειδὴ κακεῖνος δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος».

Ἀκόμη εἶναι χαρακτηριστικὸν πὼς ἡ σύγχρονη στροφὴ πρὸς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι φαινόμενον διεθνές, ἀποκαλύπτει ἕνα ἀκόμη μήνυμα ἐναντι ὅλων τῶν «ισμῶν». Αἱ ἐπὶ μέρους ἀλήθειαι πού ὑποστηρίζονται ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἀνθρωπισμούς, ὑπάρχουν εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων μετ' ἕνα σαφέστατον τρόπον. Τὸ μυστικὸν τῶν Πατέρων ὅμως εἶναι πὼς τὰς ἀληθείας αὐτὰς τὰς ἐντάσσουσιν ἐντὸς τῆς καθολικῆς ἀληθείας. Τὸν ἄνθρωπον δὲν τὸν τεμαχίζουν εἰς στεγανά τμήματα. Ἄλλωστε, «ἀθεώρητος ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις» ὅπως γράφει ὁ Γρηγόριος Νύσσης. Ὁ ἄνθρωπος συμφώνως μετ' ὁ «ἀρχετύπον» του καὶ αὐτὸς εἶναι ἕνα μυστήριον, εἶναι ἀκατάληπτος. «Ἄβυσσος γάρ ἐστιν, ἀκατάληπτον χάος ἢ καρδία τοῦ ἀνθρώπου», κατὰ τὸν Ἁγίον Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον. Πα-

μεν τὸν ἱερέα α) ὡς «οἰκονόμον μυστηρίων Θεοῦ» (Α' Κορ. δ' 1), β) ὡς «διδακτικὸν» (Α' Τιμ. γ' 2, Β' Τιμ. β' 24), καὶ γ) ὡς «ποικαίνοντα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος (Πράξ. κ' 28).

Ἡ παρούσα εἰσήγησις θὰ ἀσχοληθῆ μετ' ὁ πρωταρχικὸν θέμα: Ὁ ἱερεὺς εἰς τὸ ἁγιαστικὸν τοῦ ἔργου.

★

Ἡ ἱερωσύνη γενικῶς.

Πρὸ οἰασδήποτε ἐξειδικεύσεως εἰς ἐπὶ μέρους λειτουργήματα καὶ καθήκοντα ἱερατικά, καὶ ἀντίστοιχα χαρίσματα, ἰδιαίτερος συμβάλλοντα εἰς τὴν εὐδόωσιν καὶ ἐπιτυχίαν τῶν διαφόρων τομέων τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, ὑπάρχει ἕνα κοινὸν πλαίσιον καὶ μία κοινὴ ἀφετηρία δι' ὅλας τὰς ἱερατικὰς διακονίας. Ἡ ἱερωσύνη, τὸ θεῖον αὐτὸ χάρισμα, ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, πρωτίστως καὶ κυρίως, διὰ λατρευτικῶν σκοποῦς. Ἀνέκαθεν «οἱ ἱερεῖς» νοοῦνται «τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες» (Ἐβρ. θ' 6). Καὶ εἶναι γνωστὸν διὰ εἰς τὸν ναὸν «διὰ παντὸς εἰσίσαιν οἱ ἱερεῖς τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες» (αὐτ.).

ρατρουῶν οἱ Ἁγιοὶ τὸ «ἔλρον», τὸ καθολικόν, χωρὶς νὰ ἀπολυτοποιῶν οὐδεμίαν ἐπὶ μέρους ἀλήθειαν. Καὶ αὐτὸν τὸν «ἔλρον ἀνθρωπίν» πάντοτε τὸν θεωροῦν εἰς συσχετισμὸν καὶ ἀναφορὰν πρὸς τὸ ἀρχετύπον του, τὸν Θεάνθρωπον.

Τέλος, τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Θεάνθρωπος δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ ὁποῖον κανεὶς ἄλλος δὲν ἠμπορεῖ νὰ τοῦ δώσῃ; Εἶναι, «ἡ νίκη κατὰ τοῦ θανάτου, τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ διαβόλου, ἡ αἰωνία ζωὴ, ἡ αἰωνία ἀλήθεια, ἡ αἰωνία δικαιοσύνη, ἡ αἰωνία ἀγάπη, ἡ αἰωνία χαρὰ: Ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος καὶ τῶν θεῶν τελειότητων. Ἡ, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὁ Θεάνθρωπος δίδει εἰς τοὺς ἀνθρώπους: «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»¹².

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

12. Ἀρχιμ. Ἰουστ. Πόποβιτς, Ἁνθρωπος καὶ Θεάνθρωπος, Ἀθῆναι 1969, σελ. 156.

Κέντρον δὲ καὶ ἄξων ὁλοκλήρου τοῦ λατρευτικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, (ἀλλὰ καὶ τοῦ διδακτικοῦ καὶ τοῦ ποιμαντικοῦ), εἶναι ἡ Θεία Εὐχαριστία. Ἡ Θ. Εὐχαριστία εἶναι ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὅπου τελεῖται ἡ Θ. Εὐχαριστία εἶναι μυστηριακῶς παροῦσα ἡ ὅλη Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Εἶναι παρὼν ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς καὶ μάλιστα ἕνωμος, με αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμά Του καὶ τὸ Αἷμά Του, τὸ ὑπὲρ ἡμῶν κλώμενον καὶ ἐκχυνόμενον καὶ προσφερόμενον πρὸς θεῖαν κοινωνίαν εἰς τοὺς πιστοὺς. Εἶναι παρόντες οἱ Ἅγιοι καὶ οἱ Ἄγγελοι καὶ «ἐξαιρέτως» ἡ Παναγία Θεοτόκος. Παρόντα καὶ ἐπισυνηγμένα ἐπὶ τὸ αὐτὸ «μυστικῶς» ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ζῶντα εἴτε νεκρωμένα, εἴτε ἐκ τοῦ ἰδίου τόπου προέρχονται εἴτε ἐξ οἰουδήποτε σημείου τῆς οἰκουμένης, εἴτε εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ἀνήκοντα εἴτε εἰς ἄλλους αἰῶνας καὶ γενεάς.

Πρὸ τοῦ ἁγίου Θυσιαστηρίου.

Δὲν νοεῖται λοιπὸν ἱερεὺς μὴ προσεδρεύων εἰς τὸ ἅγιον Θυσιαστήριον (δηλ. μὴ λειτουργῶν). Εἴτε εἶναι ἐφημέριος ἢ ὄχι· εἴτε εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ ἢ συνταξιούχος· εἴτε ἔχει σειρὰν «κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ» εἴτε ἄλλος «ἐλαχέτο ὁ θυμιασας» καὶ ἱεουργῆσαι κατ' αὐτὴν τὴν Κυριακὴν ἢ τὴν ἐβδομάδα ἐκείνην. Ὅλοι ἔχομεν τὴν θέσιν μας εἰς τὸ ἅγιον Θυσιαστήριον. Καὶ μᾶς ἀναμένει ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ μὴ λείψωμεν ἀπὸ τὴν θ. λειτουργίαν — με μόνην ἐξαιρέσειν τοὺς «δι' εὐλόγους αἰτίας ἀποληφθέντας», τοὺς ὁποίους ἐν τούτοις ἡ ἀρχαία προᾶξις τῆς Ἐκκλησίας τοὺς ἐθεώρει παρόντας καὶ ἔστελλεν εἰς αὐτοὺς κατ' οἶκον τὴν Θ. Κοινωνίαν, διὰ νὰ μὴ ὑστερήσουν τοῦ «συμποσίου τῆς χάριτος» τοῦ Κυρίου.

Δὲν θὰ διατάσω νὰ ἐξωτερικεύσω τὰς συγκινήσεις ποὺ μᾶς ἐδημιούργησε πολλὰκις ἢ σκέψις ὅτι, τὸν λειτουργὸν τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ὡς διάκονον εἴτε ὡς ἱερέα εἴτε ὡς ἐπίσκοπον, τὸν ἀναμένουν οἱ ἄγγελοι διὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν, πολλῶν δὲ μᾶλλον ὅτι αὐτὸς ὁ Χριστὸς καὶ ὅλη ἡ ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσα Ἐκκλησία παρίσταται εἰς τὴν λειτουργίαν μας, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς γίνεται ἡ τιμὴ νὰ εἶναι ὁ ἱερεὺς τὸ πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον — καὶ ἔτι μᾶλλον ὁ ἐπίσκοπος.

Πῶς μπορεῖ πράγματι ἕνας ἱερεὺς νὰ μὴ φθάνη εἰς δάκρυα κατανύξεως, ὅταν σκεφθῇ ὅτι μὴ δμᾶς ἀγγέλων ἔρχεται κάθε φορὰν νὰ τὸν συναντήσῃ τὴν ὥραν ποὺ λειτουργεῖ, καὶ μάλιστα ὅταν ἀναλογισθῇ ὅτι ἐκεῖνοι ἀπλῶς «ἐπιθυμοῦσι παρακύψαι» (Α' Πέτρ. α' 12) — ἀρκοῦνται νὰ παρακολουθήσουν εὐλαβῶς τὴν ἱεουργίαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὡς ἱερεὺς ἔχει τὸ προνόμιον νὰ ἐπιτελῇ;

Με πολὺν θαυμασμόν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὑπεγράμμισεν ὅτι οὔτε εἰς ἀγγέλους οὔτε εἰς ἀρχαγγέλους ἐχώρισεν ὁ Θεὸς τὸ χάρισμα τῆς ἱερω-

σύνης, ποὺ ἐλάβομεν ἐν τούτοις, παρ' ὅλην τὴν ἀναξιοτήτά μας, ἡμεῖς πάντες οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί. Εἶναι συγκλονιστικὴ ἡ σκέψις ὅτι ἡμεῖς «θύομεν τὸν ἄμυδον τοῦ Θεοῦ τὸν αἵροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» ὅτι, ὅπως λέγει διὰ τὸν καθένα μας μία κατανυκτικὴ εὐχὴ (τοῦ Εὐχελαίου), «ἐμὲ τὸν ἁματωλὸν καὶ ἀνάξιον... τὸν ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις συμπεπλεγμένον... (ὁ Θεὸς) ἐκάλεσεν εἰς τὸν ἅγιον καὶ ὑπερμέγιστον βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης, τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ καταπετάσματος, εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ὅπου παρακύψαι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι ἐπιθυμοῦσι... καὶ θεάσασθαι αὐτοῦ τὸ πρόσωπον τῆς ἀγίας Ἀναφορᾶς καὶ ἀπολαῦσαι τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας» καταξιώσας με ἱεουργῆσαι τὰ ἐπουράνια μυστήρια καὶ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἁγνοημάτων, καὶ μεσιτεῦσαι ὑπὲρ τῶν λογικῶν προβάτων...».

Αὐτὴ ἡ βαθεῖα συναίσθησις, ὅταν συνέχη τὸν ἱερέα, θὰ τὸν βοηθήσῃ πολὺ νὰ καταστή καλὸς «οἰκονόμος μυστηρίων Θεοῦ».

Ὁ ἄξων τῆς ὅλης ἱερατικῆς ζωῆς.

Ἐγράφε σχετικῶς ἕνας διαπρεπὴς ρώσος ἱερεὺς (Ἰωάννης τῆς Κροστάνδης), ὅτι ἡ Θ. Λειτουργία εἶναι —πρέπει νὰ εἶναι— διὰ τὸν ἱερέα ὁ ἄξων τῆς ζωῆς του. Πρὸ πάσης Θ. Λειτουργίας ὀφείλει νὰ προετοιμάσῃται ψυχικῶς διὰ τὴν τελεσιουργίαν τοῦ ἁγιάτου μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας καὶ τὴν Θ. Κοινωνίαν. Μετὰ δὲ τὴν Θ. Λειτουργίαν νὰ κυκλοφορῇ εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀγίας σκέψεις καὶ ἅγια συναισθήματα, ὡς συνέχειαν καὶ ἐπιμελέτην τῶν ἁγίων στιγμῶν ποὺ ἔζησε κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν καὶ πρὸς διατήρησιν τῶν ὑψηλῶν πνευματικῶν ἐξάρσεων καὶ μετεωρισμῶν ποὺ ἐδοκίμασε —πρέπει νὰ ἐδοκίμασεν— ἡ ψυχὴ του κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἱεουργίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ γίνεται μὴ διαρκὴς ἀνακύκλησις μέσα τοῦ τῶν ἁγίων βιωμάτων ποὺ προκαλεῖ ἡ συνειδητὴ τελεσιουργία τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Καὶ ἀπὸ τῆς μιᾶς Λειτουργίας εἰς τὴν ἄλλην θὰ φθάνη ὁ ἄξιος ἱερεὺς με γέφυραν καὶ πρόσθασιν τὰ ἐνδιάμεσα κατανυκτικὰ του συναισθήματα καὶ τὰς ἐποικοδομητικὰς του σκέψεις.

Ἄλλ' εἴπομεν ὅτι εἶναι καὶ κέντρον καὶ ἄξων τῆς ὅλης λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας ἡ Θ. Εὐχαριστία.

Ὁλόκληρος κύκλος ἱερῶν Ἀκολουθιῶν πλαισιώνει τὴν Θ. Λειτουργίαν. Κύκλοι μᾶλλον ἐπάλληλοι.

Ὁ καθήμερος κύκλος τῶν 7 Ἀκολουθιῶν (Ἑσπερινῶν - Ἀποδείπνου - Μεσονυκτικοῦ - Ὁρθρου - Α' Ὁρας - Τριθέκτης - καὶ Θ' Ὁρας).

Ὁ ἐβδομαδιαῖος κύκλος, ἑορτασμοῦ: τῆς Ἀναστάσεως - τὴν Κυριακὴν, τῶν ἀγγελικῶν τάξεων -

τὴν Δευτέραν, τοῦ Προδρομοῦ - τὴν Τρίτην, τοῦ Τιμίου Σταυροῦ - τὴν Τετάρτην καὶ τὴν Παρασκευὴν (μετὰ νηστείας), τῶν ἁγίων Ἀποστόλων (καὶ ἁγ. Νικολάου) - τὴν Πέμπτην, καὶ τῶν ἁγ. Μαρτύρων (μετὰ μνημοσύνου τῶν κεκοιμημένων) - τὸ Σάββατον. Ἡ ὑμολογία τοῦ ἑβδομαδιαίου τούτου κύκλου ἐναλλάσσεται, ὡς γνωστόν, ἀνὰ ὀκτὼ ἑβδομάδας, μετὰ τὴν διαδοχικὴν χρῆσιν τῶν τροπαρίων, κατὰ τοὺς ὀκτὼ ἤχους τῆς ὀκτῶνῃου, ἴσῃ ἐνὸς ἤχου καθ' ἑβδομάδα, μετὰ πλήρη 7ήμερον σειρὰν τροπαρίων ἐκάστου ἤχου.

Καὶ ὁ ἑ τ ῆ σ ι ο ς (ἐνιαύσιος) κύκλος τῶν Ἀκινήτων καὶ Κινητῶν ἑορτῶν, μετὰ τὰς εἰδικὰς ἀκολουθίας καὶ ὕμνους ἐκάστης ἑορταστικῆς περιόδου.

Ὁλόκληρον τὸ σύστημα τοῦτο τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν καὶ Ἑορτῶν, μετὰ τῆς ὑμολογίας τῶν καὶ τῆς ἄλλης ἱεροτελεστικῆς αὐτῶν συνθέσεως, δὲν νοεῖται αὐτοτελῶς, εἰ μὴ πάντοτε ὡς λειτουργικῶν πλαίσιον τῆς Θ. Λειτουργίας.

Ἡ κατανόησις αὐτῆς τῆς ἀλληλουχίας καὶ ἀναφορᾶς τῶν ἐπὶ μέρους ἱερῶν τελετῶν πρὸς τὴν Θ. Εὐχαριστίαν σημαίνει, διὰ τοὺς ἱερεῖς καὶ διὰ τὸν φιλακόλουθον ὀρθόδοξον λαόν μας, δύο τινά: α) ὅτι τίποτε ἐξ αὐτῶν, οὔτε ὅλα μαζί, μποροῦν νὰ ὑποκαταστήσουν τὴν Θ. Λειτουργίαν. Τὸ πλαίσιον εἶναι ἀπλῶς πλαίσιον. Καὶ ἀξιοποιεῖται ὅταν περιβάλλῃ τὴν εἰκόνα — ἐν προκειμένῳ τὴν Θ. Εὐχαριστίαν. Ἄλλως ὑστερεῖ σημασιακῶς. Μόνον δὲ ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς Θ. Εὐχαριστίας δύναται νὰ ἀποφέρῃ καὶ νὰ «ἔ χ η τ ὸ ν κ α ρ π ὸ ν α ὕ τ ο ὕ εἰ ς ἁ γ ι α σ μ ὸ ν» (Ρωμ. 5' 22) τῶν πιστῶν. Καὶ β) αὐτὸ θεβαίως δὲν σημαίνει ὅτι τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν λειτουργικῆς παραδόσεως εἶναι ἐνκαταφρόνητα ἢ ὅτι μποροῦν νὰ παραλείπωνται. Ἀντιθέτως μάλιστα ὅπως τὸ καλὸν πλαίσιον ἐξαιρεῖ τὸ κάλλος τῆς εἰκόνης, ἔτσι καὶ τὸ ἔξοχον καὶ ἀνυπερέβλητον κάλλος τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας ἀποτελεῖ τὸν λειτουργικῶν πλοῦτον, ἀσύγκριτον, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἄγνωστον εἰς τὰς μὴ ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας. Καὶ εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ὡς «τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς Κυρίου» καὶ ἐπιστέφει, ὡς ἔνδοξον νύμφην Αὐτοῦ, τὴν εὐχαριστιακὴν ὄψιν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ Ὀρθόδοξος λατρευτικὴ παράδοσις.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία μας δὲν ἐκφράζεται μόνον μετὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μας. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν λατρείαν καὶ μετὰ τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ δὲ λειτουργικὸς μας πλοῦτος, ἀπαράμιλλος εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις του, τὰς τελετουργικὰς καὶ ἑορτολογικὰς, ἔχει ἀμέσους ἐπιδράσεις καὶ εἰς τὰ ἑξωτερικὰ στοιχεῖα τῆς θ. λατρείας, εἰς τὰς λεγομένας λειτουργικὰς τέχνας, ἀρχιτεκτονικὴν, γλυπτικὴν, ζωγραφικὴν, μουσικὴν, αἱ ὁποῖαι προσέλαβον ἰδιάζοντα χαρακτηριστὰ εἰς τὸν ὀρθόδοξον ἥχον καὶ εἰς τὰ πλαίσια τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, μετὰ τὸν βυζαντινὸν ρυθμὸν, τὰς βυζαντινὰς ἀγιογραφίας, τὰ

βυζαντινὰ τέμπλα καὶ γλυπτὰ ἔργα — ξυλόγλυπτα ἢ μαρμαρόγλυπτα — καὶ τὴν βυζαντινὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, τὴν ἀχώριστον καὶ μόνην εὐάρμοστον εἰς τὴν βυζαντινὴν ὑμνογραφίαν καὶ τὴν ὀρθόδοξον θείαν λατρείαν.

Ὁ ὀρθόδοξος ἱερεὺς καὶ ὁ ὀρθόδοξος ἐν γένει χριστιανὸς εἶναι — καὶ πρέπει νὰ εἶναι — εὐαίσθητος εἰς τὴν λειτουργικὴν μας παράδοσιν, τόσον ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἑξωτερικὴν αὐτῆς ἑκφρασίαν. Νὰ διακρίνῃ τί εἶναι καὶ τί δὲν εἶναι ὀρθόδοξον καὶ παραδοσιακόν καὶ νὰ διακρίνεται διὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν προσήλωσίν του εἰς τὰ γνήσια καὶ ἀνόθευτα κειμήλια καὶ θησαυροὺς τῆς Ὀρθοδοξίας.

Ἡ εὐαίσθησις αὐτή, ὅταν συνδυάζεται μετὰ ἀνεπτυγμένον καὶ καλλιεργημένον ὀρθόδοξον λειτουργικόν αἰσθητήριον Κλήρου καὶ λαοῦ, κρατεῖ τὸ ἁγιαστικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας μακρὰν ξενικῶν ἐπιδράσεων εἰς τὸν λειτουργικὸν τομέα. Καὶ οἱ μὲν κληρικοὶ ἀποφεύγουν τὰς κακοτέχνους καὶ ἐξεζητημένας — δῆθεν περιτέχνους — ἐκφάνσεις (εἴτε πρόκειται διὰ τὰ ξενότροπα minore εἴτε διὰ τὰ ἀνατολίτικα λογίσματα τοῦ μέλους) οἱ δὲ λαϊκοὶ, καὶ ὡς ἐπίτροποι τῶν Ἱ. Ναῶν καὶ ὡς παράγοντες τῆς ἐνορίας καὶ ὡς ἐκκλησίασμα, δὲν θὰ ἐνθαρρύνουν τὴν χρῆσιν καὶ ἀνάμειξιν ἀντιπαραδοσιακῶν καὶ ἀνορθόδοξων στοιχείων εἰς τὰ τοῦ Ναοῦ καὶ τὰ τῆς θ. λατρείας καὶ θὰ ἀποκροῦν ἀπαράδεκτους νεωτερισμοὺς, κραυγαλέως ἀσυμβιβάστους πρὸς τὴν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» λατρείαν τοῦ Θεοῦ.

Τὰ λοιπὰ Μυστήρια.

Μετὰ τὴν Θ. Εὐχαριστίαν ἔχουν ὀργανικὸν σύνδεσμον καὶ τὰ ἄλλα Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, πού ἀποτελοῦν οὐσιώδες μέρος τοῦ ἁγιαστικοῦ ἔργου τοῦ ἱερέως, καθὼς καὶ ἄλλαι ἁγιαστικαὶ τελεταί. Ἄλλοτε ἦτο περισσότερο ἐκδηλὸς αὐτὸς ὁ ὀργανικὸς σύνδεσμος. Ὀρισμένα Μυστήρια ἐτελοῦντο ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς Θ. Λειτουργίας. Σήμερον μόνον τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης (αἱ χειροτονίαι) τελοῦνται ἀπαραιτήτως ἐντὸς τῆς Θ. Λειτουργίας καὶ οὐδέποτε αὐτοτελῶς. Ἡ παλαιὰ λειτουργικὴ πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας ἤθελε καὶ τὸ Βάπτισμα (καὶ τὸ Χρίσμα ἐπομένως) καὶ τὸν Γάμον νὰ τελοῦνται μετὰ Θ. Λειτουργίας. Διὰ τοῦτο μέχρι σήμερον ἀρχίζουσι τὰ Μυστήρια αὐτὰ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν «Εὐλόγημένη ἡ Βασίλεια», τῆς Θ. Λειτουργίας, καὶ ὄχι μετὰ τὴν σύνθησιν «Εὐλόγητος ὁ Θεὸς» τῶν ἄλλων ἀκολουθιῶν. Ἀκόμη καὶ τὸ ἱερὸν Εὐχέλαιον μαρτυρεῖται ὡς τελούμενον ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς Θ. Λειτουργίας. Καὶ ἡ σημερινὴ του διάταξις ἔχει τὴν μορφήν Ὀρθρου προοιμιάζοντος τὸ κυρίως μυστήριον, τὸ ὁποῖον οὕτω τίθεται οἰονεῖ εἰς θεοσίν Θ. Λειτουργίας. Τὸ ὅτι δὲ εἰς τὰ προσκίσιμα τοῦ Ναοῦ περιλαμβάνονται τὰ Βαπτιστήρια, ἀλλὰ καὶ τὰ Ἐξομολογητήρια, μαρτυρεῖ ὅτι καὶ τὸ Μυστήριον τῆς ἱ. ἐξομολογήσεως εἶναι λειτουργικῶς καὶ ὀργανικῶς ἐντεταγμένον εἰς τὴν δομὴν τοῦ Ναοῦ, ὅπου

τὰ πάντα ἀκολουθοῦν ὡς δορυφόροι τὸ μέγιστον Μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας καὶ ἀποτελοῦν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἡλιακὸν τοῦ σύστημα.

Ἡ συνειδητοποίησης καὶ αὐτῆς τῆς ἀλληλουχίας τῶν 7 Μυστηρίων τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας ἔχει σπουδαίαν σημασίαν εἰς τὸ ἁγιαστικὸν ἔργον τῶν ἱερέων. Ἀξιοπρόσεκτον καὶ ἀξιοσέβαστον κατάλοιπον αὐτῆς τῆς παλαιᾶς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας διατηρεῖται καὶ σήμερον εἰς πολλοὺς εὐσεβεῖς χριστιανούς, ἐν σχέσει πρὸς τὸν Γάμον π.χ., νὰ κοινωοῦν τῶν Ἀρχόντων Μυστηρίων τὴν προτεραίαν (παραμηνήν) τοῦ Γάμου. Εἶναι ὁ ἀπόηχος τῆς ἄλλοτε μετὰ Θ. Λειτουργίας καὶ Θ. Κοινωνίας τελεσιουργίας τοῦ Γάμου. (Ὅποια τεραστία ἀπόστασις ἀπὸ τὸν ἐπιχειρηθέντα —καὶ παταγωδῶς ἀποτυχόντα— πολιτικὸν γάμον, ἀνήκουστον εἰς τὸν ὀρθόδοξον λαόν!). Εἰς τὰς Πάτρας δὲ ὁ ἀείμνηστος π. Γερβάσιος Παρασκευόπουλος ἐτόνιζεν εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ εἰς τὸν λαόν, ἐν σχέσει πρὸς τὸ Βάπτισμα, ὅτι ἡ ἱερὰ Κολυμβήθρα εἶναι αὐτὸς ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου, ὅπου βαπτίζομενοι «συνετάφημεν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὡσπερ ἡ γέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν» (Ρωμ. 5' 4). [«Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα, τοῦτο γινώσκοντες ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ» (αὐτ. 5)]. Καὶ ἐξηγοῦσε περαιτέρω, ὅτι ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Ἀποστόλου ἀπ' ἐνὸς ἢ ἐσφαλμένη καὶ μὴ ὀρθή πρᾶξις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀπλῶς ραντίζει καὶ δὲν ἐμβαπτίζει τὰ μέλη της μέσα εἰς τὸ ὕδωρ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας, ἀπ' ἐτέρου δὲ τὸ ὀρθὸν καὶ τέλειον βάπτισμα τῶν ὀρθοδόξων, τὸ ὁποῖον ὄντως ἀπεικονίζει τὴν τριήμερον Ταφήν καὶ Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὰς τρεῖς πλήρεις καὶ τελείας καταδύσεις καὶ ἀναστάσεις εἰς τὸ ὕδωρ, ὅπου οὕτως εἰπεῖν θάπτεται καὶ ἀνίσταται ὁ βαπτίζομενος, συνθαπτόμενος καὶ συνανιστάμενος μαζί με τὸν Χριστόν, μυστηριακῶς καὶ λυτρωτικῶς.

Παλαιόθεν δὲ ἐδιδάσκοντο ἱερεῖς καὶ νεωκῆροι νὰ περιποιῶνται τὴν ἁγίαν Κολυμβήθραν ὡς ἄλλην ἁγίαν Τράπεζαν, διὰ νὰ ἀπαστράπη εἰς καθαρότητα καὶ νὰ ἐμπνέη τοὺς ἱερουργοῦντας καὶ τοὺς παρισταμένους εἰς τὸ βάπτισμα τὸν ἀναγεννητικὸν χαρακτήρα τοῦ μυστηρίου τούτου. (Χαρακτῆρα τὸν ὁποῖον οὐδὲ κἂν ὑποψιάζονται μερικοὶ ριζοσπαστικοὶ τύποι, ὅταν εἰρωνεύωνται τὸ ἅγιον Βάπτισμα καὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ τὸ θεωρήσουν ὡς ἀπλοῦν ληξιαρχικὸν στοιχεῖον! δυνάμενον καὶ νὰ παραλείπεται ἢ νὰ ἀντικαθίσταται μετὰ γραφειογραφικὰς διατυπώσεις, ἀπλῶς διὰ νὰ ὑπάρχη ἐνδειξις τοῦ ὀνόματος τῶν γεννηθέντων παιδιῶν. «Μωροὶ καὶ τυφλοὶ», θὰ ἔλεγεν ὁ Χριστὸς. Ἔχετε παχυλὴν ἄγνοιαν τῆς σημασίας τοῦ Βαπτίσματος, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐγγράφεται ὁ βαπτίζομενος εἰς τὰς δέλτους τῆς Βα-

σιλείας τοῦ Θεοῦ, εἰς τὰς ὁποίας θεβαίως δὲν ἰσχύουν αἱ πολιτεϊακαὶ ληξιαρχικαὶ καταχωρίσεις.

Μεγίστη ἢ «ἁγιαστικὴ» προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ἁγιαστικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας καθ' ἑαυτό. Ὁ δὲ ἱερεὺς εἰς τὸ ἁγιαστικὸν ἔργον πρέπει νὰ διαβλέπη τὴν μεγάλην προσφορὰν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου.

Συνήθως ὑποτιμᾶται αὐτὴ ἡ προσφορὰ. Καὶ θεωρεῖται ὑπὸ πολλῶν ὅτι προέχει τὸ διδακτικὸν καὶ τὸ κοινωνικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναμφιβόλως «καὶ ταῦτα δεῖ ποιῆσαι καὶ κεῖνα μὴ ἀφιέναι». Ἀλλ' εἶπομεν καὶ προηγουμένως, ὅτι τίποτε δὲν ἀναπληρώνει καὶ δὲν ὑποκαθιστᾷ τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς, κρατήσασα ἐπὶ αἰῶνας, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄμβωνες τῆς Ἐκκλησίας ἐσίγησαν. Εἴτε λόγῳ ἑλλείψεως ἱκανοῦ ἀριθμοῦ μορφωμένων κληρικῶν, εἴτε λόγῳ τῆς ὑποδουλώσεως τοῦ ἔθνους εἰς σκληροτραχήλους κατακτητὰς ὑποβλέποντας τὸ ἔργον τοῦ ἄμβωνος καὶ πρᾶττοντας τὸ πᾶν διὰ νὰ φιώσουν τὰ στόματα τῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Ἡ Ἐκκλησία τότε —μάλιστα ἡ Ἐθναρχοῦσα Ἐκκλησία ἡμῶν— ὅταν ἔβλεπεν ὅτι «δέδετα» ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὠμίλει εἰς τὰς καρδίας τῶν τέκνων της διὰ τῆς ἀπαραμίλλου λειτουργικῆς της ζωῆς. Καὶ ἐκρατήθη ἡ Ὁρθοδοξία καὶ διετηρήθη ἡ ἑλληνοχριστιανικὴ συνείδησις καὶ ἐστηρίχθη ὁ λαὸς εἰς τὴν πίστιν καὶ ἠσθάνετο τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ νὰ σκέπη τὸ ἔθνος καὶ προσέβλεπε καὶ προσέτρεχεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὡς καταφύγιον καὶ φρουρὸν καὶ ὀδηγόν του· ὅλα δὲ αὐτὰ ἐξησφαλίζοντο διὰ τῶν ὑποβλητικῶν λειτουργιῶν καὶ διὰ τῶν ἀκενώτων θησαυρῶν τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς αὐτῆς, ὅλοι οἱ ἱερεῖς, καὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν διαθέτουν ἱκανὴν μόρφωσιν, ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των τὸ μεγαλύτερον κεφάλαιον τῆς ἱερατικῆς διακονίας, τὸ ἁγιαστικὸν ἔργον, διὰ τοῦ ὁποῖου μποροῦν νὰ θερμαίνον τὸν λαὸν εἰς τὴν πίστιν του καὶ νὰ τὸν κρατοῦν εἰς τὴν πατρίαν εὐσεβείαν καὶ κυρίως νὰ τοῦ προσφέρουν τὰ ἁγιαστικὰ μέσα τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου, διὰ νὰ στηρίζεται εἰς τὰς δυσκόλους στιγμὰς καὶ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ διὰ νὰ ἀναχαιτίζεται καὶ ἀναχαιτίζῃ τὰ ἀντίθετα καὶ ἀντίθεα ρεύματα. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ἐποχὴν τῆς μορφώσεως καὶ τῆς προόδου, εἶναι μόνον ἐσχάτη λύσις ἀνάγκης ἢ χειροτονία ἱερέων στοιχειώδους γραμματικῆς μορφώσεως, διὰ νὰ ἐξυπηρετηθοῦν αἱ τελετουργικὰ ἀνάγκαι τῶν χριστιανῶν τῆς ὑπαιθρου, κυρίως τῶν μικρῶν χωρίων,

μὲ ἐλάχιστον πληθυσμόν, ὅπου δὲν ὑπάρχει δυνατότης τοποθετήσεως προσοντούχων ἐφημερίων.

Θὰ ἠδύνατο, ἐν τούτοις, νὰ ἐλπίζη κανεὶς ὅτι καὶ οἱ τῶν μειωμένων προσόντων ἱερεῖς, ἀξιοποιοῦντες καλῶς τὴν προσφορὰν τῶν, διὰ τοῦ ἀγιαστικοῦ ἔργου, εἶναι πολλάκις εἰς θέσιν νὰ ἀναπληρώσουν αἰσθητῶς τὰς ἄλλας ἐλλείψεις τῶν. Διότι μία καλὴ ἱερουργία ἀποβαίνει πολλάκις ζωντανὸν καὶ δραστικὸν κήρυγμα. Καὶ ἕνας καλὸς λειτουργὸς κατορθώνει νὰ συγκινήσῃ ψυχὰς καὶ νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν μὲ τὴν κατάνυξιν, μὲ τὴν εὐσέθειάν του, μὲ τὴν ἀμείωτον προσοχὴν του εἰς τὰ τελεσιουργούμενα, μὲ τὴν ἀκριβειαν τῆς τυπικῆς καὶ τελετουργικῆς διατάξεως, μὲ τὴν ἀποφυγὴν λαθῶν καὶ παραλείψεων, καὶ μὲ τὴν ἐκδηλὸν ἐπιμέλειαν καὶ τὸν ἔντονον ζῆλόν του νὰ καταρτισθῇ ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερα — ὅποτε «ἡ θεία χάρις... ἢ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα» θὰ ἀνταμείψῃ τὴν φιλοτιμίαν του καὶ τὴν εὐσυνειδησίαν του.

Διατηροῦμεν αὐτὴν τὴν ἐλπίδα καὶ εὐχόμεθα καὶ ἀναμένομεν ἀπὸ τοὺς γραμματικῶς ὑστεροῦντας ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς μας νὰ ἀναπτύξουν πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν, διὰ νὰ ἀποτελέσουν καὶ αὐτοὶ ἑνεργὸν καὶ ὑπολογισμὸν δυναμικὸν τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπάρχουν ἀρκετὰ εὐχάριστα καὶ ἐνθαρρυντικὰ παραδείγματα τοιούτων ἱερέων ποὺ κατόρθωσαν νὰ καλύψουν τὰ κενὰ τῆς μορφώσεώς των μὲ τὴν εὐσέθειαν καὶ τὸν ζῆλόν των, καὶ νὰ οἰκοδομοῦν τὰς ἐνορίας των. Καὶ προσδοκῶμεν νὰ γίνουν ἀξιωματικὰ παραδείγματα καὶ εἰς τοὺς ἄλλους.

Ἡ ἱερά Ἐξομολόγησις.

Ὑπάρχει ἕνας τομεὺς τοῦ ἀγιαστικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, ἡ διακονία τοῦ μυστηρίου τῆς ἱεράς ἐξομολογήσεως, ὅπου, παραπλεύρως πρὸς τοὺς διαθέτοντας τὰ ὑψηλότερα μορφωτικὰ προσόντα, ἐστάθησαν, καὶ διεκρῖθησαν ἀκόμη, φασιμένοι «πνευματικοί», χωρὶς ἐνδεικτικὰ ἀξιολόγων σπουδῶν. Εὐρέθην ἄλλοτε εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ προχειρίσω πνευματικὸν ἕνα καλλιεργημένον καὶ ζηλωτὴν ἱερέα, χωρὶς πολλὰ μορφωτικὰ προσόντα, ὁ ὁποῖος διαπρέπει εἰς τὰ ἐν γένει ἱερατικά του καθήκοντα καὶ χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὸ κατηχητικὸν ἔργον καὶ ὡς περιοδεύων ἐξομολογητῆς εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Θὰ ἠυχόμην νὰ μοῦ ἐδίδετο καὶ πάλιν καὶ πολλάκις αὐτὴ ἡ χαρὰ, μὲ τὴν διαπίστωσιν τῆς προόδου καὶ τῆς αἰσίας ἐπιδόσεως καὶ ἀποδόσεως εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν οἰκοδομίην τῶν πιστῶν καὶ ἄλλων ἐνταῦθα πνευματικῶν μου τέκνων — ἱερέων — ἐξ ὅλων τῶν κατὰ Νόμον προβλεπομένων «Κατηγοριῶν» τῶν παρ' ἡμῖν ἐφημερίων.

Ἡ τελετουργικὴ πλευρὰ.

Ἡ τελετουργικὴ πλευρὰ τοῦ ἀγιαστικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, ἐξ ἄλλου, ἀξία ἰδιαίτερας προσοχῆς. Ἐκτὸς δὲ τῆς τελετουργικῆς ἀποδόσεως καὶ ἐπαρκειᾶς

τοῦ ἱερουργούντος, ἡ πλευρὰ αὕτη ἔχει εὐρυτέρας διαστάσεις.

Δὲν εἶναι τόσο ζήτημα καλλιφωνίας καὶ μουσικότητος τῶν λειτουργῶν. Χρήσιμα καὶ αὐτά, ὅταν ὑπάρχουν καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχουν — ἡ φωνὴ ἄλλοτε εἶναι δῶρον Θεοῦ — δὲν ἀποτελοῦν πολὺ σοβαρὰ μειονεκτήματα, ἐφ' ὅσον ὁ λειτουργὸς διαθέτῃ ἄλλα οὐσιαστικὰ χαρίσματα.

Προηγεῖται ἡ εὐαισθησία τοῦ λειτουργοῦ εἰς τὸ μυστηριακὸν μέρος τῆς ἱερουργίας. Μάλιστα προκειμένου περὶ τῆς Θ. Εὐχαριστίας, πρέπει τὸ ἐκκλησίασμα νὰ ζῆσιν μᾶζι μὲ τὸν λειτουργὸν τοῦ μυστηρίου τὰς ἀγίας στιγμὰς καὶ τὴν δὴν ἐξέλιξιν τῆς θείας μυσταγωγίας. Πρέπει νὰ βοηθηθῇ καὶ νὰ χειραγωγηθῇ εἰς ἱεράς ἐξάρσεις καὶ κατανύξεις καὶ εἰς τὴν αἴσθησιν τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὰς τὰς νύξεις θὰ τὰς λάβῃ ἀπὸ τὸν εὐσεβῆ μυσταγωγὸν ἱερέα. Καὶ ἐδῶ χρειάζονται, ὄχι ἄλλα προσόντα, ἀλλὰ βαθεῖα εὐσέβεια καὶ ἀγιότης.

Καὶ εἰς τὰ ἄλλα Μυστήρια — Βάπτισμα, Γάμον κ.λπ. — εἶναι ἀπαραίτητον νὰ δημιουργηθῇ ἀτμόσφαιρα ἱερά. Ὅχι κοσμικὴ καὶ θορυβώδης, ὅπως γίνεται συνήθως. Πάλιν ὁ καλὸς τελετουργὸς θὰ τὴν δημιουργήσῃ καὶ θὰ τὴν ἐπιβάλῃ. Ὅχι μὲ ἐπιπλήξεις καὶ ἐλέγχους. Ἀλλὰ μὲ τὴν προβολὴν καὶ τὴν ἀνάδειξιν τῆς τελετουργίας — μὲ τὴν εὐκρινῆ ἀνάγνωσιν τῶν εὐχῶν καὶ τὸ σεμνὸν τοῦ ὕφους. Καὶ μὲ μερικὰς εὐγενεῖς συστάσεις καὶ ὑποδείξεις, μᾶλλον εἰπεῖν ὀδηγίας καὶ παραινέσεις πρὸς τοὺς παρισταμένους. Καὶ ἕνας ἄπλοῦς Ἁγιασμὸς ἢ Παράκλησις ἢ Τρισάγιον κ.τ.τ., ἐὰν τελεστοῦν ὅπως πρέπει, προκαλοῦν καὶ αἴσθησιν καὶ προσοχὴν εἰς τοὺς ἀκούοντας. Ἀλλὰ βεβαίως ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ γνωρίζῃ καὶ τί θὰ εἴπῃ καὶ πῶς θὰ τὰ εἴπῃ. Νὰ μὴ προχειρολογῇ καὶ νὰ μὴ ἀστοχῇ εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν εἰδικῶν κατὰ περίπτωσιν δεήσεων. Νὰ προετοιμάζεται δὲ καταλλήλως κάθε φορὰν πρὸ τῆς τελετῆς ὁ ὑπεύθυνος ἱερεὺς, διὰ νὰ μὴ ἐκτίθεται καὶ ὁ ἴδιος καὶ ἡ Ἐκκλησία.

Ὑπευθυνότης καὶ διακριτικότης.

Εἰς τὰ τελούμενα ἐν τῷ Ναῷ ἡ ὑπευθυνότης τοῦ ἱερέως πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα. Θὰ ἀρχεσθῶμεν νὰ ἀναφέρωμεν τὰ σπουδαιότερα.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ψ α λ μ φ δ ί α ν, θὰ συστήσωμεν εἰς τοὺς ἱερεῖς νὰ μὴ εἶναι τελείως ἀσχετοὶ καὶ ἀνίδεοι. Δὲν εἶναι δύσκολον καὶ τοὺς ὀκτῶ ἤχους νὰ μάθουν καὶ τὰ διάφορα «προσόμοια» καὶ τὰ κυριώτερα καὶ εὐχρηστότερα τροπάρια. Ἄν δὲν ξέρουν, εἶναι προτιμότερον νὰ μὴ ψάλλουν. Ἄς προσέξουν δὲ πολὺ τὴν ἡμιμάθειαν. Νομίζοντες πολλοὶ ὅτι ξέρουν, ἐπιχειροῦν ἀκροατισμοὺς εἰς τὰς ἐκφωνήσεις, διὰ δῆθεν ποιικίαν τῶν ἤχων, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάνεται ἡ σοβαρότης αὐτῶν καὶ ἡ σεμνότης καὶ ἱεροπρέπεια τῆς ἐμμελοῦς ἀπαγγελίας καὶ τῆς ὅλης ἱερουργίας.

Ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἐπιδείξεως εἶναι ἐπιβεβλημένη καὶ εἰς τοὺς εἰδήμονας, διὰ νὰ ἀποφεύγουν τὰς ὑπερβολάς, καὶ εἰς τοὺς ἀδαεῖς. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἄς μὴ λησιμονοῦν ὅτι ὁ λειτουργὸς ὀφείλει νὰ συνδέῃ τὸ ἐκκλησίασμα πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον νὰ στρέφῃ τὴν προσοχὴν τῶν πιστῶν πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, προβάλλων μὲ αὐταρέσκεια τὰς ἱκανότητάς του —πραγματικὰς ἢ φανταστικὰς— ἀφοῦ «πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ κατὰ βαῖνον» καὶ ἐφ' ὅσον τὸ εὐσεβὲς καὶ ταπεινὸν φρόνημα ἐπιβάλλει νὰ σκεπτόμεθα καὶ νὰ λέγωμεν «μὴ ἢ μῖν, Κύριε, μὴ ἢ μῖν' ἀλλ' ἢ τῷ ὀνόματι Σοῦ δὸς δόξα».

Ἡ ἱερουργία ἐν τῷ Ναῷ ἀπαιτεῖ καὶ τὰ ξὶν καὶ ἐὺπρεπείαν.

Καὶ διὰ μὲν τὸ ζήτημα τῆς τάξεως εἶναι βέβαιον ὅτι τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν φροντίδα καὶ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ ἱερέως καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ καθοδήγησιν τοῦ λαοῦ. Συνήθως ὁμως ἀμελοῦμεν νὰ διαπαιδαγωγήσωμεν τὸν λαὸν «πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι». Καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις δὲν παρατηρεῖται τάξις οὔτε εἰς τὸ προσκύνημα, οὔτε εἰς τὴν Θ. Κοινωνίαν, οὔτε εἰς τὸ Ἀντίδωρον, οὔτε εἰς τὴν πρέπουσαν ἐντὸς τοῦ Ναοῦ θέσιν καὶ διακίνησιν τῶν πιστῶν. Ὁ καλὸς ἱερεὺς θὰ συνεργασθῇ μὲ τοὺς ἀμέσους συνεργάτας του (εἴτε ἐπιτρόπους εἴτε ἄλλα ἐπικουρικὰ πρόσωπα) καὶ θὰ μεθοδεύσῃ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως.

Ζήτημα τάξεως εἶναι καὶ ἡ ἀκριβεία τῆς ὥρας τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, τόσον ὡς πρὸς τὴν ἑναρξιν, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν καὶ τὴν λήξιν. Πρέπει νὰ τηρῆται τὸ ὁρολόγιον Πρόγραμμα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως. Καὶ ἐάν ποὺ ὑπάρχουν τοπικοὶ λόγοι ἢ τοπικαὶ συνήθειαι ποὺ ἀπαιτοῦν ὀρισμένας τροποποιήσεις, εὐκολον εἶναι νὰ γίνουν μὲ συνεννόησιν καὶ ἔγκρισιν. Δὲν πρέπει ὁμως ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἐπαφιένται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ καθενὸς νὰ μὴ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἀκριβείαν τοῦ χρόνου εἰς τὴν θείαν Λατρείαν. Οὔτε ὁ οἶστρος (τὸ «μεράκι») τοῦ ψάλτου οὔτε ἡ ἀμεμνησία τοῦ ὑπευθύνου ἱερέως ἐπιτρέπεται νὰ δημιουργοῦν ἀσυνέπειαν εἰς τὴν ὥραν τῆς ἱερᾶς Ἀκολουθίας (ἑναρξιν, διάρκειαν, λήξιν). Διότι ἡ ἀσυνέπεια αὕτη ὄχι μόνον δὲν οἰκοδομεῖ ἀλλὰ καὶ φυγαδεύει καὶ ἀραιώνει τὸ ἐκκλησίασμα, τὸ ὁποῖον δικαιούται, ἐπὶ τέλους, νὰ ξέρῃ πότε πρέπει νὰ προσέλθῃ ἀλλὰ καὶ πότε θὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἡ εὐπρέπεια, ἐξ ἄλλου, ἐπιβάλλει ἰδιαίτεραν ἐπιμέλειαν τοῦ ἱερέως εἰς ζητήματα καθαριότητος καὶ καλαίσθησιν ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ. Καὶ ναὶ μὲν εἶναι ἐν πολλοῖς καθήκοντα τῶν νεωκόρων αὐτά, ἀλλὰ ἢ ἐπιστάσις, ἢ καθοδήγησις, ἢ ἐπίβλεψις καὶ παρακολούθησις ἀνήκει εἰς τὸν ἱερέα. Ἄς ἐπιτραπῇ δὲ νὰ εἴπωμεν (χωρὶς παρεξήγησιν), ὅτι αὕτη εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐσέβειαν τῶν ἱερέων καὶ τῶν διακόνων. Ἐξαιρέτως εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα εἰς τὸ «Ἱερόν». Ἐκεῖ ἐλάχιστα θὰ προσφέρῃ ὁ νεωκόρος

(ὅπου ὑπάρχει...). Κυρίως θὰ σαρώσῃ τὸ δάπεδον. Ἄν μάλιστα εἶναι γυναῖκα ἢ νεωκόρος, καὶ αὐτὸ ἀκόμη εἶναι προβληματικὸν διὰ πολλοὺς λόγους... Πρέπει δὲ ἀπαραίτητως νὰ ἔχῃ λάβει «εὐχὴν» τοῦ ἐπισκόπου. Ἄλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἄνδρας νεωκόρους εἶναι ἀπαραίτητος ἢ εἰδικὴ εὐχὴ τοῦ Μεγάλου Εὐχολογίου «εἰς πάντα εἰσερχόμενον εἰς διακονίαν ἐκκλησιαστικὴν». Ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει εἰς τὰ τοῦ «Ἱεροῦ» δὲν μπορεῖ νὰ ἐγγίξῃ ἄλλος εἰ μὴ ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος. Ἡ εὐθύνη τῆς τυχόν ἀμελείας τοὺς βαρύνει ἐξ ὀλοκλήρου. Χαίρεται κανεῖς —καὶ πρωτίτως εὐφραίνεται ὁ Κύριος— νὰ βλέπῃ ὀρισμένους Ναοὺς ἀπαστραπτοῦσας εἰς καθαρότητα καὶ τακτοποιημένους μὲ πᾶσαν εὐπρέπειαν. Εἶναι δὲ, ἀντιθέτως, ἀπογοητευτικὸν νὰ ὑπάρχουν σκοτισμένοι καὶ ἀραχνιασμένοι καὶ μὴ καθαροὶ χώροι καὶ σκεύη τοῦ Ναοῦ καὶ ἱερὰ καλύμματα ἀπλута, καὶ ἀοιδεῖατα ἄμφια. Ὅταν στὸ σπίτι μας δὲν ἀνεχώμεθα οὔτε ἓνα προσόπιον νὰ μὴ εἶναι «φρεσκοπλυμένο», πῶς θὰ ἀνεχθῇ ὁ Κύριος, ὁ ἀγιάζων τοὺς ἀγαπώντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ Οἴκου Του, ἓνα ἱερὸν μανθῆλιον ἀκατάλληλον πρὸς χρῆσιν ἢ μαυρισμένα Εὐαγγέλια καὶ ἅγια Σκεύη ἢ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν καὶ τὴν Πρόθεσιν καὶ τὰς Κανδήλας καὶ τὰς ἱερὰς Εἰκόνας ἀπεριποιήτους, εἰς βαθμὸν πολλάκις καταμαρτυροῦντα τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ὑπευθύνων λειτουργῶν καὶ πάντως μὴ ἀποδεικνύοντα τὴν εὐσέβειαν τῶν ἐν τῷ Ναῷ ἐργαζομένων καὶ ἐκ τοῦ Ναοῦ τρεφομένων;

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί,

Εἶναι γνωστὸς ὁ ὕμνος ἐκεῖνος, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁμολογοῦμεν ὅτι «Ἐν τῷ Ναῷ ἐστῶτες τῆς δόξης σου, ἐν οὐρανῷ ἐστάναι νομίζομεν». Καὶ πράγματι «οὐρανὸς πολύφωτος ἢ Ἐκκλησία ἀνεδείχθη, ἀπαντας φωταγωγοῦσα τοὺς πιστούς».

Ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ τρούλου ὁ Παντοκράτωρ Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τῆς κόγχης τοῦ Ἱεροῦ ἢ Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν Ἱεραγία Θεοτόκος καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας τοιχογραφίας τοῦ Ναοῦ χορὸς ἁγίων μᾶς περιβάλλει εἰς τὸν ἅγιον τοῦτον χώρον. Ὅπισθεν δὲ τῆς Ἁγίας Τραπέζης αἱ σεπταὶ μορφαὶ τῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν, μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς ἱεροὺς μυσταγωγὸς καὶ συντάκτας τῆς Θ. Λειτουργίας, Βασίλειον τὸν μέγαν καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. Ἐνώπιον Κυρίου Παντοκράτορος, λοιπόν, παριστάμεθα «τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες». Καὶ «ἐν οὐρανῷ ἐστάναι νομίζομεν» εἰς τὸν οὐρανὸν ὑψωνόμεθα κατὰ τὴν θείαν ἱερουργίαν. Καὶ κατὰ τρόπον νοερὸν ἐνούμεθα μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ συλλειτουργοῦμεν μετὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν κυκλούντων «τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν Θυσιαστήριον» τῆς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας, τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ. Ἄς εὐχηθῶμεν εἰς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους νὰ μὴ διακοπῇ ἢ λειτουργία μας ἀλλὰ νὰ τὴν συνεχίσωμεν, μὲ τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου, λειτουργοῦντες καὶ ἐκεῖ, εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν Αὐτοῦ Θυσιαστήριον, διαπαντός, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

† Ὁ Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ Η ΕΝ ΑΥΤΗ ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ*

Ἐπιτακτική ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβάλλεται σήμερα ἡ ἀνάγκη, μετὰ τὰς παντοίας μεταβολὰς καὶ ἀμφισβητήσεις, αἰτίνας ἐπιχολούθησαν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, τὴν ἐπικράτησιν —μονομερῶς— τῆς τεχνικῆς χωρὶς ἀνάλογον ἠθικὴν ὑποδομὴν καὶ τὴν σημειωθεῖσαν ἐντεῦθεν κρίσιν εἰς τε τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον, μιᾶς θαυτάτης ἐξετάσεως μετὰ πολλῆς συνέσεως πολλῶν θεμάτων εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως Αὕτη δράση ἐπωφελῶς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς διανοηρωπίνους σχέσεις τόσοσιν εἰς τὰ πλαίσια τῶν μικροτέρων δομῶν τῆς κοινωνίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ εἰς τὰ εὐρύτερα τοιαῦτα τῆς κοινωνίας τῶν πόλεων, τοῦ ἔθνους, μὲ προέκτασιν ἀκόμη εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ οἰκουμενικοῦ ἐπιπέδου, ἱκανοποιούσα ἐν ταύτῃ τὴν μεγάλην ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς πληρώσεως τοῦ ὑπάρχοντος ἐν αὐτῷ ψυχικοῦ ρήγματος.

Μὲ κίνητρον τὰς παρούσας συνθήκας καὶ τὴν συναίσθησιν ὑψηλῆς εὐθύνης ἠχθημεν εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς παρούσης πραγματείας, θεωροῦντες τὸν Ἐπίσκοπον —Ποιμένα— βασικὸν ὄργανον τῆς ποιμαντικῆς καὶ ἀγαστικῆς δράσεως ἐντὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χώρου, συστοιχοῦντες ἅμα καὶ πρὸς τὴν ἀνάλογον κίνησιν τῆς Διοικούσης Ἐκκλησίας¹ μὲ τὴν ἤδη ἐπιτυχῶς διεξαχθεῖσαν ἐβδομάδα τῶν Ἱερατικῶν Κλήσεων².

Ἐπὶ τούτοις καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐορτῆς τελετῆς ἐπὶ τῇ ἱερᾷ μνήμῃ τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου (820 - 893), καὶ πρὶν ἢ χωρήσωμεν εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ θέματος, ἀναφερόμεθα εἰς ὀλίγα τιὰ ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Μεγάλου Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας μας, ἄμεσον σχέσιν ἔχοντα μὲ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐργασίας ἡμῶν, ἐν συσχετισμῷ μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ Μεγάλου Φωτίου.

Ὁ Μέγας Φῶτιος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, σημαδεύει μὲ τὸ ἔργον του γενικῶς καὶ τὴν προσφορὰν του, ἔθνικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν, μίαν ἰδιαιτέραν πα-

ρουσίαν, ἕνα σταθμὸν ὕψους εἰς τὴν ἀτέρμονα πορείαν τοῦ ἔθνους.

Ὁξυνοῦστατος, ἐμπνευσμένος συγγραφεὺς, πεπρωτισμένος —θεῖα χάριτι— μὲ ἕκτακτον πανοπλίαν: εὐρείαν θεολογικὴν κατάρτισιν, θαυσιλὴ φιλοσοφικὴν ὑποδομὴν, ἐξαιρετικὸν ποιμαντικὴν ἱκανότητα, πλούσιον —ὕγιᾶ— συναίσθηματικὸν κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον πρωτεύουσαν κατεῖχε θέσιν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φιλάνθρωπος διάθεσις, καὶ ἰσχυρὰν δούλησιν πρὸς ἀγαθὰ ἐνεργήματα ἀποδλέπουσαν.

Μὲ τὴν θαυτάτην καὶ γνησίαν πίστιν του εἰς τὸ ὀρθόδοξον χριστιανικὸν πνεῦμα καὶ τὴν θαυμαστὴν ἐγκράτειαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κλασσικὴν παιδείαν γίνεται —εἶναι— ὁ φωτεινὸς κήρυξ τῆς Ἐκκλησίας μας, ὁ πνευματικὸς φάρος τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, πρόδρομος καὶ πρωτουργὸς ἐνὸς γνησίου ἀνθρωπιστικοῦ κινήματος, συνυφασμένου ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον κλασσικὸν καὶ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα, τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ ἰδανικοῦ, ἐν τῇ προσπάθειᾳ του ὅπως ἐνσταλάξῃ εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν βυζαντινῶν τὴν πίστιν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸ «τίμιον γένος» τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ διδασκαλία καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ Φωτίου ὑπῆρξε σημαντικὴ ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἔθνικῆς ἀπόψεως διὰ τὴν ἐποχὴν του, παραμένει δὲ τοιαύτη μέχρι τῆς σήμερον.

Εἰδικώτερον ἢ κοινωνικὴ διδασκαλία τοῦ Φωτίου —εἰς τὰ πλαίσια τῆς Ὀρθοδόξου Δογματικῆς—, οὐσα ἀπόρροια τῆς θαυτάτης καὶ σταθερᾶς πίστεώς του εἰς τὴν Τριαδικὴν κοινωνίαν τῶν θείων Προσώπων, περιέχουσα τὰς διαπροσωπικὰς σχέσεις τῶν πιστῶν μὲ γνώμονα τὴν πίστιν, μὲ δίωσιν καὶ ἄσκησιν τῆς ἀγάπης, δημιουργεῖ τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀγαστὴν συμδίωσιν καὶ ἐνότητα τῶν πιστῶν ἐντὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος καὶ τῆς κοσμικῆς, ἐνδοπολιτειακῆς, κοινωνίας (μικρόκοσμος), καὶ ἀκόμη, πέραν αὐτῆς, ἐπιδοθεῖ εἰς τὰς διακοινωνικὰς σχέσεις τῶν ἔθνων (μακρόκοσμος).

Ἀξιοπρόσεκτοι εἶναι εἰς τὸν πρακτικὸν τομέα ἡ ἠθικὴ διδασκαλία τοῦ Φωτίου εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν καθόλου δίωσιν καὶ συμπεριφορὰν τοῦ πιστοῦ ἐν πνεύματι ἀρετῆς καὶ ἀγάπης, ὡς καὶ αἱ ἀπόψεις καὶ θέσεις αὐτοῦ αἱ σχετικαὶ μὲ τὸν ποιμένα εἰς τὸ ἐνεργὸν ποιμαντικὸν ἔργον του.

Ἡ παιδαγωγοῦσα ἀγάπη, ἡ φιλάνθρωπία, ἡ ἀγωνιστικότης, ἡ καρτερία μετ' ἄλλων γνωρισμάτων τοῦ χριστιανικοῦ ἥθους ἀπετέλουν τὰ κίνητρα εἰς τὴν δεοντολογικὴν ποιμαντικὴν προσφορὰν τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου.

* Ὁμιλία γενομένη κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου (6.2.1984) ἐν τῷ Καθολικῷ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Πεντέλης κατ' ἐντολὴν τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

1. Ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 2377) 30.12.1982.

2. Τὴν Γ' ἐβδομάδα τῶν νηστειῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Χαρακτηριστικά δείγματα της θαυτάτης διώσεως του ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ βιώματος τοῦ Φωτίου ἦσαν: ἡ καθόλου διδασκαλία του —αἱ συγγραφαί, οἱ λόγοι, αἱ ὁμιλίαι, αἱ ἐπιστολαί—, ἡ ἀγωνιστικότης αὐτοῦ κατὰ τῶν αἱρέσεων καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον ἐγκαινισθεῖσα εἰς τὸν Νεὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας μετὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ὁμιλίαν του τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸν θρίαμβον τῆς Ὁρθοδοξίας.

Τοιαύτης περιεκτικότητος —ουσίας— ἔργον, τὸ ἔργον τοῦ Φωτίου κατέχει ἐπίκαιρον θέσιν καὶ σήμερον μετὰ τὴν ὑπερχρονικὴν, ὑπερτοπικὴν καὶ ὑπερθετικὴν του ἰσχὺν καθίσταται δυναμικὸν καὶ λειτουργικὸν καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας, τοῦ γνωστοῦ ψυχολογικοῦ κλίματος, τοῦ δέους, τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τῆς ἀνασφαλείας, εὐρίσκον ἀνταπόκρισιν, ὡς ἀξιόλογον πλήρωμα, εἰς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, τὸν ἀλλοτριωμένον, τραγικὸν ἄνθρωπον τὴν ἐπικαιρότητα του εἰσέτι δικαιολογοῦν καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ διάλογοι ἐπὶ οἰκουμενικοῦ ἐπιπέδου.

Ὁ Μέγας Φώτιος — ὢν ὁ ἴδιος καλὸς ποιμὴν, ἀκολουθῶν τὰ ἴχνη τοῦ «Καλοῦ Ποιμένος»³ — ἀποθὰς διὰ τὴν ἐποχὴν του, καθ' ἣν λίαν σοδαράς κρίσεις ἀντιμετώπιζεν ἡ Ὁρθοδοξία, ἀκαταμάχητος πρόμαχος αὐτῆς, γίνεται καὶ διὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους καθοδηγητικὴς λόγῳ καὶ ἔργῳ, «ἀκριδέστερον, εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ», ἀποβαίνων οὕτως ἰδανικὸν πρότυπον διδασκάλου εἰς τε τοὺς Ἐπισκόπους, τοὺς Ἀποστολικούς διαδόχους, ἀποτελοῦντας τὸ κέντρον τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας, καὶ τὴν λοιπὴν χορείαν τῶν λειτουργῶν τοῦ Ἰψίστου, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα, καθορίζων τὴν στάσιν τούτου ἐναντι τῶν ἡγητόρων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία γενικῶς εἰς τὴν σωτηριολογικὴν αὐτῆς ἀποστολὴν εὐρίσκει σήμερον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μεγάλου Πατριάρχου Φωτίου τὸν φαινὸν δρομοδείκτην.

Εἶνα: ἀλήθεια, ἀποτελοῦσα θεμελιῶδες δόγμα τῆς χριστιανικῆς Θεολογίας, ἡ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ὡς Δευτέρου Ἀδάμ⁴ τελείως ἀναμάρτητος ἐπανίδρυσις τοῦ ἐπιγείου Παραδείσου, ἥτοι τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ἡ ἀλήθεια αὕτη μωροπλεῶρως μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἐπιβεβαιούται ὑπὸ τῆς Ἱστορίας. Ὁ Πατὴρ Θεὸς ὅταν ἔδωκεν εἰς τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ τὴν ἐντολήν⁵ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ὁμοῦς οὗτος παρέδωκε⁶, ἐπέδωκε τὴν ἔλξιν καὶ τὴν προσήλωσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Δημιουργὸν του καὶ τὴν ἐφεξῆς ἀμετακίνητον παγίωσιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν.

Οὕτω διὰ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον καὶ τῆς ἐπανίδρύσεως τοῦ Δευτέρου ἐπιγείου Παραδείσου, ἥτοι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πραγματοποιοῦνται πᾶσαι αἱ προφητεῖαι τῶν θεοπνεύστων Συγγραφέων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὰ δάθη τῶν αἰώνων προαγγέλλουν τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίας καὶ τὴν ἴδρυσιν ὑπ' Αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ ταῦτα ἡ Ἐκκλησία ἀποβαίνει τῆς ἀληθείας ὁ Διδάσκαλος καὶ τῆς θείας Χάριτος ὁ ταμιούχος, πρὸς τὴν ὁποίαν θὰ ἔρχωνται συνεχῶς τὰ ἔθνη ὡς εἰς ἄλλον τηλαυγὴ καὶ παμφανόεντα φάρον, καθὼς προσφυσάτα σημαίνονε ὁ πέμπτος Ἐθαγγελιστῆς⁷ μεγαλοφωνότατος Προφήτης Ἡσαΐας: «Ὅτι ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἄκρου τῶν ὄρων καὶ ὑψωθήσεται ὑπεράνω τῶν βουνῶν καὶ ἴξουσιν ἐπ' αὐτὸ πάντα τὰ ἔθνη»⁸.

Ὁ δὲ Προφήτης τῶν Ἐθνῶν Δανιήλ (Ζ' καὶ ΣΤ' π.Χ. αἰών), ζῶν μακρὰν τῆς φιλότατης πατρίδος του, προλέγει τὴν ἴδρυσιν πνευματικῆς Βασιλείας ἀποφανόμενος οὕτω: «Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλέων ἐκείνων ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ Οὐρανοῦ Βασιλείαν, ἥτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρήσεται, καὶ ἡ Βασιλεία αὐτοῦ λαφ' ἑτέρῳ οὐχ ὑποληφθήσεται· λεπυνεῖ καὶ λιμνήσει πάσας τὰς βασιλείας, καὶ αὕτη ἀναστήσεται εἰς τοὺς αἰῶνας»⁹.

Ἐξ ἄλλου τοῦ Κυρίου ὁ Πρόδρομος, ὁ θρυλικὸς ἐκεῖνος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς καὶ τῶν «Προφητῶν ὁ σεβασμιώτερος»¹⁰, προλαίγων καὶ προπαρασκευάζων τὰ πνεύματα πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Κυρίου διακηρύσσει: «ἤγγικεν ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν»¹¹. Τέλος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰδρυτῆς Ἰησοῦς ἐπαγγέλλεται τὴν ἐπὶ γῆς ἐγκαθίδρυσιν τῆς Οὐρανόου Βασιλείας, τῆς Ἐκκλησίας, «ἥς πύλαι ἄδου οὐ κατισχύουσιν»¹², καὶ χάριν τῆς ὁποίας ἔχουσε τὸ τίμιον αἷμά Του: «περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος»¹³.

7. Hieron, Praef. ad Paulam. et Eustoch.: «Οὐχὶ τόσοσιν προφήτης δέον νὰ ὀνομασθῆ, ὅσον Εὐαγγελιστῆς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ τὰ μυστήρια οὕτως σαφῶς διεξήλθε». AUG., DE CIVIT. DEI XVIII, 29,1.: «Ὁ Ἡσαΐας μεταξὺ ἐκείνων, τὰ ὅποια... προσέειπε, καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας πολλὰ πλείονα ἢ οἱ λοιποὶ προσεφῆτευσαν οὕτως, ὥστε ὑπὸ τινῶν Εὐαγγελιστῆς μᾶλλον ἢ Προφήτης νὰ λέγεται».

8. Ἡσαΐου, 2,2. Πρβλ. καὶ Ἡσαΐου, 54,1 κ.ἑξ.

9. Δανιήλ, 2,44.

10. Βλ. Ἀπολυτίκιον τῆς Συνάξεως τοῦ τιμίου, ἐνδόξου Προφήτου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου Ζ' Ἰανουαρίου.

11. Ματθαίου, 3,2. 4,17. 10,7. Μάρκου, 1,15.

12. Ματθαίου, 16,18.

13. Πράξεων, 20,28.

3. Ἰωάννου, 10,11.

4. Πρβλ. Α' Κορινθίους, 15,47: «ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ».

5. Γενέσεως, 2,16 κ.ἑξ.

6. Γενέσεως 3,6 κ.ἑξ.

Συνεχιστὰς τοῦ κοσμοσωτηρίου τοῦ ἔργου ὁ Κύριος ἀφῆκε τοὺς Δώδεκα Ἀποστόλους¹⁴. Οὗτοι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς¹⁵ συνεχῶς φωτιζόμενοι καὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταδίδον τὴν ἐξουσίαν τῶν εἰς τοὺς συνεργάτας τῶν τοῦς ὑπ' αὐτῶν θεωρηθέντας «καὶ ἐκλογῆς»¹⁶ πρὸς συνέχισιν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας¹⁷. Οἱ οὕτω πῶς παρὰ τῶν θεοφόρων Ἀποστόλων τὴν θέσαν Χάριν λαβόντες μεταδίδον συνεχῶς πᾶσαν παρὰ Θεοῦ «δόξιν ἀγαθὴν»¹⁸ εἰς ἄλλους ἐσσεδεῖς διαδόχους τῶν.

Συνεπῶς καθὼς συνάγεται ἀπὸ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ τὰς Ἀποστολικὰς Ἐπιστολάς, ἔχομεν ρητῶς μαρτυρούμενον τὸν θαυμάσιον καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἐπισκόπου¹⁹. Ἐπομένως πρῶτοι Ἐπίσκοποι καὶ Ἀρχιεπίσκοποι κορυφαῖοι τοῦ χριστιανισμοῦ πληρώματος, πρέπει, συμφώνως πρὸς τὰς Ἱερὰς Πηγὰς τῆς Ἀποκαλύψεως, νὰ χαρακτηρισθοῦν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν προσληφθέντες καὶ χειροτονηθέντες δοῦναι τὴν διὰ δόξιν τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας²⁰.

Ἡ δύναμις καὶ ἡ αἴγλη τῶν Ἐπισκόπων ἀπορρέει ἀναμφισβητήτως ἀπὸ τοῦς λόγους τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ, ὅταν Οὗτος λέγῃ ρητῶς εἰς τοὺς Ἀποστόλους «λάθετε Πνεῦμα Ἁγίου ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέονται αὐτοῖς ἄν τινων κρατήτε, κεκράτηνται.»²¹ Ἐπίσης πᾶσαι αἱ τελεταὶ καὶ τὰ βασικά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὰ ὅποια οἱ Ἐπίσκοποι σήμερον κατέχουν προεξάρχουσαν θέσιν, τὴν ἀφετηρίαν ἔχουν εἰς τοῦ Χριστοῦ τοὺς λόγους λέγοντος: «ταῦτα ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν»²² καὶ «πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»²³.

14. Ματθαίου, 10,1 κ.ἐξ. Λουκᾶ, 10,1. Ἰωάννου, 6,71. Βλ. καὶ Ἰωάννου Καρμίρη, Ἡ θέσις τῶν Ἐπισκόπων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν «Γνωριμία» ἐμνηνιαίου χριστιανικοῦ φύλλον Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Σαμοθράκης, τεύχος 43ον Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 1981, σελ. 10-11.

15. Πράξεων, 2,2 κ.ἐξ.

16. Πρβλ. Πράξεων, 9,15.

17. Ἑβραίους, 5,4.

18. Ἰακώβου, 1,17.

19. Πράξεων, 1,26. 9,3 κ.ἐξ. Γαλάτας, 1,19. 2,9. Φιλιππησίους, 2,25.

20. Ματθαίου, 28,19. Α' Κορινθίους, 4,1. Πρβλ. Ἐφεσίους, 4,11 καὶ Πράξεων, 20,28. Βλ. καὶ Ἰωάννου Καρμίρη, ἔνθ' ἂν., σελ. 11.

21. Ἰωάννου, 20,23.

22. Λουκᾶ, 22,19. Α' Κορινθίους, 11, 24-25.

23. Ματθαίου, 28,19.

Ἄλλωστε ἡ ὕψηλὴ καὶ διακεκριμένη θέσις τῶν Ἐπισκόπων ἔναντι τῶν Διακόνων καὶ Πρεσβυτέρων καὶ τῶν λοιπῶν μὴ Κληρικῶν Χριστιανῶν καταφαίνεται ἤδη ἐκ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐπιδίδειν καὶ διορίζειν Πρεσβυτέρους²⁴ καὶ Διακόνους²⁵, τὸ ὅποιο εἶχον ὁ Τιμόθεος καὶ ὁ Τίτος²⁶ ὡς καὶ οἱ διάδοχοι τούτων καὶ τῶν Ἀποστόλων, κατὰ ρητὴν πληροφορίαν τῶν Ποιμαντικῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου²⁷.

Ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη ἐτῶν τῆς ἐμφανίσεως τῆς θέσις διδασκῆς, ἀσφαλῶς ἐπίμοχθα καὶ δαρέα ἦσαν τὰ καθήκοντα τῶν Ἐπισκόπων, ἔχοντων νὰ παλαίσουν καθημερινῶς ἀγῶνα τιτάνιον καὶ ἀρχαλέον ὄχι μόνον κατὰ τῆς ὁμῆς ἐξουσίας τῆς εἰδωλοκρατικῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐδέχθησαν κατ' ἀρχὴν μετὰ συμπαθείας καὶ πίστεως τὸν θεῖον λόγον. Τοῦτο καθίσταται ὀλοφάνερον ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν παραινήσεων πρὸς τοὺς Χριστιανούς τῶν Μικρασιατικῶν ἰδίως πόλεων Σμύρνης, Ἐφέσου, Μαγνησίας, Φιλαδελφείας, Τράλλεων κ.λπ. Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου († 107 μ.Χ.), ὁ ὅποιος διετέλεσε μαθητὴς τοῦ ἡγαπημένου Μαθητοῦ τοῦ Κυρίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου († 101 μ.Χ.)²⁸ καὶ πιθανότατα ὑπ' αὐτοῦ ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος, καὶ ἀπὸ τὰς γενικῆς φύσεως ἀφθόνους συστάσεις ἄλλων Ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων τῆς ἀρχαίου Ἐκκλησίας.

Ποικίλα διαμφισβητήσεις, ἀντιρρήσεις, παρεξηγήσεις καὶ ἔριδες ἀνεφύοντο καθημερινῶς μεταξὺ τῶν χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων περὶ τὰ καθήκοντα καὶ τὰ καθοδηγητικὰ δικαιώματα τῶν Ἐπισκόπων, σπανιώτερον μὲν

24. Πράξεων, 14,23.

25. Πράξεων, 6,6.

26. Βλ. καὶ Ἰωάννου Καρμίρη, ἔνθ' ἂν., σελ. 10: «Οἱ δὲ Ἐπίσκοποι εἶχον ὅτι καὶ ὁ Τίτος καὶ ὁ Τιμόθεος, καὶ μάλιστα τὴν ἀντιπροσωπευτικὴν ἀποστολικὴν ἀθθεντικὴν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους. Τὴν ἀντιπροσωπευτικὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ κυβερνητικὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀθθεντικὴν καὶ ἐξουσίαν ἔλαβον οἱ Ἀπόστολοι καὶ εἶτα οἱ διάδοχοι αὐτῶν ἐπίσκοποι παρὰ τοῦ Κυρίου (Μάρκ. 13,34. Α' Κορ. 5,4. Β' Κορ. 5,20) καὶ ἀσκοῦσιν αὐτὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Χριστοῦ, καθ' ἃ ἐδίδαξαν οἱ ἀρχαῖοι πατέρες. Καθ' ὅσον τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα διεδέχθη τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα, καὶ ἐντεῦθεν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας, ὡς διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων καὶ τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ δύναται νὰ συναχθῇ καὶ ἐκ κεινοδ' αθητικῶν χωρίων, οἷον Πράξ. 6, 2-6. 11,30. 13, 1-2. 14,23. 20,7 ἐξ. Φιλ. 1,1. Κολ. 4,11. Α' Θεσ. 5,12. Α' Τιμ. 4,6 ἐξ., 5,22. Β' Τιμ. 2,2. Τίτ. 1,5 κ.λπ.»

27. Α' Τιμοθέου, 5,17,19,22. Τίτου, 1,5.

28. Ἱερωνύμου, Χρόνικ. ἔ. 2116 καὶ μαρτύριον Κόλδερτ. 1,1.

ἐκ καλοπίστου διαθέσεως, συχνότερον ὅμως ἐξ ἀγνοίας καὶ ἐγωϊστικῆς ματαιοδοξίας. Οὕτω βλέπομεν ὅτι, πρὸς πρόληψιν χάσματος καὶ ἀποφυγὴν δημιουργίας εὐρυτέρας αἰρετικῆς κινήσεως πυκνὴ εἶναι τοῦ Ἰγνατίου, ὀδηγομένου πρὸς τὸ μαρτύριον, ἢ ἀλληλογραφία πρὸς τὰς Μικρασιατικὰς μάλιστα Ἐκκλησίας.

Εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ θερμοῦ ἐκείνου Μάρτυρος τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ διδασκαλίας συγστάται ὁχι μόνον ὁ ἀπόλυτος σεβασμὸς, τὸν ὁποῖον ὀφείλουσι τὰ τε Κληρικὰ καὶ τὰ λαϊκὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους, κατ' εὐθείαν ἀντιπροσώπους τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς²⁹, ἀλλὰ καὶ ἐξαίρεται ἢ ἐπιφανῆς θέσις, τὴν ὁποίαν ἔχουν οὗτοι ἐν αὐτῇ, καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων πάντα τὰ μυστήρια, ἰδίως τὰ βασικά, Βάπτισμα καὶ θεία Εὐχαριστία, εἶναι ἄκυρα «... οὐκ ἐξόν ἐστιν χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου οὔτε βαπτίζειν οὔτε ἀγάπην ποιεῖν»³⁰. «... Ὡσπερ οὖν ὁ Κύριος ἄνευ τοῦ Πατρὸς οὐδὲν ποιεῖ! «Οὐ δύναμαι γάρ, φησί, ποιεῖν ἄπ' ἑμαυτοῦ οὐδέν»³¹, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἄνευ τοῦ Ἐπισκόπου, μηδὲ πρεσβύτερος, μηδὲ διάκονος, μηδὲ λαϊκός.»³².

Ὅμοιως, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ ἐπισκοπικὸς σεβασμὸς διαδίδεται καὶ ἐν τῇ Δύσει, ἐνθα ἐν τῇ Μητροπόλει ταύτης, ἦτοι ἐν τῇ Ρώμῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ πρώτου μ.Χ. αἰῶνος ἔχει ἐγκατασταθῆ Ἐπίσκοπος ὁ Ἀποστολικὸς Πατὴρ Κλήμης, τρίτος κατὰ σειρὰν Ἐπίσκοπος Ρώμης (92 - 101 μ.Χ.), ὁ ὁποῖος, ὡς σύγχρονος τῶν Ἀποστόλων λέγει ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι καὶ Ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας κατὰ ρητὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων κατεστάθησαν, «ὅπως ἐάν τινες κοιμηθῶσι διαδέξωνται ἕτεροι διακεκριμένοι ἄνδρες τὴν λειτουργίαν αὐτῶν»³³. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ πρὸς Κορινθίους ὁ Ἐπίσκοπος τῆς «προκαθημένης τῆς ἀγάπης»³⁴ Ρώμης σημειώνει προσφυῶς: «Οἱ Ἀπόστολοι ἡμῖν εὐηγγελίσθησαν ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξεπέμφθη οὖν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ»³⁵.

29. Ἰγνατίου πρὸς Μαγνησίους, VI. Ἐκτενεστέρα μορφή. Β.Ε.Π., τόμος Β', σελ. 294-295, Ἀθήναι, 1955: «... Μηδὲν ἔστω ἐν ἡμῖν, ὃ δυνήσεται ἡμᾶς μερίσαι· ἀλλ' ἐνώθητε τῷ ἐπισκόπῳ, ὑποτασσόμενοι τῷ Θεῷ δι' αὐτοῦ ἐν Χριστῷ».

30. Ἰγνατίου πρὸς Σμυρναίους, VIII, 2. Β.Ε.Π., τόμος Β', σελ. 281, Ἀθήναι, 1955.

31. Ἰωάννου, 5,30.

32. Ἰγνατίου πρὸς Μαγνησίους, VII. Ἐκτενεστέρα μορφή. Β.Ε.Π., τόμος Β', σελ. 295, Ἀθήναι, 1955.

33. Κλήμεντος Ρώμης, Ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους Α' 44,2. Β.Ε.Π., τόμος Α', σελ. 30, Ἀθήναι, 1955.

34. Ἰγνατίου πρὸς Ρωμαίους, Προσίμιον, Β.Ε.Π., τόμος Β', σελ. 274, Ἀθήναι, 1955.

35. Κλήμεντος Ρώμης, Ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους Α', 42, 1-2, σελ. 29, τόμος Α', Ἀθήναι, 1955.

Ἄλλὰ καὶ ἀργότερα, ἦτοι κατὰ τὸν τρίτον μ.Χ. αἰῶνα, ὁ μάρτυς Ἐπίσκοπος Καρχηδόνας Κυπριανὸς († 258 μ.Χ.) ὅλως ὑπέροχον θεωρεῖ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἐπισκόπου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὥστε νὰ λέγῃ ὅτι, ἐάν τις μακρὰν τῶν Ἐπισκόπων ζῆ, δὲν εἶναι μέλος τῆς Ἐκκλησίας³⁶ καὶ προσμοιάζει πρὸς τοὺς συγχρόνους τοῦ Νῶε³⁷, οἵτινες κατὰ τὸν κατακλυσμὸν εὐρέθησαν ἔξω τῆς Κιβωτοῦ³⁸.

Ἄλλος Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας γράφει σχετικῶς περὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν Ἐπισκόπων: «Ὅτι Θεὸς ἐν τῇ Οὐρανῷ τῶν Πρωτοπλάστων Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἥλιος ἐν τῷ κόσμῳ, τοῦτο ἕκαστος Ἀρχιερεὺς ἐν τῇ κατὰ μέρος Ἐκκλησίᾳ δι' οὗ τὸ πᾶν μιν λαμπρύνεται θάλπει, καὶ γὰρ Θεοῦ γίνεται.»

Ἄλλὰ καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος (1669 - 1707), γνωστὸς διὰ τοὺς σθεναροὺς ἀγῶνάς του κατὰ τῶν Προτεσταντῶν καὶ Λατίνων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὀνομαστοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως († 1638) κατετάρασσον τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλληνικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, κηρύσσει περὶ τῶν Ἐπισκόπων τὰ κατωτέρω: «Τὸ τοῦ Ἐπισκόπου ἀξίωμα, οὕτως ἐστὶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀναγκαῖον, ὥστε χωρὶς αὐτοῦ μὴ δύνασθαι μήτε Ἐκκλησίαν, μήτε χριστιανὸν τινα ἢ εἶναι ἢ ὄλως λέγεσθαι. Αὐτὸς γὰρ ὁ ἀξιώθεος Ἐπίσκοπος εἶναι, ὡς ἀποστολικὸς διάδοχος, τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἐκείνῳ παρὰ Κυρίου εἰς τὸ δεσμεῖν τε καὶ λύειν χειρῶν ἐπιθέσει· καὶ ἐπικλήσει τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἀλληλοδιαδόχως λαθῶν, ζῶσά ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μεθέξει πληρεστάτῃ ἐνεργείᾳ τοῦ τελεταρχικοῦ Πνεύματος, πηγὴ πάντων τῶν μυστηρίων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, δι' ἣν σωτηρίας ἐπιτυγχάνομεν. Οὕτω δι' αὐτοῦ τὸ ἀναγκαῖον ἐννοοῦμεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ἀναπνοὴν καὶ ἐν τῷ αἰσθητῷ τούτῳ κόσμῳ τὸν ἥλιον... Ὅτι δὲ διαφέρει τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα τοῦ ἀπλῶς ἱερέως δῆλον. Ὁ γὰρ ἱερεὺς, χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου, Ἐπίσκοπος δὲ οὐ χειροτονεῖται ὑπὸ ἱερέως, ἀλλ' ὑπὸ δύο ἢ τριῶν ἀρχιερέων»³⁹.

Τέλος ὁ εὐρωπαϊκῆς φήμης Ἑλλήν δογματολόγος ἀεὶμνηστος Χρῆστος Ἀνδρουτσός (1869 - 1935) ἐξάγει:

36. Κυπριανοῦ Epist. 66: «Scire debes, Episcopum in Ecclesia esse et Ecclesiam in Episcopo, et si quis cum Episcopo, non sit, in Ecclesia non esse».

37. Κυπριανοῦ Καρχηδόνας (π. 4, 109, 408).

38. Γενέσεως, 7,16: «καὶ ἐκλείσει Κύριος ὁ Θεὸς τὴν Κιβωτὸν ἐξωθεν αὐτοῦ».

39. Δοσίθεου, Ὁμολογία Πίστεως (1672), Ὁρος ι', παρὰ Ἰωάννην Καρμίρη, Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἐν Ἀθήναις, 1953, τόμος Β', σελ. 752-753. Βλ. καὶ Μ. Μ. Πέτροβιτς, Ὁ Νομοκάνων εἰς ἸΔ' τίτλους καὶ οἱ Βυζαντινοὶ σχολιασταί, Ἀθήναι, 1970, σελ. 135.

ἐν τῇ Δογματικῇ αὐτοῦ τὴν σημασίαν τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ἐπισκόπου διὰ τῶν ἐξῆς: «Ὁ Ἐπίσκοπος ὑπὸ Ἐπισκόπων καθιστάμενος εἶναι τὸ κέντρον τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας καὶ ἡ ὁρατὴ κεφαλὴ τῆς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας, ὁ ἀπαραίτητος ὅρος τῆς ὑπάρξεως Ἐκκλησίας, ἀναδεικνύων αὐτὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους»⁴⁰.

Καὶ ἤδη ἐρχόμεθα κάπως ἀναλυτικώτερον εἰς τὸν ὀφειλόμενον πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους θαθὺν σεβασμὸν, παρὰ παντὸς τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος⁴¹. Ὅντως μεγάλα ποινὰ ἐπαπειλοῦνται κατὰ τε τὴν ἐνεστῶσαν καὶ τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀποσπῶνται τῶν Ἐπισκόπων καὶ ἀσεβοῦσι πρὸς αὐτοὺς ἀποβαίνοντας κατὰ πολλοὺς τρόπους αἰρετικοί. Ὅττω κατὰ τὴν Ἰγνατίου ἐπιστολὴν πρὸς Φιλαδελφεῖς «Ὅσοι Χριστοῦ εἰσι, μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου εἰσὶν ὅσοι δ' ἂν ἐκκληγῶσιν αὐτοῦ καὶ τὴν κοινωνίαν ἀσπάσωνται μετὰ τῶν κατηραμένων, οὗτοι σὺν αὐτοῖς ἐκκοπήσονται· οὐ γὰρ εἰσι γεώργιον Χριστοῦ, ἀλλ' ἐχθροῦ σπορά»⁴².

Βαθεῖαν ἐπίσης ἐντύπωσιν προκαλεῖ τοῦ αὐτοῦ Ἰγνατίου ἡ ἐπιστολὴ πρὸς Τραλλιανούς, ἐν τῇ ὅποια δίδεται ἡ συμβουλὴ εἰς τοὺς χριστιανούς νὰ ἀποφεύγωσι τοὺς αἰρετικούς· καὶ θὰ τοὺς ἀποφύγωσιν, ἐὰν εἶναι ταπεινόφρονες ἐνσαρκούντες τὸ ἔμβλημα τῆς Θεότητος, Ἡ τις «ἐταπεινώσεν ἑαυτὴν μορφὴν δούλου λαβοῦσα»⁴³ κατὰ Παῦλον. Ἐαυτὴν ἡ θεότης προέβαλεν ὡς μοναδικὸν μιμησεως πρότυπον διὰ τῆς ρήσεως ἐκείνης, τὴν ὅποιαν διέσωσεν εἰς ἡμᾶς ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος: «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι: πρῶτος εἰμι· καὶ ταπεινὸς τῆ καρδία»⁴⁴. Ἄλ-

40. Χρήστου Ἀνδρούτσου, Δογματικὴ Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Ἔκδοσις Β', Ἀθήναι, 1956, σελ. 284. Βλ. καὶ Ἰωάννου Κασσομενάκη - Ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίου Κόμπου, Ἐγχειρίδιον Δογματικῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Θεσσαλονίκη, 1970, σελ. 278-279.

41. Ὁ ΝΓ' κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου (419) ὀνομάζει τοὺς Ἐπισκόπους ἰθύντορας «ὡς ἰθύνοντας τὸν λαὸν καὶ κατευθύνοντας πρὸς τὴν ὀρθὴν πορείαν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς». Ράλλη - Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμος Γ', 434, Ἀθήνησιν, 1852-1959. Πρβλ. Ράλλη - Ποτλῆ, ἐνθ' ἂν., τόμος Γ', 92-93. Περὶ ὀφειλομένης ἀποδόσεως τιμῆς τε καὶ ὑπακοῆς εἰς τοὺς Ἐπισκόπους εἶλεπε τὸν ΝΕ' Ἀποστολικὸν κανόνα, ἰδίως δὲ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἐπισκόπου Ἀντιοχείας Ἰγνατίου τοῦ Θεοφάνου, ὡς λ.χ. πρὸς Ἐφεσίους κεφ. VI (Β.Ε.Π., τόμος Β', σελ. 265), πρὸς Μαγνησίους κεφ. VIII καὶ IX (αὐτόθι, σελ. 269), πρὸς Σμυρναίους κεφ. VIII καὶ IX (αὐτόθι, σελ. 281), πρὸς Φιλαδελφεῖς κεφ. IV (αὐτόθι, σελ. 308). Πρβλ. Γερασίμου Κονιδάρη, Ἡ διαμόρφωσις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι, Ἀθήναι, 1955, σελ. 26-28.

42. Ἰγνατίου πρὸς Φιλαδελφεῖς, III. Ἐκτενεστέρα μορφή. Β.Ε.Π., τόμος Β', σελ. 307, Ἀθήναι, 1955.

43. Φιλιππησίους, 2,7.

44. Ματθαίου, 11,29.

λωστε καὶ τῶν Ἀποστόλων τὰ διδάγματα δι' ἀρραγοῦς δεσμοῦ συνδέονται πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Ἐπίσκοπον: «Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ἡ ἀγάπη Ἰησοῦ Χριστοῦ, μόνῃ τῇ χριστιανῇ τροφῇ χρῆσθαι, ἀλλοτρίας δὲ δοτάνης ἀπέχεσθαι, ἥτις ἐστὶν αἵρεσις... Φυλάττεσθε οὖν τοὺς τοιοῦτους. τοῦτο δὲ ἔσται ὑμῖν μὴ φυσιομιένοισι, καὶ οὐσιν ἀχωρίστοις Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τῶν διδασκάλων τῶν Ἀποστόλων»⁴⁵.

Περαίνοντες τὴν παροῦσαν ἄκρως εὐσύνοπτον πραγματείαν, παρατηροῦμεν ὅτι πάλαι τε καὶ ἐπ' ἐσχάτων πάμπολλοι ἐσκανδαλίσθησαν, ὄντες κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττον ἀφελεῖς, ἀμαθεῖς καὶ ἐριστικοὶ κατὰ τῶν Κληρικῶν ἢ συκοφαντοῦντες αὐτοὺς διὰ ἀνυπαρκτὰ ἀμαρτήματα καὶ ἀνομήματα ἢ κανετρεχῶς ἐξογκώνοντας δευτερευούσας τινὰς ἀδυναμίας των, ἀπολύτως συνήθεις εἰς τὸν πολυκύμαντον ἀνθρώπινον βίον. Οἱ τοιοῦτοι μεγίστην ζημίαν ἐπροξένησαν πάντοτε, ἀλλ' ἰδίως σήμερον, ὅταν ἄκρως ὑλιστικῶς θεωροῦν ἐπισκοπεῖν τὸν ἀνθρώπινον νοῦν καὶ διασειῶν ὀλόκληρον τὸν κόσμον τῶν αἰώνιων ἠθικῶν ἀξιών.

Ἄλλωστε καὶ ἂν ἀκόμη ὑποτεθῆ, ὅτι ἡγήτορες τινες τῆς Ἐκκλησίας ἀναξίως κατέλαβον ἐπιφανῆ ἀξιώματά της, εἶναι βέβαιον ὅτι παρὰ τὴν τυχὸν ἀτάσθαλον ζωὴν των πρῶτον μὲν ἡ θεία Χάρις μένει ἐπ' αὐτούς, δευτέρου δὲ ἔχουσι οὗτοι τὸν κρίνοντα τὰς ἀμαρτωλὰς πράξεις των, αἱ ὅποια ἀθετοῦν καὶ πλαστογραφοῦν τὰς θείας ἐντολάς καὶ διδασχάς.

Ἐπομένως οἰαδῆποτε ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ δυσμενῆς κρίσις κατὰ τῶν Ἐπισκόπων καὶ κατὰ τῶν ἄλλων Κληρικῶν, ἔστω καὶ ἂν αὕτη στηρίζεται εἰς τυχὸν τεκμηρία ἀκαταμάχητα, διασειεῖ ἐκ δάθρων τῆς πίστεως τὸ οἰκοδόμημα, σκανδαλίζουσα τῶν ἀφελῶν τὴν συνείδησιν καὶ προκαλοῦσα συνήθως δεινὰ μείζονα καὶ πλείονα διὰ τὴν ζωὴν τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος. Οἱ τοιοῦτοι ἐπικριτοὶ ἰσχυρίζονται κατὰ κανόνα ὅτι: ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ χρηστοῦ συνειδῶτος κινούμενοι ἐπιδιώκουν τὴν ἐξυγιάνσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν. Ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι κατήγοροι καθὼς καὶ οἱ ἀκούοντες αὐτοὺς ὀφείλου πάντοτε νὰ ἐνθυμοῦνται τοῦ Χριστοῦ τὰς μνημειώδεις φράσεις «μὴ κρίνετε ἕνα μὴ κρίθητε»⁴⁶ καὶ «ὁ ἀναμάρτητος τὸν λίθον θαλέτω»⁴⁷.

Ἐξ ἄλλου ἐν τῇ συντριπτικῇ πλειοψηφίᾳ των οἱ ἡγήτορες τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδίως τῆς Ἑλληνικῆς ἔχουσι νὰ ἐπιδείξουν ζωὴν πλήρη ζεούσης πρὸς τὸν Χριστὸν πίστεως, πλήρη αὐταθυσίας, ἐφαρμύζοντες τοῦ Ἀρχιποίμενος Χριστοῦ τὴν ἐντολήν: «Ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησι ὑπὲρ τῶν

45. Ἰγνατίου πρὸς Τραλλιανούς, VI, 1. VII, 1. Β.Ε.Π., τόμος Β', σελ. 272-273, Ἀθήναι, 1955.

46. Ματθαίου, 7,2. Πρβλ. 14,4.

47. Ἰωάννου, 8,7.

ΛΙΜΟΣ ΕΠΕΡΧΟΜΕΝΟΣ *

Κύριοι Έκπαιδευτικοί Λειτουργοί,

Κάθε φορά που έχω την τιμή από αυτό έδω το βήμα να απευθύνομαι σε σάς, νοιώθω δυο φορές υπεύθυνος και ελεύθερος. Έχω την αίσθηση ότι μιλώ στους ανθρώπους που ένσαρκώνουν ένα μέρος της πνευματικής ήγερσίας του τόπου, αφού στα χέρια τους λαός και Πολιτεία έχουν εμπιστευτή τη μεγάλη υπόθεση της άγωγής των νέων, την προετοιμασία, με άλλα λόγια, των αύριανών ελεύθερων και σωστά προσανατολισμένων προσωπικότητων. Άξιολογώντας αυτό το έργο σας ο Ε. Παπανούτσος έγραφε προδ είκοσι ετών: «Όραματιζόμαστε ένα νέο Έλληνα, ένα πολίτη της Έλληνικής Δημοκρατίας, ελεύθερο, υπερόφανο, δημιουργικό... Και αυτό άπαιτεί να καλλιεργήσουμε το ήθος των παιδιών μας, να προσπαθήσουμε να τα κάνουμε ίσιους, έντιμους, γενναίους — ήθικά αυθύπαρκτους, ελεύθερους, καθαρούς ανθρώπους. Με εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, με φρόνημα ύψηλό, με αυτοσεβασμό. Τί ώφελεί ή μόρφωση, όταν είναι επίπλωση του νου με έτοιμες, φτηνές, ανούσιες γνώσεις; όταν δεν φωτίζει άληθινά ούτε ζεσταίνει την ψυχή; όταν δεν κάνει τον άνθρωπο ικανό

να σταθεί στερεά στη ζωή και να νικά τις δυσκολίες με την άρετή του;» («Το Βήμα» 19.11.1964). Η βαθεία συνειδητοποίηση από μέρους μου της μεγάλης ευθύνης σας, με οδηγεί στην εκτίμηση του ρόλου σας στο πλάσιμο των ανθρώπινων χαρακτήρων και ταυτόχρονα μου επιβάλλει, σαν χρέος άνεξόφλητο στις μακάριες μορφές των άοιδίμων δασκάλων μου, να υπογραμμίσω πώς όλοι όσοι σηκώνουμε στους ώμους μας κάποιου μερίδιου ευθύνης για την πορεία αυτού του τόπου, ώφείλουμε άμοιβαία να ένισχυόμαστε «στην προκείμενη διακονία».

Άπό αυτή τη σκέψη παρορμώμενος, έπιθυμώ πρώτα να σας ευχηθώ, με την ευκαιρία της σημερινής γιορτής των Τριών άγίων Έραρχών της Έκκλησίας μας, άληθινών οδηγών και έμπνευστών της έλληνικής μας Παιδείας, να συνεχίσετε με τη δύναμη και την εύλογία του Θεού, το βαρύ έργο σας και να καταξιωθήτε στην άρτια, κατά το έφικτόν, επιτέλεσή του. Και ύστερα, θα ήθελα να μου επιτρέψετε, μέσα στα πλαίσια του σύγχρονου προβληματισμού για την πορεία του Γένους μας να σας εμπιστευθώ τις γόνιμες —όπως πιστεύω— άνησυχίες μου και την έντονη άγωνία που με διακατέχει, έμπρός στις συντελούμενες άλλοτριωτικές του έθνικού και παραδοσιακού μας χαρακτήρα διεργασίες στο χώρο του σχολείου, που θέτουν σε κίνδυνο το ίδιο σας το έργο και άπειλούν να εκθρέψουν άντι ανθρώπων τέλειων και ολοκληρωμένων, άνθρωποειδή όντάρια, ξεκομμένα μεν από τον κορμό του Γένους μας, αλλά ικανά να συμβιώσουν με την ύλιστική και έγωκέντρικη θεώρηση της ζωής, δημιουργώντας ένα κόσμο άπάνθρωπο, δαμονικό και βαθεία άλλωμένο. Θα προσπαθήσω να σας μιλήσω με την παρηγοσία του ήγέτη και με τη γλώσσα της άψυμύθιαστης άλήθειας, μακριά από κάθε πρόθεση πολιτικολογίας ή κινδυνολογίας, με βαθεία την συνείδηση της ευθύνης μου και μόνης, άνηφώντας τις ένδεχόμενες παρεξηγήσεις που είναι πιθανό να δημιουργήσουν τα λόγια μου αυτά. Άλλά έγώ θα προτιμούσα να πω τις άλήθειες που πιστεύω, έστω κι άν διακινδύνευα προσωπικά όφέλη. Για

* Όμιλία του Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου προς τους κ.κ. Έκπαιδευτικούς Λειτουργούς Νομού Μαγνησίας την ήμέρα της μνήμης των Τριών Έραρχών (30 Ιανουαρίου 1984) στη μεγάλη αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου της Ί. Μητροπόλεως.

Οι κατά τα προηγούμενα χρόνια όμιλίες με την ίδια ευκαιρία, αναφέρονταν στα θέματα: «Ο ρόλος της πνευματικής ήγερσίας δια τον ήθικόν προσανατολισμόν των νέων» (1976), «Το πρόβλημα της θρησκευτικής ύποτονικότητας μερίδος των σημερινών νέων» (1977), «Οι Τρεις Έραρχαι περι της προσωπικότητας του διδασκάλου» (1978), «Παράδοση, Έκκλησία και Σχολείο» (1979), «Οι ιδεολογικές κατευθύνσεις της Παιδείας κατά τον Άγ. Κοσμά τον Αίτωλό» (1980), «ΕΟΚ, Παιδεία και Έκκλησία» (1981), «Έκκλησία και πολιτικός γάμος» (1982), «Νεοελληνική Παιδεία και Έλληνορθόδοξη άγωγή» (1983).

προβάτων»⁴⁸, πλήρη άδύλου και θερμού πατριωτισμού, πλήρη άφοσιώσεως προς τα ύψηλά Έλληνοχριστιανικά ιδεώδη.

Τα τελευταία εκατόν εξήκοντα (160) έτη της ζωής του δούλου και ελεύθερου Έλληνισμού μαρτυρούν σαφέστατα δια τον άφθαρτον ψυχικόν μεγαλειον Πατριάρχων και Έπισκόπων και Έρεών και Διακόνων, οι όποιοι εν φυλακαίς, εν έξορίαις, εκ κακώσεσι και άγχόναις παρέ-

δωσαν συγχάκις το πνεύμα των προς τον Πλάστην Χριστόν χάριν της πίστεως, της ελευθερίας και ευημερίας των προβάτων, τα όποια τους ένεπιστεύθη Έκεινος, διακοδύντες ουχι ως μισθωτοί⁴⁹ ύπηρετά: κοσμικών έξουσιών, άλλ' ως καλοί και ιδεώδεις ποιμένες του Άρχιποίμενος⁵⁰ Χριστού.

† Ο Σισανίου και Σιατίστης ΑΝΤΩΝΙΟΣ

49. Ιωάννου, 10,11 κ.έξ.

50. Α' Πέτρου, 5,4.

48. Ιωάννου, 10,11.

τι μου ῥχονται στο στόμα τὰ ἀθάνατα λόγια τοῦ μεγάλου Μακρυγιάννη: «Ὅτι εἰς τὴν ἀλήθειά μου πεθαίνω... Καὶ διὰ τὴν ἀλήθεια κατατρέχομαι καὶ ἀπὸ βασιλέα καὶ ἀπὸ προκομμένους. Θέλουν τὴν ἀλήθεια, καὶ ὅποιος τὴν εἰπὴ κιντυνεύεται. Ἀλήθεια, ἀλήθεια, πικριά ὅπου εἶσαι! Ὅντε βασιλεῖς σὲ ζυγώνουν, οὔτε οἱ προκομμένοι· μόνον ρωτοῦν διὰ σένα καὶ ὕστερα σὲ κατατρέχουν».

* * *

Θεωρώντας μὲ κριτικὸ νοῦ τὸ παρὸν, καὶ στοχαζόμενος μὲ τὴ φαντασία μου τὸ ἄμεσο μέλλον, διαβλέπω ἓνα λιμὸ ἐπερχόμενο, μιὰ πείνα καὶ δίψα ποὺ θὰ φέρουν τὸ λαὸ μας στὰ πρόθυρα τῆς λιμοκτονίας. Δὲν μιλῶ βέβαια γιὰ τὴ στέρηση τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ ἀπολαύσεων, ποὺ ἔχουν γίνει τὸ σῆμα κατατεθὲν τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ. Ἡ καταναλωτικὴ μας κοινωνία μὲ τὴν ἀφθονία τῶν ἀγαθῶν ποὺ μᾶς ἐξασφαλίζει, δὲν φαίνεται νὰ κινδυνεύει ἀπὸ τὴν οικονομικὴ κρίσι ποὺ τὴ μαστιίζει. Ἡ Ἡπειρὸς μας θὰ εἶναι ἡ τελευταία ποὺ θὰ πεινάσει, ἂν ὑποτεθῆ πὼς κάποια φαραωνικὴ πληγὴ θὰ ἐξανάγκαζε τὸν πλανήτη μας νὰ μᾶς ἀρνηθῆ τίς τροφοδοτικὲς του πηγές. Μιλῶ γιὰ τὴν πείνα τὴν πνευματικὴ, γιὰ τὴ στέρηση τῆς στερεᾶς τροφῆς τοῦ νοῦ, γιὰ τὴν ὑποδούλωση τῶν ἀνθρώπων σὲ μιὰ νέα βαβυλωνία αἰχμαλωσία καὶ γιὰ τὴ χάλκευση δεσμῶν ποὺ εἶναι πολὺ πῶ ἀπάνθρωπα καὶ ἐξευτελιστικὰ ἀπὸ τὰ ὑλικά ἐκεῖνα δεσμὰ ποὺ φέρουν οἱ σιδηροδέσμιοι ἐγκληματίες. Τὰ διαλυτικὰ φαινόμενα μέσα στὴν κοινωνία μας προβάλλουν τὸ ἀπαισιο πρὸσωπὸ τους καὶ ἀπειλοῦν μὲ κατάρρευση ὄχι πιά λεπτομέρειες καὶ φραγμένα τῆς ζωῆς μας, ἀλλὰ δλόκληρους θεσμούς καὶ ἐνότητες, ποὺ ἀπετέλεσαν βάθρα καὶ θεμέλια τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς. Στὸ βιβλίο του «Τὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς μας» ὁ Ε. Παπανοῦτσος ἐπισημαίνει τὴν «ἀποσύνθεση τῆς οἰκογένειας» ὡς ἀντικείμενο βασικὸ αὐτῆς τῆς κρίσης. «Εἶναι τρομακτικὸ —γράφει— αὐτὸ ποὺ βλέπουμε γύρω μας τὰ τελευταῖα χρόνια, καὶ ὄχι μόνο στὴν πρωτεύουσα, οἱ ἐπαρχίες δὲν ὕστεροῦν. Ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου ὅσο πάει διαλύεται. Σήμερα ποὺ γενικεύεται ἡ προσωπικὴ ἐργασία τῆς γυναίκας ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ ἐπικρατεῖ ἡ ἐλευθερία τῶν ἡθῶν, πολλοὶ νέοι παντρεύονται σὲ μικρὴ ἡλικία, ἀλλὰ καὶ λίγα χρόνια ἀργότερα οἱ σχέσεις τους διακόπτονται καὶ ζοῦν χωρισμένοι, χωρὶς νὰ προκαλοῦν τὰ δυσμενῆ σχόλια συγγενῶν καὶ περιοίκων. Καὶ χωρὶς νὰ σκεφθοῦν τὰ μικρὰ παιδιὰ ποὺ τυχὸν ἔχουν φέρει στὸν κόσμ... Τὰ ἀποτελέσματα τὰ βλέπουμε: χωρισμένα ζευγάρια καὶ παιδιὰ χωρισμένων ζευγαριῶν εἶναι, σχεδὸν κατὰ κανόνα, οἱ ἐστίες τῆς κοινωνικῆς ἀνωμαλίας». (Ε. Παπανοῦτσου, Τὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς μας, σ. 73). Ἡ κρίσι τῆς οἰκογένειας ὅμως δὲν εἶναι αὐτόνομο φαινόμενον τῆς ἐποχῆς μας. Εἶναι ὁ καρπὸς μιᾶς γενικώτερης πνευματικῆς κρίσης ποὺ τόσο ἔντονα πρόβαλε ὁ 65χρονος Σοῦτσιρο Χόντα, ἰδρυτῆς τῆς ὁμώνυμης ἰαπωνικῆς βιομηχανίας μοτοσυκλετῶν, ὅταν τὸ 1977 ἀποφάσισε νὰ ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὴν διεύθυνση τῆς μεγαλοβιομηχανίας του, παραχωρώντας τὸν τόπο στοὺς νέους. «Ὅταν, λοιπόν, στὴ διάρκεια μιᾶς συνέντευξης, ρωτήθηκε ἀπὸ ἓνα δη-

μοσιογράφου τοῦ NEWSWEEK «Ποιά ἦταν ἡ σπουδαιότερη συμβολὴ τῆς εταιρείας σας στὸν πολιτισμὸ τοῦ αἰῶνα μας» ἐκεῖνος ἀπήντησε: «Ἄκουσε, παιδί μου, δὲν ξέρω τί ἐννοεῖς λέγοντας συμβολὴ. Ποτέ μου δὲν σκέφθηκα νὰ συνεισφέρω στὴν κοινωνία. Τὸ μόνο ποὺ μ' ἐνδιέφερε ἦταν νὰ κάνω λεφτά». («Βραδυνή» 10.2.77). Μιὰ κυνικὴ ὁμολογία τραγικῆς ἀποτυχίας, στὸν αἰῶνα ποὺ ὁ ἄνθρωπος κατέκτησε τὴ γῆ καὶ βάδισε πρὸς κατάκτηση καὶ τοῦ σύμπαντος. Γιὰ νὰ ἐπαληθεύεται τὸ γεγονός, ὅτι οὐσιαστικὰ τὸ μεγάλο πρόβλημα σήμερα εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος.

* * *

Ἡ ποιότητα τῆς πνευματικῆς ζωῆς μας ἔχει σήμερα ὑποβαθμισθῆ ἐπικίνδυνα. Κι ἂς γέμισε ὁ τόπος ἀπὸ «κουλτουριάρικες» πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις ποὺ διαφοροὶ καὶ ἀπὸ τοὺς πῶ ἀκατάλληλους φορεῖς, ἔχουν ἀναλάβει νὰ ὑλοποιήσουν, μὲ στόχο τὴν πολιτιστικὴ μας δῆθεν ἀνάπτυξη. Ἀπίθανοι σύλλογοι, ξεκινώντας ἀπὸ τὸ σύνθημα ποὺ ρίφθηκε γιὰ δημοκρατικοποίηση τῆς πολιτιστικῆς διαδικασίας καὶ γιὰ πολιτιστικὴ ἀποκέντρωση, ὡδήγησαν τὴν πολιτιστικὴ ποιότητα σὲ ἄθλιο ἐπίπεδο καὶ σὲ «πρόχειρες πολιτιστικὲς ἐπιδόσεις» ὅπως ἐτόνισε πρόσφατα στὰ ἐγκαίνια τοῦ Μουσείου τοῦ Δίου ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Καὶ συμπλήρωσε: «Τὸ πολιτιστικὸ ἀγαθὸ μπορεῖ καὶ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ φθάνη καὶ στὸ τελευταῖο χωριό. Δὲν μπορεῖ ὅμως ὁ κάθε τοπικὸς σύλλογος νὰ γίνεται κατὰ τρόπον ἀσυντόνιστον φορεὺς καὶ ὄργανο πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας». Οἱ καρποὶ αὐτῆς τῆς τακτικῆς εἶναι μιὰ ἐπιπλαστὴ καὶ ἐπιφανειακὴ ἐπάλευση μὲ ὑποκατάστατα ἀληθινῆς κουλτούρας, ποὺ τόσο πετυχημένα σατύρισε σὲ εὐθυμογραφικὸ σκίτσο δημοσιογράφος ἀθηναϊκοῦ περιοδικοῦ ἐμφανίζοντας κάποιον νὰ ρωτᾷ μιὰ γερόντισσα χωρική: «Ποιὸ ἦταν τὸ μεγαλύτερο πρόβλημα ποὺ ἀνμετωπίσατε φέτος στὸ χωριὸ σας». Κι ἐκεῖνη ἀπάντησε: «Ὁ Μπρέχτ, γιόκα μου. Ὁ Μπρέχτ!!» («Ταχυδρόμος» 3.11.83). Ἡ πλημμυρίδα τῶν «πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων» ποὺ κατέκλυσε τὸν τόπο μας «δὲν συντενονίσθη οὔτε καθ' ἕλην πρὸς τὸ ἑλληνορθόδοξον πολιτιστικὸν καὶ μορφωτικὸν ἰδεῶδες, οὔτε ἐξ ἐπόψεως εἰδολογικῆς ἢ μορφολογικῆς ποιότητος πρὸς τὰ στοιχειώδη αἰτήματα τῆς Θεωρίας τοῦ Πολιτισμοῦ». (Εὐ. Θεοδώρου: Δείγματα πολιτιστικῆς ὑποθαμίσεως' εἰς «Ἐκκλησίαν» 15 Δεκ. 1983, σ. 585). Ἀντίθετα, προσέλαβε τὴ μορφὴ καταστρεπτικοῦ καταρράκτη, ποὺ μὲ χυδαιολογίες ἀριστοφανικῆς, βωμολοχίας, ἡφενικά τρίγωνα, μοιχεῖες, πορνείες, περνοῦν χωρὶς ἀντίσταση σχεδὸν τὰ καταλυτικὰ του καὶ ἐκφυλιστικὰ μηνύματα γιὰ διαστροφικὲς σεξουαλικότητες κατὰ γενικὴ ἀνατροπὴ καταξιωμένων ἀρχῶν καὶ ἀξιών μὲ κάθε τρόπο φθάνοντας μέχρι καὶ τὰ προγράμματα τῆς τηλεόρασης, μέχρι τὰ νεανικὰ περιοδικὰ καὶ δηλητηριάζοντας ἀπειλητικὰ καὶ ἐπικίνδυνα τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ κυρίως τὴν ψυχὴ τῆς νεολαίας. Τὸ κακὸ ἄρχισαν νὰ ἐπισημαίνουν ἤδη ἀγωνιώδεις κραυγές ποὺ μιλοῦν γιὰ ἓνα κακότερο καὶ ἀπαράδεκτο «ἐρασιτεχνισμὸ καὶ αὐτοσχεδιασμὸ ἀτάλαντων μονάδων καὶ συγκροτημάτων». («Μεσημ-

βρινή» 18.10.1983). Έτσι στο χώρο του θεάτρου επίσημα στόματα παραδέχονται και δηλώνουν τη χυδαιολογία και την ήθικη ρύπανση που αναδίδουν οι αίθουσες. Η «Έταιρεία Θεατρικών Συγγραφέων» διαμαρτύρεται για τις «σκληρές τσόντες του διαλόγου» των θεατρικών έργων που προσαρμόζονται στις αξιώσεις του εμπόρου θεατών, ο Ν. Ζακόπουλος κατακρίνει εκείνους που «χυδαιολογούν ρυπαίνοντας με ακαθαρσίες το κοινωνικό σύνολο». («Έλευθεροτυπία» 14.10.83), ο Κ. Σταματίου δηλώνει: «Προσωπικά έχω χρόνια να πατήσω στο λεγόμενο ελαφρό θέατρο... Όχι από πουριτανισμό, προς Θεού. Από σκέτη αηδία. Από απόθηση προς την γενικευμένη καφρίλα». («Τά Νέα» 15.10.83). Και ο Λ. Χόρν: «Πιστεύω ότι είναι αδύνατον να υπάρξει και ένας άνθρωπος που να νομίζει ότι αντιτίθεται σήμερα ή τέχνη του θεάτρου στη χώρα μας». («Η Καθημερινή» 11.9.83).

* * *

Κι ως έλθουμε τώρα πιο κοντά στο χώρο της παιδείας. Το ζήτημα της γλώσσας αποκτά σήμερα καιρία σημασία. Οι γλωσσικές ακρότητες που υιοθετήθηκαν από άκριτους λογοπλάστες και γλωσσοβιαστές αποτελούν —πιστεύω— την χαριστική βολή έναντι της δημοτικής μας γλώσσας, που αρκετές περιπέτειες γνώρισε μέχρι σήμερα. Γράφει παραστατικά ο Λ. Χόρν: «Σήμερα, βλέπω κατάπληκτος, (ότι) σκοπός και στόχος είναι να φτιάξουμε απαίδευτους ανθρώπους. Σε λίγα χρόνια τα έγγονα μας δεν θα μπορούν να διαβάσουν ούτε τον Παπαδιαμαντή, ούτε τον Ροΐδη, ούτε τον Κάλβο, ούτε τον Παπαρηγόπουλο, που είναι μία από τις μεγαλύτερες φυσιογνωμίες αυτού του τόπου. Δεν θα μπορέσουν να διαβάσουν ποτέ τους «Έβδομήκοντα», το Εὐαγγέλιο, ούτε ακόμα κι αυτόν τον Σολωμό, που έφτιαξε γλώσσα διότι εξέφραζε ένα κοινό αίσθημα. Γιατί αίσθημα είναι ή γλώσσα του Σολωμού και όχι πολιτική άποψις. Ο Σολωμός δεν έκανε προπαγάνδα. Και είναι γνωστό ότι την ελληνική γλώσσα δεν την ήξερε. Την έμαθε. Οί ποιητές και οί λογοτέχνες δίνουν τη φυσιογνωμία του έθνους. Αυτή, λοιπόν, τη φυσιογνωμία επιχειρούν σήμερα να την παραμορφώσουν. Δεν έχουμε φυσιογνωμία ελληνική. Υπάρχει μια νοοτροπία που θέλει να τή άπλοποιήσει όλα. Κι αναρωτιέμαι, γιατί; Γιατί οί άνθρωποι δεν πρέπει να μοχθούν; Γιατί ο καρπός του μόχθου περιφρονείται τόσο πολύ, ενώ τόσο ανάγκη τόν έχουμε τώρα, και χρειαζόμαστε, όσο ποτέ άλλοτε τή πνευματικά όπλα; Αυτή ή νοοτροπία τής άπλοποιήσεως μάς έχει οδηγήσει στο σημείο να κακοποιούμε και να εκχυδαΐζουμε τή πάντα. Είναι άπελπιστικό, όδυνηρό, για να μη πώ θανατηφόρο. Γιατί άραγε συμβαίνει αυτή ή κακομεταχείριση τής γλώσσας; Γιατί ο Ίούλιος που είναι και λατινική λέξη να γίνεται Γιούλης; Γιατί ο Ίούνιος να λέγεται Γιούνης; Δεν έχουν τή θάρρος να πουν ο Άλωνάρης ή ο Θεριστής; Αυτό καλείται εκλαΐκευση; Όχι. Είναι λαϊκισμός. Κακή άποκλήμιση λαϊκού αισθήματος, άποβλάκωση, άποκλήμιση και ευνουχισμός». («Η Καθημερινή» 11.9.83). Και ο Στ. Ράμφος συμπληρώνει: «Έν όνόματι κάποιου νεφελάδου «λαϊκού» πολιτισμού, όχι

πλέον ή καθαρεύουσα, αλλά ή κοινή διμιλουμένη εκπολιτίζεται από ένα παγερό τεχνητό ιδίωμα, μία ιδεολογική σολομωνική, που επιβάλλεται άνωθεν στα μέσα ενημερώσεως, τή Διοίκηση και τήν Έκπαίδευση». («Τά Νέα» 3.10.1983).

Τό ζήτημα τής πολιτικοποίησης τών μαθητών συντελείται με ένα έπαρχιωτισμό άνευ προηγουμένου, που στοχεύει όχι στη διαμόρφωση έλευθερου δημοκρατικού φρονήματος μέσα στις συνειδήσεις τών παιδιών, αλλά στην άποκτηση εξάρτησης από κομματικά κατεστημένα που δρουν μεν έξω από τήν σχολείον, αλλά τόν διαφεντεύουν ουσιαστικά με τοποτηρητές που διατηρούν εκεί μέσα, δραστήριοι και πρακτικοί, που εκμεταλλεύονται τή θέση τους για να προβάλλουν τή πολιτικά τους πιστεύω στα παιδιά, για να δηλητηριάζουν τισ σχέσεις τών μαθητών μεταξύ τους με μιάν άωρη και άνόρημη, θεβιασμένη δέ και γι' αυτό ψυχικά τραυματική κομματικοποίηση. Ο στόχος τής πολιτικής έλευθερίας δεν μπορεί ποτέ να επιτευχθή άν δεν προϋπάρξη ή ήθικη έλευθερία. «Και ήθικα έλευθερος αξίζει να ονομάζεται εκείνος που με άγώνα έχει κατακτήσει τήν άποδέσμευσή του από όλες τισ μορφές τής πνευματικής δουλείας, τήν έσωτερική του άνεξαρτησία και αυτοτέλεια. Ο κύριος, λοιπόν, τών ιδεών, τών προθέσεων, τών παθών του. Ο αυτόφωτος και αυτοκυβέρνητος, με μιάν λέξη: ο (ήθικα) αυθύπαρκτος άνθρωπος. Που δεν άγεται, ούτε φέρεται από τή δόγματα και τισ επιδιώξεις τών άλλων, άκριτος και τυφλός. Που έχει λυτρωθεί από μωρίες, δεισιδαιμονίες και ταπεινά συμφέροντα. Και ζυγίζει τισ πεποιθήσεις και τισ πράξεις του με δική του, όχι με ξένα δάνεια μέτρα. Αυτός που (για να τή διατυπώσουμε με μιάν εύκολα έννοούμενη εικόνα) στέκεται στα δική του πόδια. Ένας τέτοιος άνθρωπος είναι (ορθότερα δικαιούται να είναι) και πολιτικά έλευθερος» (Ε. Παπανούτσος, «Ο Ούμανισμός τής δημοκρατίας», «Τό Βήμα» 8.2.76).

Τέλος θα ήθελα, παρακάμπτοντας άλλα φαινόμενα και συμπτώματα τής σημερινής καταστάσεως στο σχολείο, να επιμείνω για λίγο στον διαφαινόμενο θρησκευτικό άποχρωματισμό του, με άμεσες τισ επιπτώσεις στον χαρακτήρα τών μαθητών. Παρά τισ αντίθετες διαβεβαιώσεις του άρμόδιου Υπουργού, παρά τήν κατάφαση του Συντάγματος στην ανάπτυξη τής θρησκευτικής συνείδησης τών μαθητών, έχει αναληφθή τόν τελευταίο καιρό ένας άνεισημος μά και δαιμονικός άγώνας για να ξεκοπή ή παιδεία μας από τήν έλληνορθόδοξη παράδοση και ζωή. Και οί μεθοδεύοντες αυτόν τόν άγώνα κινούνται όχι πιά συνωμοτικά και κρυφά, αλλά φανερά και επιδεικτικά. Έχοντας στήσει μέσα κι έξω από τήν σχολείο τή στρατηγείο τους, δραματίζουν τήν μιάν παιδεία χωρίς καμιά σχέση με τή θρησκεία, χωρίς έπαφή με τήν Έκκλησία, χωρίς προσβάσεις στο χώρο τής Ορθοδοξίας μας. Θα θυμηθώ τή λόγια του Κ. Ζουράρι, καθηγητή τών Πολιτικών Έπιστημών στο Παρίσι, που σαν εκπρόσωπος του Κ.Κ.Ε. έσωτερικού χαιρέτισε στις 3 Σεπτεμβρίου 1982 τή Θεολογική Συνέδριο στην Αθήνα, λέγοντας: «Δεν

σας είναι άγνωστο ότι είμαστε διαπρύσιοι κήρυκες ενός σοσιαλισμού με έλευθερία και δημοκρατία. Έπομένως για μās είναι άπλό: 'Ο σοσιαλισμός είναι μια κατά κόσμον ανάζητηση τής κοινοτικής ζωής, ενώ η Έκκλησία είναι κοινότης μυστηριακή. 'Ο Λαός του Θεού βρίσκει την ένότητά του διά τών μυστηρίων... Γι' αυτό ακριβώς πιστεύουμε ότι είναι συμπτώματα όχι κρίσεως, αλλά ιδιόμορφης άκρίσιας αυτό που βυσοδομοῦν άνελληνιστοι έμπειρογνώμονες: να υποβαθμίσουν τή διδασκαλία τών Θρησκευτικῶν στήν παιδεία του Γένους... Έσεϊς, λοιπόν, οι θεολόγοι έχετε σήμερα μιάν ωραία ευθύνη: Να υπενθυμίσετε συνεχώς στους τεχνοκράτες που κατακλύζουν τους προθαλάμους τής ψυχής μας ότι είναι μετά βίας μετρίως άρμόδιοι για τις δραχμικές περιπέτειες τής ντομάτας». Και κλείνοντας με ένα έπ' ευκαιρία σχολιασμό τής ταινίας «'Ιησούς Χριστός ύπέρλαμπρο άστέρι» που προβλήθηκε από την τηλεόραση τή Μ. Έβδομάδα του 82 κατέληξε: «Και φυσικά άγιες μέρες του Πάθους δέν νοούνται στον όρθόδοξο έλληνικό χώρο με άμερικάνικες σαχλαμάρες» («Ανάπλασις» Δεκ. 1983 σελ. 2).

Αυτοί λοιπόν «οί μετρίως άνεκτοί» προσπαθούν πρακτικά πλέον και άντιδημοκρατικά να επιβάλουν τὸ ξέκομμα τών παραδοσιακῶν μας ριζῶν, και προς τούτο μάχονται από τής έδρας τήν 'Ορθοδοξία, τήν πίστη στο Θεό, τήν Έκκλησία, τους ιερείς, τήν παράδοση, τὸν εκκλησιασμό, τήν προσευχή, τὰ Μυστήρια, τήν παρουσία του ράσου στο σχολείο, λές και μ' όλα αυτά θά έφθαναν κάποτε στη διαμόρφωση ενός ιδανικού προτύπου ανθρώπου, που ωστόσο δέν έχει όνειρευθῆ ποτέ του ό Έλληνας, και αυτός ακόμη που διατηρεϊ σκιώδεις σχέσεις και επαφές με τήν Έκκλησία του. 'Ο φόβος που κατατρομοκρατεϊ όλους τους άλλους παράγοντες του σχολείου εμπρός στην άδιστακτη τακτική τών όλίγων, γίνεται σύμμαχος γι' αυτούς καθώς βλέπουν τὸ έδαφος έλεύθερο μπροστά τους, και καμιά φορά έξασφαλισμένες και τις υπηρεσιακές τους πλάτες. Ποιός όμως μπορεί να φαντασθῆ πως αυτό τὸ όργιο που συντελείται σέ βάρος τής ποιοτικής ανάπτυξης τών παιδιών του θά τὸ άνεχθῆ και θά τὸ συγχωρήσει ό έλληνικός λαός; Και αν όλοι σωτήσουν, εμεϊς σαν φορείς του πνεύματος τής ακαινοτόμητης αλήθειας τής Έκκλησίας θά λαλήσουμε και θά λαλούμε, γιατί άλλωώς «κολλήθει η γλώσσα μας τῷ λάρυνγι μας» εαν αφήσουμε τους τερμίτες ανενόχλητους στο έργο τους για να αξιωθούμε αύριο να δώμε τὰ έρείπια στα όποια θά σωριασθῆ, χωρίς άμφιβολία, όλο τὸ παιδευτικό μας οικοδόμημα.

* * *

Και να σκεφθῆ κανείς, ότι η προσπάθεια γι' αυτή τήν απομάκρυνση τών παιδιών από τήν 'Ορθοδοξία καταβάλλεται σέ μια έποχή, όπου από όλες τις μεριές και από όλους τους χώρους, και από αυτούς ακόμη τους πολιτικά άκραίους, ακούονται φωνές για τήν αξία τής 'Ορθοδόξιας για τὸ λαό μας και για μια πορεία του με επίγνωση μέσα από τις συμπληγάδες τών σύγχρονων δαιδάλων τής σύγχυσης. Στο «Βῆμα» τής 9.

10.83 ό θεωρητικός του Κ.Κ.Ε. Κωστής Μοσκόφ όμολογεϊ: «Σέ μās η 'Ορθοδοξία δέν είναι σύστημα, όπως η Καθολική Έκκλησία. Η 'Ορθοδοξία είναι βίωμα. Τὸ βίωμα τής ζωής». Και ό Μίκης Θεοδωράκης, καταξιωμένος πρόσφατα με τὸ βραβείο Λένιν, με άφορμή τήν εκτέλεση στο Μητροπολιτικό ναό τής Τρίπολης τής δικής του μουσικής σύνθεσης τής Λειτουργίας, στις 27.3.83, δηλώνει άπερίφραστα: «Η συνεργασία με τήν Έκκλησία είναι όποσδήποτε ένα μεγάλο πρόβλημα για ένα μαρξιστή... Θυμάμαι όταν είχα γράψει μουσική για τὸ γνωστό τραγούδι: «Και δόξα τῷ Θεῷ» κάποιος από τους ιεροφάντες του άγνού μαρξισμού με κατηγόρησε ότι μ' αυτό τὸ τραγούδι προπαγανδίζω τή θρησκεία, «τὸ όπιον του λαού»... Σ' αυτά τὰ 40 χρόνια που πέρασαν έχω καταλήξει σέ ώρισμένα βασικά συμπεράσματα... Η Έκκλησία άποτελεϊ για μās τους Έλληνες ένα χώρο πάνω κι έξω από όποιοσδήποτε πολιτικοϊδεολογικές πεποιθήσεις και προκαταλήψεις. Θα έλεγα είναι τὸ λίκνο του 'Εθνους... τὸ λίκνο του Έλληνισμού. Μέσα εκεί βαπτίζουμε τὰ παιδιά μας, αφού πρώτα βαπτισθούμε εμεϊς οι ίδιοι, εκεί παντρευόμαστε, εκεί αποχαιρετάμε τους αγαπημένους μας. Είτε τὸ θέλουμε, είτε όχι τις πιο σημαντικές στιγμές τής ζωής μας τις έχουμε περάσει στην Έκκλησία... Θα ήταν, λοιπόν, άφέλεια να ξαναγυρίσουμε στο δόγμα «η θρησκεία είναι τὸ όπιον του λαού». Έτσι στην πράξη άποφάσισα να κάνω αυτή τή Λειτουργία με τή φιλοδοξία ν' ανανεώσω τους εκκλησιαστικούς ήχους...». («Μεσημβρινή» 29.3.83). Και στο τηλεοπτικό μνημόσυνο του συνθέτη Μάνου Λοΐζου, ό όμοτεχνός του Δ. Σαββόπουλος δηλώνει: «Δέν μπορώ να περιγράψω τί ένιωσα όταν άντίκρουσα τὸ κασόνι που περιέκλειε τὸ άψυχο κορμί του Μάνου να κατεβαίνει από τὸ άεροπλάνο. Τώρα θά άκουσθουν τὰ γνωστά: «Θά σέ θυμόμαστε», «Θά ζεις στα τραγούδια σου», «Θά είσαι άθάνατος» και άλλα ήχηρά κι άόριστα που κάνουν τή ζωή να μοιάζει παράλογη. Υπάρχει όμως και τὸ: «Θά συναντηθούμε, άδελφέ μου, και σωματικά». Καθένας διαλέγει ό,τι θέλει. Εγώ προτιμῶ τὸ τελευταίο που βγάζει τή ζωή από τὸν παραλογοισμό. Γιατί δέν κρύβω ότι ό Μάνος πριν δεκαεννιά χρόνια με δδήγησε στη μουσική και τώρα με τὸ θάνατό του με δδήγησε στην πίστη». («Ανάπλασις» Δεκ. 1983, σελ. 3).

* * *

Και τώρα ό λιμός που έπέρχεται. Που θά έλθει αν δέν αναθεωρηθῆ η πορεία μας μέσα στα σχολεία. Σέ μια έποχή όπου «οί βάρβαροι» βρίσκονται στα πρόθυρα τής βαρβαρότητας. 'Ο έπερχόμενος λιμός θά είναι συγκλονιστικός και θά σωριάσει εκατόμβες, αν μη και χιλιάδες θυμάτων, που θά ζητήσουν κάποτε από μās τὸ λόγο. Θα είναι πείνα για ζωή και αλήθεια. Ήδη, καθώς η ζωή μας ξεφτίζει μέρα με τή μέρα, και λιγοστεύουν τὰ σωτήρια αντισώματα, γίνεται όλοένα και πιο αισθητή η έλλειψη τών στοιχείων που δοξίζουν τὸ ανθρωπino πρόσωπο. Οι νέοι μας ιδιαίτερα άντιμετωπίζουν τεράστια δυσκολία επικοινωνίας με τους άλλους: γονείς, δασκάλους, φίλους. Τὸ ψυχικό κενό και συχνά

ή απελπισία κυριεύουν νωρίς τους εφήβους, καθώς συνεχώς διαφεύδονται τα όνειρά τους. Η επικοινωνία είναι επιδερμική, τυπική ή εξουθενωτική. Ο άλλος γίνεται συνήθως ο αντίπαλος, ο εκμεταλλευτής, ή κόλαση. Στη δίνη της επικράτειας παρασύρονται οι ψυχές. Και αύριο το πρόβλημα θα είναι όξύτερο για όλους μας. Η σκληρότητα και αργιότητα του Νίτσεϊκού Υπερανθρώπου, ή βασανιστική μέριμνα του ανθρώπου εμπρός στο Μηδέν που περιέγραψε ο Χαϊντεγκερ, το αίσθημα της ναυτίας και του κόρου σαν σύνορο ζωής και θανάτου όπως το συνέλαβε ο Σάρτρ, το μαρτύριο του Σισσύφου όπως το χρωματίζει ο CAMUS στο ομώνυμο έργο του, ή αμφιβολία και ο τρόμος για τα όποια μιλάει ο Κίρκεγκααρντ, όλα αυτά δεν είναι παρά απλά προμηνύματα του μεγάλου κακού που έρχεται. Ο σεισμός που ήδη έπληξε τη Δύση ταρακουνάει τώρα την πατρίδα μας και τη γενιά μας και την άπαθει να εξέλθω στη σύγχρονη έρημο νησιωτικά από πράξη, καθημαγμένη από πλήξη, απελπισμένη από τη ζωή. Αδότη ή γενιά θα δοκιμάσει πιο πολύ αύριο το λιμό. Οι πολλοί θα ζητούν. Και πρέπει να βρεθούν οι λίγοι που θα μοιράσουν το ψωμί. Κι εκεί στη γυμνότητα της έρημου θα γίνει ή ανάμετρηση. Ο πραγματιστής Ε. Παπανούτσος διερωτιόταν στο «Βήμα» (της 8.2.76) σε τί χέρια και σε ποιās ποιότητας ανθρώπων την εϊθύνη θα έμπιστευθούμε το παιδευτικό έργο. Είναι άραγε του καθενός να γίνεται δάσκαλος των άλλων, όταν δεν διαθέτει την απαιτούμενη ύπευθυνότητα; «Οι ήθικα άναπτηροι δάσκαλοι θα άκρωτηριάσουν την ψυχή των μαθητών τους. Η θα την έξεγείρουν, θα την έξωθήσουν (άπό αντίδραση) σ' ένα καταλυτικό μένος που δεν θα σεβασθεί τίποτε. Το πώς θα ανακαλύψουμε, θα εκπαιδύσουμε και θα διασφαλίσουμε (ύλικα και ήθικα) τους άξιους δασκάλους, για να εκτελέσουν άπερίσπαστοι και με ύψηλοφροσύνη το έργο τους, αυτό ύπηρεξε ανέκαθεν και θα είναι πάντοτε το ύπ' αριθμόν ένα πρόβλημα κάθε γερός και προνοητικής, κάθε γνήσιας δημοκρατικής πολιτείας». Με το έθνος χωρίς άξια πνευματική ήγεσία, με την εκπαίδευση στα χέρια ώρισμένων ανάξιων λειτουργών, με τη διάβρωση των ιερών μας θεσμών, με την άρνηση της έλληνορθόδοξης άνωπιστικής παράδοσης, τα σχολεία μας θα παραγούν γενίτσαρους, που θα μās ποτίσουν δηλητήριο. Ο γνήσιος ούμανισμός, δεν είναι ένα εκφυλισμένο άθεϊστικό και άνθρωποκεντρικό σύστημα που θεωρεί τον άνθρωπο σαν ατάρχη ένδοκοσμική δυναμικότητα άποκομμένη από κάθε ύπερβατική συνάρτηση. Το άληθινό ούμανιστικό ιδεώδες, που έχει τις ρίζες του στην όρθόδοξη Άνατολή, δεν διάκειται έχθρικά προς την Όρθοδοξία. «Ο καταθρομματισμός του ανθρώπου μέσα στο άγχος του μηδενισμού δεν άντιμετωπίζεται με μαλακτικά ούμανιστικά επιθέματα... Άν για το δυτικό άνθρωπο ή Όρθοδοξία είναι «κάποιο φως από την Άνατολή», για τον Έλληνα είναι κάτι πολύ περισσότερο: Είναι προϋπόθεση ζωής. Άποκομμένος από την Όρθοδοξία ο Έλληνας είναι και περιττός στον οικουμενικό διάλογο, ο λόγος του είναι ένας άκόμα αντίπαλος της έυρωπαϊκής άγωνίας, δεν έχει τίποτα καινούργιο να προσφέρει». (Χρ. Γιανναρά: Η κρίση της προφητείας, σελ. 20-21). Άν αυτό δεν το άντιληφθούν

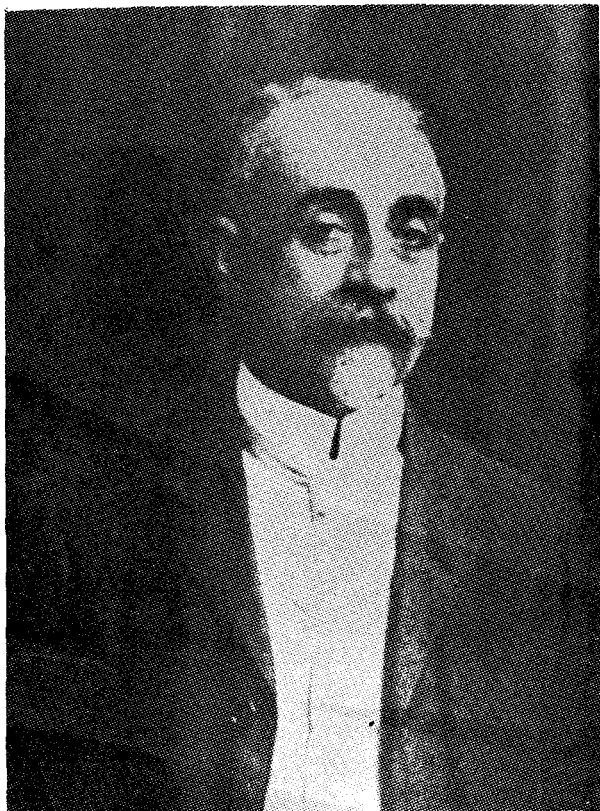
έγκαιρα ή άν δεν ύπάρξει τρόπος να έπισημανθούν να άπομονωθούν και να άχρηστευθούν όσοι το αντίθετο πιστεύουν και άνάλογα ενεργούν, τότε σε λίγο θα έχουμε φτωχύνει οι Νεοέλληνες. Θα ζήσουμε σε μιá άπρόσωπη και άπάνθρωπη κοινωνία, με συντροφία την άνεσιότητα, την άνασφάλεια και το άγχος. Θα λείψει από τη ζωή μας το κέντρο ίσορροπίας και ο βίος μας θα γίνει μονοδιάστατος και πεζός. Ο κόσμος πλήρωσε άκριβά κάθε φορά στο παρελθόν την άπάρνηση βασικών ήθικών άρχών κοινωνικής συμβίωσης. Δεν θα ύπάρξει τώρα έξαιρέση του κανόνα. Τα παιδιά μας, μεγαλωμένα μέσα στο κλίμα της άρνησης, θα έξελιχθούν σε μαζάνθρωπους.

Φοβούμαι ότι ήδη σās κούρασα. Άνεχθήτε όμως, παρακαλώ, καθώς σήμερα περισσότερο σās έξομολογούμαι και λιγότερο σās όμιλώ. Γιατί αξίζει πιστεύω να σηματοδοτήσουμε την πορεία τούτου του Γένους πάνω στ' άχνάρια που μās άφησαν άξιοι πατέρες μας, και όχι στα πρόχειρα πατήματα σύγχρονων άνεργάτιστων καλοθελητών. Κι έμεις σαν φορείς του πνεύματος της Έκκλησίας και σεις, σαν καταξιωμένοι φορείς της έθνικής μας Παιδείας, έχουμε μεγάλη εϊθύνη για το αύριο, για τα σημερινά παιδιά. Ο μεγάλος σύγχρονος βρεταννός βυζαντινολόγος STEVEN RUNCIMAN, μιλώντας πρό μηνών ειπε πώς οι Έλληνες «έχουν μιá κληρονομία για την όποία μπορούν να αισθάνονται ύπερήφανοι μιá κληρονομία που δεν πρέπει να χαθή μέσα στις έναλλασσόμενες ύλικές κατάστάσεις. Στους σκοτεινότερους αιώνες της Έλληνικής Ιστορίας ή Έκκλησία ήταν εκείνη ή όποία, παρόλες τις πολλές δυσκολίες, τις πολλές άπογοητεύσεις και αυτές άκόμη τις ταπεινώσεις, μπόρεσε όχι μόνο να προσφέρει πνευματική άνακούφιση, αλλά και να συντηρήσει και διατηρήσει τις παραδόσεις του Έλληνισμού. Οι μοντερνιστές έχουν συχνά ύποτιμήσει τον ρόλο της, ύπογραμμίζοντας το κενό, το χάσμα που ύπάρχει μεταξύ του αρχαίου κόσμου και του Χριστιανικού κόσμου. Άλλά το χάσμα δεν ήταν άγεφύρωτο. Οι Μεγάλοι Πατέρες της Έκκλησίας διέσωσαν πολλά από τα πιο ώραία που είχε ή αρχαία έλληνική σκέψη και το αρχαίο έλληνικό πνεύμα και τα παρέδωσαν στην Έκκλησία ως αυτή την ήμερα. Ο έθνικισμός μπορεί να γίνει κακό πράγμα. Όμως ένα αίσθημα έθνικής ταυτότητας που να μη βασίζεται σε φιλόδοξο σωβινισμό, αλλά σε μιá μακριά παράδοση πολιτιστικών αξιών είναι ζήτημα για νόμιμη καύχηση και περηφάνεια» («Η Δράσις μας», τ. 207/1983, σελ. 9).

Αυτή την καύχηση την είχαν οι άείμνηστοι πατέρες μας και θα δικαιούμαστε να την έχουμε κι έμεις, αλλά μόνο άν σταθούμε πιστοί στις επάλξεις μας, άν διδάξουμε στα παιδιά μας την άλήθεια, άν σταματήσουμε το ξεφρενο όργιο της άλλοτριώσης. Άς μη άσεβήσουμε στην παράδοσή μας κι άς μη προδώσουμε τους όρκους μας. Θα τελειώσω με ένα μικρό άπόσπασμα από προσευχή του άείμνηστου στρατηγού Μακρυγιάννη, που με μικρή παραλλαγή και συμβολική έφαρμογή μπορεί κάλλιστα να ταιριάξει και στα δικά μας χείλη σήμερα. Τη διάβασα στο πρόσφατα έκδοθέν βιβλίό «Ο-

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

(ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ - ΒΙΩΜΑΤΑ - ΟΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ)*



Βασίλειος Ἀντωνιάδης
Καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 56 τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 τεύχους.

ράματα καὶ Θάματα» ἀπὸ ἀνέκδοτο μέχρι τώρα χειρόγραφο τοῦ ἀγωνιστῆ, ποὺ ἀξίζει νὰ τὸ διαβάσῃ κάθε ἀληθινὸς Ἕλληνας καὶ χριστιανός. «Κύριε, ἡ παντοδυναμία σου ἐπολέμησες, ἀγωνίστης... καὶ ἀνάστησες νεκρούς, πεθαμένους καὶ λιωμένους... καὶ ὀλίγους καὶ ἀδύνατους καὶ ἀμαθεῖς, μὲ δεμένα σκοιινὰ τὰ περισσότερα τουφέκια... Ξυπόλητοι καὶ γυμνοὶ καὶ νηστικοὶ τὶς περισσότερες φορές, καὶ ἀντιέργειες τῶν δυνατῶν... Καὶ τώρα χειρότερον εἶχουμεν, καὶ τότε μᾶς ἔσωσες, πανάγαθε Θεέ, μᾶς ἀνάστησες καὶ μᾶς σώνεις κάθε στιγμήν... κι ἐμεῖς ἀπὸ τὴν ἀπιστία μας πωλοῦμεν, καὶ τὴν παντοδυναμίαν σου καὶ τὴν βασιλείαν σου κατακρένομεν, καταλαλοῦμεν. Καταπολήσαμεν μέσα εἰς τὶς ἀγορῆς καὶ σοκάκια δυσκολόπτηρα, ὅτι δὲν μεταείχαμεν τὴν ἀνάγκη τους νὰ μεταλάβομεν, πούλησαμεν τὰ πολύτιμα εὐαγγέλια καὶ ὅλα τὰ γερά τῶν ναῶν σου

2. Χρῖστος Ἀνδρούτσος (1869-1935).

Εἰς τὸ μυστικοπαθές, πανοραμικὸν καὶ ἅμα ἐπιβλητικὸν περιβάλλον τῆς ὡς ἄνω γεραρᾶς Πατριαρχικῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἤλθε διὰ νὰ μυηθῆ, διὰ πρώτην φοράν, εἰς τὴν ἱεράν ἐπιστήμην τῆς Θεολογίας ὁ ἐκ Κίου τῆς Βιθυνίας καταγόμενος νεαρός τότε καὶ ὄρφανός πατρός καὶ μητρός Χρῖστος Ἀνδρούτσος.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς μετὰ περισσοῦ ζήλου φοιτήσεώς του ἐν τῇ Σχολῇ (1887-1892) ὁ πολυταλαντοῦχος οὗτος ἱεροσπουδαστῆς διακριθεὶς διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπίδοσιν καὶ τὸν ἐνθερμον ζῆλον διὰ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν εὔρε λίαν γόνιμον ἔδαφος διὰ νὰ ἀναπτύξῃ καὶ καλλιεργήσῃ τὰ πολλαπλᾶ φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα χαρίσματα μὲ τὰ ὁποῖα οὗτος ἦτο περικοιμισμένος καὶ νὰ ἐπιδοθῆ περισσότερον εἰς τὰ μαθήματα τῆς Συστηματικῆς Θεολογίας καὶ τῆς Φιλοσοφίας, πρὸς τὰ ὁποῖα οὗτος εἶχεν ἰδιαιτέραν κλίσιν. Ἀπόδειξιν τῆς ἰδιαιτέρας του ταύτης κλίσεως πρὸς τοὺς δύο τούτους κλάδους ἀποτελεῖ ἡ ἐπιλογή τοῦ θέματος «Ὅτι αἱ περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ ἐπὶ τῆς φύσεως, τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως καὶ τῆς ἱστορίας προβαλλόμεναι ἀποδείξεις οὔτε ἀπόλυτον λογικὸν κύρος ἔχουσιν, οὔτε ἀπόβληταί εἰσιν», θέμα τὸ ὁποῖον οὗτος ὡς ἐναίσιμον ἐπὶ πτυχίῳ διατριβὴν ὑπέβαλεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν ἀριστοῦχος τὸ ἔτος 1892.

Ἄμα τῇ ἀποπερατώσει τῶν λαμπρῶν θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν σπουδῶν του ἐν Χάλκῃ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, ὅπου διωρίσθη Διευθυντῆς τοῦ Σχολείου, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν παρέμεινεν εἰ μὴ μόνον ἐν ἔτος, διότι ἐστάλη ἐν συνεχείᾳ εἰς Γερμανίαν δι' εὐρυτέρας σπουδᾶς. Αἱ ἐν τῷ Πα-

καὶ ζωντανὰ καὶ τόπους καὶ κατακερματίσαμεν καὶ τ' ἅγια μοναστήρια καὶ τὶς ἐκκλησίαις καὶ τὶς φιλιάσαμεν σπίτια, ἀχούρια καὶ τὰ ἐξῆς... Μὲ τί πρόσωπον Κυριέ μου, νὰ παρουσιασῶμεν ὀμπρός σου καὶ μὲ τί στόμα καὶ γλῶσσα νὰ σὲ παρακαλέσομεν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὅπου κιντυνεύομεν, οἱ ἀχάριστοι, οἱ διωτελεῖς, οἱ κακοὶ τεμπέληδες τοῦ κόσμου, οἱ προδότες καὶ ἀσεβεῖς, κάθε γερὸν πρᾶμα. ...Θεοτόκο μου, νὰ περικαλέσεις τὸν ἀφέντη μας... ν' ἀναστήσῃ πίσου αὐτά... καὶ τοὺς ἀνόητους ἐμᾶς καὶ τοὺς διωτελεῖς νὰ μᾶς ἐνώσει καὶ νὰ μᾶς φωτίσει καὶ νὰ μᾶς δώσει εἰς τὸ ἐξῆς πατριωτικά καὶ ἀγαθὰ αἰτήματα διὰ τὴν πατρίδα μας καὶ θρησκεία μας...». (Στρατηγοῦ Μακρουγιάννη: «Ὁράματα καὶ Θάματα» 1983, σελ. 163, 165).

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

νεπιστημίω τῆς Λειψίας μεταπτυχιακά του σπουδαί περιστράφησαν κυρίως περί τὴν Συστηματικὴν Θεολογίαν καὶ τὴν Φιλοσοφίαν. Χάρις εἰς τὰ πολλαπλᾶ φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα προσόντα, ἰδίᾳ δὲ χάρις εἰς τὴν ἀοκνον φιλεργίαν, τὴν δύναμιν τῆς βουλήσεώς του, ὡς καὶ εἰς τὰς διακεκριμένας καὶ ἀξιοζηλεύτους ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτοῦ ἰκανότητες κατόρθωσεν εἰς ἐλάχιστον χρόνον νὰ ἐτοιμάσῃ καὶ νὰ ὑποβάλλῃ τὴν διατριβὴν του «Περὶ τοῦ κακοῦ παρὰ Πλάτωνι» εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας (1895).

Εὐθύς μετὰ τὴν λήψιν τοῦ ὡς ἄνω ἐπιστημονικοῦ τίτλου ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διωρίσθη τὸ αὐτὸ ἔτος (1895) Καθηγητὴς εἰς τὴν Τροφὸν Θεολογικὴν Σχολὴν, διδάξας κατὰ διαστήματα (1895-1897, 1901-1905)³⁰⁴ τὰ μαθήματα τῆς Ἀπολογητικῆς, Συμβολικῆς, Ἐγκυκλοπαιδείας τῆς Θεολογίας, Φιλοσοφίας, ἔτι δὲ καὶ τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἁγίων Γραφῶν.

Ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφισβητήσεως ὁ καθηγητὴς Χρῆστος Ἀνδρουτσος ὑπῆρξε, παρὰ τὸν δύσκολον αὐτοῦ χαρακτήρα, εἰς ἓκ τῶν διαπρεπεστέρων καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ἐν ᾗ ἐδογματίσθη φιλοσοφῶν, καθιστάμενος κολοσσὸς καὶ λαμπρὸς φορεὺς τῆς ζωποιοῦσης τὸν ἄνθρωπον Ὁρθόδοξου Θεολογίας, πολύκρονος πηγὴ καταρδεύουσα τὴν Ἑλληνικὴν Θεολογίαν καὶ ἅμα ἄρμα τῆς ἀκρίστου καὶ αἰωνίου σοφίας ἐν ᾧ ἐνοχεῖται ἢ κατὰ Ἀνατολὰς Ὁρθόδοξος Θεολογία.

Ἡ παλαιάφατος Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης μὲ τὴν μακρὰν ἀλλὰ συνάμα καὶ λαμπρὰν αὐτῆς παράδοσιν εἰς τὸν Συστηματικὸν Κλάδον³⁰⁵ καὶ τὴν Φιλοσοφίαν, ὡς καὶ μὲ τὴν πλουσίαν αὐτῆς ἀρχαίαν καὶ σύγχρονον βιβλιοθήκην ἐβοήθησε τὸν νεαρὸν τότε ἐπιστήμονα Χρ. Ἀνδρουτσοῦ νὰ ἀναδειχθῇ εἰς σύντομον χρόνον εἰς μέγαν ὀρθόδοξον Θεολόγον. Οὗτος ἐπαυφελήθη πολὺ τοῦ χρόνου τῆς καθηγεσίας του ἐν τῇ Σχολῇ συλλέξας πλοῦσιον ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ἐπεξεργάσθη διὰ τὴν ἐτοιμασίαν τοῦ τόσον πολυτίμου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τεραστίου συγγραφικοῦ του ἔργου, τὸ ὁποῖον ἤρχισεν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν διὰ νὰ τὸ συνεχίσῃ κατόπιν εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τὴν ιδιότητα



Χρ. Ἀνδρουτσος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν.

τοῦ καθηγητοῦ κατ' ἀρχὰς μὲν τῶν Θρησκευτικῶν εἰς τὴν Μαράσλειον Ἀκαδημίαν (1906-1911), εἶτα δὲ τῆς Δογματικῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1912-1935).

Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ συγγραφικοῦ του ἔργου πρέπει βλῶς ἰδιαιτέρως νὰ ὑπογραμμίσωμεν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ὄντως ἐν ἓκ τῶν μεγαλυτέρων ἐπιτευγμάτων τοῦ νεοελληνικοῦ πνεύματος, θὰ παραμῆνῃ δὲ ἐσαεὶ ἐπίκαιρον καὶ θὰ ἀποτελῇ πάντοτε ἀντικείμενον πολλῶν μεταξὺ τῶν εἰδημόνων συζητήσεων καὶ καρποφόρου ἐνασχολήσεως. Ἐν αὐτῷ διαφαίνεται παντοῦ ὁ ὀξύνοος, λεπτός καὶ κριτικὸς νοῦς τοῦ θεολόγου καὶ φιλοσόφου ἐπιστήμονος Χρ. Ἀνδρουτσοῦ, ἡ μεθοδικότητα, συστηματικότητα, ἀκρίβεια καὶ σαφήνεια, τὸ βαθύ του ἐπιστημονικὸν αἰσθητήριον καὶ ἡ πρωτοτυπία τοῦ πνεύματός του, τὸ ἄλλοτε αὐστηρὸν καὶ ἄλλοτε ἐπιεικὲς μέτρον τῆς σπανίας διαυγοῦς κρίσεώς του, ἡ ἐπιμέλεια, φιλεργία καὶ ἡ ἐργατικότης του, ἡ τεραστία πνευματικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ του δύναμις, ἡ δεινὴ βραχύτης τοῦ λόγου – γραπτοῦ καὶ προφορικοῦ –, ἡ ἐμβριθὴς καὶ λεπτὴ του σκέψις, ἡ ἰσχυρὰ του ἐκκλησιολογικὴ ἀλλὰ συνάμα καὶ φιλοσοφικὴ του ἐπιχειρηματολογία, ἡ μεγάλη φιλοσοφικὴ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴ πολυμέρεια του, ἡ ἀρτία ἐπιστημονικὴ του κατάρτισις, ἡ γνῶσις τῶν πηγῶν καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ

304. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς τριετοῦς ἐκ τῆς Σχολῆς ἀπουσίας του μετέβη πρῶτον μὲν εἰς Ρουμανίαν, ἔνθα εἰργάσθη ὡς Καθηγητὴς εἰς τὰ ἐκεῖσε Ἑλληνικὰ Σχολεῖα, εἶτα δὲ εἰς Κρήτην ὅπου ὑπηρετήσεν ὡς Γυμνασιάρχης.

305. Περὶ τῶν ἐπιφανῶν Σχολαρχῶν καὶ Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς τῶν διδασκάντων τὸν κλάδον τοῦτον ἰδὲ λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τοῦ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, Μητροπολίτου Μύρων, Ἐὰ προγράμματα διδασκαλίας καὶ εἰδικῶς ὁ συστηματικὸς κλάδος Θεολογίας εἰς τὴν Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ἐν Ἐπετηρῆς Ἑστίας Θεολόγων Χάλκης, Ἀθῆναι, 1980, σσ. 79-99.

κριτική αὐτῶν ἀνάλυσις καὶ ἐρμηνεία, ἡ πυκνότης καὶ ἀβρότης τοῦ ὕφους του, ἡ ἐκφραστικὴ σαφήνεια, ἡ σαφής, ξηρά, διαυγής, κρυσταλλίνη καὶ ἅμα χαρίεσσα ἐπιστημονικοεκκλησιαστικοφιλοσοφική του γλῶσσα διὰ τῆς ὁποίας κατώρθωσε διδάσκων καὶ γράφων νὰ συγκινήσῃ καὶ νὰ εὐφραίνῃ, νὰ ἐλκύῃ καὶ νὰ ἐρεθίσῃ, ἔτι δὲ καὶ νὰ μεταδίδῃ εὐκόλως καὶ ἀνέτως τὰς βαθεΐας θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς του σκέψεις καὶ στοχασμοὺς, ὡς καὶ τὰς πνευματικὰς ἀνατάσεις του εἰς τὸ ἀκροατήριον καὶ τὸν ἀναγνώστην του. Κλασσικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου παραμένει τὸ «Λεξικὸν τῆς Φιλοσοφίας» (Ἀθήναι, 1929), τὸ ὁποῖον, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἀποτελεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν τεκμήριον τῆς μεγάλης εὐχερείας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ δημιουργίαν καταλλήλων τεχνικῶν ἑλληνικῶν ὄρων πρὸς ἀπόδοσιν δυσκόλων φιλοσοφικῶν ὄρων καὶ ἐννοιῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκφρασίν τοῦ μεγάλου πάθους του διὰ τὴν Φιλοσοφίαν πρὸς ἣν ἐκ φύσεως ἔρρεπεν, ὡς τοῦλάχιστον ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν καθαρῶς φιλοσοφικῶν του συγγραμμάτων³⁰⁶ ὡς καὶ ἐκ τῆς ὑποψηφιότητός του

306. Ἴδου ὀρισμένα ἐξ αὐτῶν: «Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ κακοῦ παρὰ Πλάτωνι», Ἀθήναι, 1890 (Ἐπιδασκαλία διατριβῆ). «Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κακοῦ παρὰ Πλάτωνι», Κων/λις, 1897. «Ἡ τοῦ Πλάτωνος θεωρία τῆς γνώσεως», Ἀθήναι, 1903. «Κριτικὴ τῶν θεμελιωδῶν δοξῶν τῆς

εἰς τὴν κενὴν ἔδραν τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εὐθὺς ὡς διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Ἐνῶ τὸ φιλοσοφικὸν του ἔργον ἐγένετο ὑπὸ πάντων ἀποδεκτόν³⁰⁷, τὸ θεολογικόν του, ἀντιθέτως, προὐκάλεσε καὶ ἐξακολουθεῖ εἰσέτι νὰ προκαλῆ ὀρισμένας ἀντιδράσεις καὶ ἐπιφυλάξεις, καὶ δὴ εἰς τοὺς νέους θεολόγους καθηγητάς. Αἱ ἀρνητικαὶ αὐταὶ ἀντιδράσεις ἢ καλύτερον εἰπεῖν ἐπιφυλάξεις, ἀναφέρονται ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ περισπούδαστον ἔργον του «Δογματικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», Ἀθήναι, 1907, ἥτις, κατὰ τὸν λίαν εὐστοχὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ συναδέλφου του Παν. Μπρατσιώτου, ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον πλήρες ἑλληνικὸν σύστημα Ὁρθοδόξου Δογματικῆς, ἐνθα μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας καὶ διαζευκτικῆς δεινότητος, ἀλλὰ καὶ μετ' ἀγαστῆς σαφηνείας καὶ ἀκριβολογίας,

στοιχῆς φιλοσοφίας», Ἀθήναι, 1909. «Ψυχολογία», Ἀθήναι, 1908. «Λογική», Ἀθήναι, 1908. «Σύστημα Ἠθικῆς», Ἀθήναι, 1925.

307. Διὰ τὴν ἀνεκτίμητον φιλοσοφικὴν προσφορὰν τοῦ Χρ. Ἀνδρούτσου εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, καὶ δὴ εἰς τὴν πλατωνικὴν τοιαύτην ἰδὲ Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΙΟΥΑΝ, Χρῆστος Ἀνδρούτσος, «Ἡλιος, Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν, II, 795-798.



Ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. κ. Σεραφεῖμ εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης.

παρ' ὅλην τὴν πυκνότητα καὶ ἀδρότητα τοῦ ὕφους ἐκτίθενται τὰ δόγματα τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας»³⁰⁸. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, ὡς ἐπίσης καὶ ἐν ἑτέροις συγγράμμασι τοῦ συστηματικοῦ κλάδου, τινὲς τῶν παρ' ἡμῖν θεολόγων διέκριναν ἐπίδρασιν τινα τῆς Δυτικῆς Θεολογίας, καὶ δὴ τῆς ρωμαιοκαθολικῆς τοιαύτης. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ κύριος αὐτοῦ ἀντίπαλος Δημ. Μπαλάνος εἰς τὴν κριτικὴν τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς καθηγεσίας του ἐν Χάλκῃ συνταχθείσης — κατόπιν βεβαίως τῆς εὐμενοῦς ἀποδοχῆς, τὴν ὁποίαν ἔσχεν ἢ μέχρι σήμερον ἀναντικατάστατος ἐν πολλοῖς («Συμβολικὴ» του — καὶ εἶτα ἐν Ἀθήναις δημοσιευθείσης (1967) «Δογματικῆς») μετὰ μεγάλης διακριτικότητος σημειοῖ ὅτι «καίτοι ἐν τισι σημείοις εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Δυτικῆς Θεολογίας, ὅμως ἐπὶ τοῦ ὅλου διατηρεῖ τὴν ἀτομικότητά του ἀπέναντι τῶν ἑτεροδόξων γνωμῶν»³⁰⁹. Ὁ Π. Μπρατσιώτης ἀποδεχόμενος τὴν ὡς ἄνω ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ συστηματικοῦ ἔργου τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγραφέως ὀρθῶς φρονεῖ ὅτι «ἡ ἐπίδρασις αὕτη οὐσα κυρίως ἐξωτερικὴ, πόρρω δὲ ἵππευσα τοῦ νὰ παραβλάπτῃ τὴν οὐσίαν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας, ἦτο ἀναπόφευκτος, λαμβανομένων πρὸ ὀφθαλμῶν ἄλλων τε λόγων καὶ τοῦ ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν δογμάτων δὲν ἔχουν εἰσέτι ἐπαρκῶς ἀναπτυχθῆ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ θεολογίᾳ, καὶ κοινὰ κατ' οὐσίαν συμβαίνει νὰ εἶναι πρὸς τὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας»³¹⁰. Καὶ παρὰ τὴν ἐξωτερικὴν ταύτην ἐπίδρασιν ὁ Χρ. Ἀνδρουῦτσος παραμένει ὁ ἐγκυρότερος θεολόγος τῆς ὀρθοδόξου Θεολογίας, ὅστις διὰ τῶν πολυπληθῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν του ἔργων, ὡς καὶ διὰ τοῦ κύρους καὶ τῆς αὐθεντίας μεθ' ἧς ὠμίλει καὶ ἔγραφε, ἤσκησε καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ ἀσκήσῃ τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν θεολόγων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, οἵτινες ἀνατρέχουν πάντοτε εἰς τὰ ἔργα του, καὶ δὴ εἰς τὴν Συμβολικὴν του, προκειμένου νὰ ἴδουν τι ἀκριβῶς διδάσκει ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπὶ τοῦ ἀπασχολοῦντος αὐτοῦς θέματος, ἐκλαμβάνοντες τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ γνώμην ὡς γνώμην ἐκφράζουσαν τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξαιρουμένων ἀποκλίσεων τινῶν πρὸς τὴν Δυτικὴν Θεολογίαν καὶ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς εὐρυτέρας χρήσεως τῶν ἔργων του τόσον ἐν τῷ παρελθόντι ὅσον

καὶ ἐν τῷ παρόντι δὲν θὰ εἴμεθα μακρὰν τῆς πραγματικότητος ἐὰν ἐλέγομεν ὅτι ὁ Χρῆστος Ἀνδρουῦτσος κατέστη ἐν πολλοῖς «κανὼν» τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καί, διὰ τὸ νὰ ἐκφρασθῶμεν συμφώνως πρὸς τὸν βιογράφον του, «ὁ γνησιώτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας»³¹¹, τὰ δὲ πολλαπλᾶ ἐνδιαφέροντα ὡς καὶ ὁ στενὸς σύνδεσμος μετὰ τοῦ ὄντως μεγάλου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δαμιανοῦ συνέτειναν εἰς τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν του ἐπὶ τῆς διαχαράξεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς τῆς ὀρθοδόξου καὶ ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν νὰ διαδραματίσῃ σπουδαῖον ρόλον εἰς ὠρισμένα ἐκκλησιαστικοθεολογικὰ θέματα τῆς ἐποχῆς του συγγραφῆς πρὸς τοῦτο εἰδικᾶς μελέτας³¹². Ὁ διορισμὸς του ὡς προϊσταμένου ἐν τῇ τότε συσταθείσῃ διευθύνσει θρησκευμάτων ἐν τῷ Ἰπουργεῖῳ τῆς Παιδείας καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυσις τοῦ «Κεντρικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συνδέσμου», συνέβαλον πολὺ εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων.

Παραλλήλως πρὸς τὰ ὡς ἄνω λεχθέντα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ παραλείψωμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ χαρακτήρ τοῦ μεγάλου τούτου μύστου τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Θεολογίας τοῦ Κ' αἰῶνος δὲν ἦτο οἷος θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι. Πράγματι! Ὁ Χρ. Ἀνδρουῦτσος παρὰ τὰ ἐξαιρετικὰ του φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα χαρίσματα διεκρίνετο ὡσαύτως καὶ διὰ τὴν δέξτητά του χαρακτήρος του, ἡ ὁποία οὐκ ὀλίγον τὸν ἐβλάψεν εἰς τὰς κοινωνικὰς του σχέσεις, ἐγένετο δὲ αἰτία νὰ ἔλθῃ εἰς ῥῆξιν μετὰ τὸν μειλίχιον καὶ ὡσαύτως μέγαν φιλόσοφον καὶ θεολόγον συνάδελφόν του Βασ. Ἀντωνιάδην καὶ τελικῶς νὰ ἀποχωρήσῃ ὀριστικῶς πλέον ἐκ τῆς Τροφῆς Θεολογικῆς Σχολῆς (1905), διατεινόμενος ὅτι δύο ἥλιοι, τ.ἔ. αὐτὸς καὶ ὁ Βασ. Ἀντωνιάδης, δὲν δύνανται νὰ συνυπάρχουν ἐν τῷ αὐτῷ στερεώματι, τ.ἔ. ἐν τῇ αὐτῇ Σχολῇ εἰς ἣν ἡ ἀποχώρησις του ἐδημιούργησε δυσαναπλήρωτον κενόν. Διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τούτου ἐκ τῆς Σχολῆς τὸ πάνσεπτον Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ ἴδια ἡ Σχολὴ

311. Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ, ἐνθ' ἄνωτ.

312. Μεταξὺ τούτων ἀρκούμεθα ἐνταῦθα δειγματοληπτικῶς νὰ ἀναφέρωμεν τὰς σπουδαιότερας ἐξ αὐτῶν: «Τὸ κύρος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν», Κων/λις, 1903. «Αἱ βάσεις τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τὰ ἀρτιφανῆ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Γράμματων», Κων/λις, 1905. «Οἱ Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας καὶ τὸ Συναῖτικὸν Μετόχιον», Ἀθήναι, 1907. «Οἰκογένεια καὶ Πολιτεία», Ἀθήναι, 1911. «Κληρὸς καὶ θέατρον», Ἀθήναι, 1914. «Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου», β' ἐκδ. Θεσσαλονίκη, 1963. «Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Μελετίου Μεταξάκη ὡς Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κανονικῶς καὶ κατὰ τοὺς γενικοὺς κανονισμοὺς ἐξεταζομένη», Ἀθήναι, 1921.

308. Π. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ, Ἀνδρουῦτσος Χρῆστος, ΘΗΕ, τ. 2 (Ἀθήναι, 1963), 740.

309. Δ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ, Κρίσις τῆς Δογματικῆς τοῦ Χρ. Ἀνδρουῦτσου, Ἀθήναι, 1907, σ. 4. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τόσον εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ Δ. Μπαλάνου ὅσον καὶ εἰς ἐκείνην τοῦ Κ. Δυοβουνιώτου, ἡ Δογματικὴ τοῦ Χρ. Ἀνδρουῦτσου κρινόμενῃ, Ἀθήναι, 1907, ὁ Χρ. Ἀνδρουῦτσος ἀπήντησεν ἀντικρούων τὰς διὰ τοῦ ἔργου του «Δογματικαὶ Μελέται» (Α' 1907, Β' 1908).

310. Π. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ, ἐνθ' ἄνωτ., 740-741. Πρβλ. ὡσαύτως ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΟΥ, Μητροπολίτου Μύρων, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 90-91 καὶ 95.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ*

6. Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνεκλήθη ἐν Νικαίᾳ τῷ 786 ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατορίας Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου τοῦ Ἐκτου ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ταρασίου ἐξ ἀφορμῆς τῆς εἰκονομαχίας, τῆς συνταραξάσης ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία, εἰκονόφιλος οὖσα, εὐθὺς ὡς ἀνέλαβε τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ἀνηλίκου αὐτῆς υἱοῦ Κωνσταντίνου, ἤρξατο τοῦ ἔργου τῆς ἐξαλειψέως τῆς εἰκονομαχίας. Ἐξ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου αὐτῆς Λέοντος τοῦ Δ', συνεκάλεσε τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον πρὸς κατάπαυσιν τῆς εἰκονομαχίας τῷ 786. Τὸν Πρώμης Ἀδριανὸν τὸν Α' ἀντιπροσώπευσαν δύο πρεσβύτεροι, ἀμφότεροι φέροντες τὸ ὄνομα Πέτρος. Ἡ Σύνοδος ἀρχικῶς συνεκλήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐν τῷ γὰρ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐπειδὴ ἄμως ἐγένοντο ταραχαὶ ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων, διελύθη αὕτη καὶ συνεκλήθη ἐκ νέου τῷ 787 ἐν Νικαίᾳ. Εἰς αὐτὴν παρέστησαν περὶ τοῦ 350 Ἐπίσκοποι, ὡς καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Ἡ Σύνοδος ἠώρωσε τὴν εἰκονομαχικὴν σύνοδον τοῦ 754 καὶ ὡς δάσιν τοῦ δογματικοῦ καθορισμοῦ ἔλαβεν ὑπ' ὄψει: τὰ συγγράμματα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, θεσπίσασα τὴν τιμητικὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, διακρίνας αὐτὴν τῆς λατρείας πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν καὶ ὅτι ἡ προσκύνησις τῶν εἰκόνων ἀναφέρεται εἰς τὸ πρωτότυπον. Ἡ Σύνοδος ἐπραγματοποίησεν ὁκτὼ ἐν συνόλῳ συνεδρίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ τελευταία ἔγινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἢ δὲ Αὐτοκρατορία Εἰρήνη, ὡς καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς Κωνσταντῖνος ὑπέγραψαν τὸν ὅρον τῆς Συνόδου¹⁰⁷.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 59 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

107. Β α σ. Σ τ ε φ α ν ἰ δ ο υ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Ἀθήναι: 1948, σελ. 237-238.

ἑστερήθησαν πλέον τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μετὰ ἐνθέρμου ζήλου, πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως προσφερθεῖσάν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν τοῦ μεγάλου τούτου θεολόγου καὶ θαρραλέου μαχητοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅστις ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀθήναις καὶ διορισθεὶς Καθηγητῆς εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν μετῆλαμπαδευσε μετὰ τῶν ὁμογαλάκτων ἀδελφῶν Φιλίππου Παπαδοπούλου, Εὐαγγέλου Ἀντωνιάδου, Βασ. Στεφανίδου καὶ Βασ. Ἰωαννίδου τὸ πνεῦμα τῆς Τροφῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, χάρις δὲ εἰς τὴν πολυσχιδῆ καὶ πολυμερῆ δρᾶσιν του, καὶ δὴ εἰς «τὴν ἐπιστημονικὴν μεγαλοφυΐαν, τὴν θαυμαστὴν ὀξύνοιαν, τὴν φιλοσοφικὴν βαθύνοιαν, τὴν σπανίαν εὐρυμάθειαν, τὴν ἀπέραντον μνήμην, τὴν συγγραφικὴν του δεινότητα, τὴν λαμπράν του εὐγλωττίαν καὶ καλλιτέπειαν καὶ τὴν

Παρά ταῦτα ἐπειδὴ καὶ μετ' αὐτὴν ἐξηκολούθησεν ὁ ἀγὼν τῶν εἰκονομάχων, συνεκλήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 11 Μαρτίου τοῦ ἔτους 843 ἐνδημοῦσα Σύνοδος ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατορίας Θεοδώρας ἐπὶ Μεθοδίου τοῦ ὁμολογητοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις ἀνώρθωσε τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, προβάσα εἰς τὴν ἀναστήλωσιν τῶν ἱερῶν εἰκόνων, τὴν τιμητικὴν αὐτῶν προσκύνησιν καὶ θεσπίσασα τὴν μεγάλην ἐορτὴν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐκυρώθη ὑπὸ τῶν Συνόδων τῆς Κωνσταντινουπόλεως 869 καὶ 879 καὶ ἀνεγνωρίσθη γενικῶς ὡς Οἰκουμενικὴ¹⁰⁸.

Ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐξέδωκε 22 κανόνας διοικητικοῦ περιεχομένου¹⁰⁹. Ὡς δὲ αἱ προηγουμέναι Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, οὕτω καὶ ἡ Ζ' τοιαύτη ἀρχικῶς ἐθέσπισε διὰ τοῦ 1 αὐτῆς κανόνος τὴν τήρησιν τῶν ὑπὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν ἐξ ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὡς καὶ τῶν ὑπὸ τῶν τοπικῶν τοιούτων ἐκδοθέντων, καθὼς καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων. «Ἀσπασίως τοὺς θεῖους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα καὶ ὀλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατούμεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν ἁγίων σαλπίγγων τοῦ Πνεύματος, τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν τε ἐξ ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν, ἐπὶ ἐκδόσει τοιούτων διαταγμάτων, καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν»¹¹⁰.

Ἐν συνεχείᾳ οἱ ὑπ' αὐτῆς ἐκδοθέντες 2, 3, 4, 6, 10, 14, 15 κανόνες ἀφοροῦν εἰς θέματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς

108. Ἐνθ. ἀν. σελ. 240. Ἰωάν. Καρμίρη, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Τόμος Ι. Ἐν Ἀθήναις 1952, σελ. 199-202.

109. Ἀμ. Ἀλιεζάτοφ, Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες. Ἐν Ἀθήναις 1949, σελ. 119 ἑ.

110. Ἐνθ. ἀν. σελ. 120-121.

ἀνυπερβλήτον διδακτικὴν του ἰκανότητα... ἀπέκτησεν ἀναριθμήτους θαυμαστάς καὶ τῶν ὁποίων δείγματα τρανὰ πρόκεινται ἢ πλειὰς τῶν μεγάλων θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν του ἔργων, ὡς καὶ τὸ πλῆθος τῶν μονογραφικῶν καὶ διατριβῶν καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν του λόγων»³¹³.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Μητροπολίτης Περιστερίου

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ) ΖΑΦΕΙΡΗΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

313. Π. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ, ἐνθ' ἀν., 740-41.

διοικήσεως. Οί 5ος και 19ος κανόνες ποιούνται λόγον περί σιμωνιακών και σιμωνιακών χειροτονιών. Οί δέ 11, 13, 17, 18, 20, 21 και 22 αναφέρονται εις θέματα 'ρυθμίσεως του μοναχικού δίου και των μοναστηριακών κτημάτων'. Ο 7ος κανών αναφέρει: «περί καθιερώσεως των Ιερών ναών δι' αγίων λειψάνων και εύχης». Ο 8ος κανών «περί ειλικρινούς προσελεύσεως των Έθραίων». Ο 9ος κανών «περί των κρυπτόντων τα κατά των εικόνων διδλία», άτινα παραγγέλλει, όπως παραδοθώσι τῷ Έπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, «ίνα άποτεθώσι μετά των λοιπών αίρετικῶν διδλίων». Ο 14ος κανών όρίζει «περί του μη αναγινώσκειν επ' άμδωνος άνευ χειροθεσίας». Ο 16ος κανών όρίζει: περί της κοσμίου άμφιέσεως των κληρικῶν «δει τούς κληρικούς κοσμίως άμφιένυσθαι»¹¹¹. Έν πάση περιπτώσει «διὰ των υπό της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου κυρωθέντων 22 κανόνων πολλά θέματα της τε εκκλησιαστικής διοικήσεως, της θείας λατρείας, του Ιεροῦ Κλήρου και του μοναχισμού άναγνωσθησαν».

Είς τās παλαιότερας Κανονικές Συλλογὰς προσαρτάται εις τούς Ιεροὺς κανόνες της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου ή εἰθὺς ἅμα τῇ λήξει των έργασιών ταύτης σταλείσα επιστολή του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ταρρασίου (803) πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης Άδριανόν (795), ἐν ἣ γίνεται λόγος περί σιμωνίας¹¹².

«Η Ζ' Οικουμενική Σύνοδος δὲν άνεγνωρίσθη ἐν ἀρχῇ ἐν τῇ Δύσει, προὐκάλεσε δὲ και τὴν όργῆν του Καρόλου του Μεγάλου, ὅστις περί τὸ 790 ἐξέδωσε τὰ περίφημα Libri Karolini, ἐν οἷς καταδικάζει τὴν προσκύνῃσιν των εικόνων και άποδοκιμάζει τὴν Σύνοδον ταύτην ὡς Οικουμενικήν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ του Καρόλου ή κατά τὸ 794 ἐν Φραγκφούρτῃ συνελθούσα κατά του υἱοθετισμοῦ (Adoptianismus) του Έλιπάνδου, Αρχιεπισκόπου Τολέδου της Ισπανίας σύνοδος καταδίκασε τὴν προσκύνῃσιν των εικόνων και άπεδοκίμασε τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον! Οὕτως ἐν τῷ φραγκικῷ κράτει: ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν λοιπὴν δυτικὴν Έκκλησίαν, οὔτε ή Σύνοδος άνεγνωρίσθη, οὔτε ή προσκύνῃσις των εικόνων ἐτηρήθη μέχρι τουλάχιστον του τέλους του 9ου αἰῶνος, ὁπότε και ἐν αὐτῇ ἐπεκράτησεν αὐτή. Τελικῶς ή Σύνοδος άνεγνωρίσθη ἐν τῇ Δύσει: παρεκτός κανόνων των αὐτῆς, ἀντιτιθεμένων εις τὴν πρᾶξιν και τὰ ἔθιμα της Ρωμικῆς Έκκλησίας»¹¹³.

Είς τὴν Έκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν αναγράφεται, ὅτι ὁ Μέγας Κάρολος εἶχε θεοκρατικὰς ιδέας ἀντιθέτως πρὸς τὰς των Παπῶν της Ρώμης. «Έφρόνει, ὅτι

αὐτὸς εἶναι ή κορυφή του χριστιανικοῦ κόσμου, ταχθεὶς ὑπὸ του Θεοῦ, ἔχων ὑπεράνω μόνον τὸν Θεὸν και εις αὐτὸν μόνον ὦν ὑπόλογος. Εἶχεν εις χεῖρας αὐτοῦ τὴν εκκλησιαστικὴν διοίκησιν και νομοθεσίαν και ἀναμιγνύετο εις δόγματικά ζητήματα. Διὰ των «Καρολιναίων διδλίων» και διὰ της συνόδου της Φραγκφούρτης (794) ἐδέχθη τούς αγίους και τὰ λείψανα αὐτῶν ὡς ἄξια προσσκυήσεως, ἀλλ' ἀπέριψε τὰς περί των αγίων εικόνων ἀποφάσεις της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου, δεχθεὶς τὰς εικόνας ὡς κόσμον μόνον των ναῶν και διδασκαλίαν των πιστῶν. Ἀλλὰ διατηρῶν ή εκκλησία του φραγκικου κράτους συναμορφώθη εις τὸ ζήτημα τουτο μετά της Ρωμικῆς Έκκλησίας, ή ὁποία δὲν ἀπέκρουσε τὴν Ζ' Οικουμενικὴν Σύνοδον»¹¹⁴.

Ταῦτα αναγράφονται ὑπὸ τε του Ἀμίλλα Ἀλιδιζάτου και του Βασιλείου Στεφανίδου ὡς πρὸς τὴν ἐν τῇ Δύσει άναγνωρίσιν των ἀποφάσεων της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου, άτινα εἶναι πλήρως διαφωτιστικά, ὡς πρὸς τὴν στάσιν τὴν ὁποίαν ἐτήρησαν οἱ ἐν τῇ Δύσει ἕναντι των ὑπ' αὐτῆς ἐκδοθεισῶν ὄρων και κανόνων.

Έν κατακλείδι: δὲ της παρουσίας συνοπτικῆς ἡμῶν ταύτης μελέτης σημειοῦμεν, ὅτι ἐσφαλμένως διακρίνονται οἱ Ἱεροὶ Κανόνες εις δόγματικούς και μή. Ὡς πολὺ ὀρθῶς ἀνέπτυξεν ὁ καθηγητῆς Ἀμίλλας Ἀλιδιζάτος, δὲν ὑπάρχουν δόγματικοὶ Κανόνες. Αἱ ἀποφάσεις των Οικουμενικῶν Συνόδων, ὡς και ἐν ἀρχῇ της παρουσίας μελέτης ἡμῶν ἐλέχθη, ἀφορῶσι εις τὰ δόγματα της πίστεως και καλοῦνται: «Όροι», αἱ δὲ ρυθμίζουσαι: τὸ ἐσωτερικὸν της Έκκλησίας πολίτευμα, τὴν τε εὐταξίαν και προφύλαξιν των μελῶν της Έκκλησίας, καλοῦνται: «Κανόνες». Ἀκριθῶς δὲ ἐπειδὴ ἀνεφάνησαν αίρέσεις και πλάγαι, διὰ τουτο ἐμερίμνησαν, ὅπως προφυλάξωσι τούς πιστούς ἐξ αὐτῶν. Ἐντεῦθεν Κανόνες τινὲς τουτων σχετίζονται πρὸς τὰς αίρετικὰς και κακοδόξους ιδέας των χρόνων κατά τούς ὁποίους αὐται συνεκλήθησαν. Ἐπόμενον λοιπὸν ἦτο, ὠρισμένοι: ἐκ των Κανόνων νὰ σχετίζωνται πρὸς τὰς ἀναφανείσας αίρέσεις και κατά τινα τρόπον ἔχουν δόγματικὸν περιεχόμενον. Τουτο ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τούς Κανόνες εις δόγματικούς και μή, δεδομένου μάλιστα, ὅτι: οἱ σχετιζόμενοι πρὸς τὰς κακοδοξίας και αίρέσεις των χρόνων της συγκλήσεως των Οικουμενικῶν Συνόδων εἶναι: ἐλάχιστοι. Κατὰ τὸν Ἀμίλλα Ἀλιδιζάτον οὔτοι ἀνέρονται: περί τὸν ἀριθμὸν 17. Οὔτοι εἶναι: οἱ ἐξῆς: α) της Α' Οικουμενικής Συνόδου οἱ 8ος και 19ος, β) της Β' Οικουμενικής Συνόδου οἱ 1ος, 5ος, 7ος και 8ος, γ) της Γ' Οικουμενικής Συνόδου οἱ 1ος, 2ος, 3ος, 4ος, 5ος, 6ος και 7ος, δ) της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου οἱ 1ος, 7ος, 9ος, 87ος και 95ος¹¹⁵.

111. Ένθ. άν. σελ. 122-133.

112. Ένθ. άν. σελ. 119. Ν. MILASH, Έκκλησιαστικὸν Δίκαιον της Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Έκκλησίας. Ἑλληνικὴ Μετάφρασις Μελετιῦ Σακελλαροπούλου. Ἀθήναι 1906, σελ. 123 και 151.

113. Ἀ μ. Ἀ λ ι δ ι ζ ά τ ο υ. Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες. Έν Ἀθήναις 1949, σελ. 119.

114. Β α σ. Σ τ ε φ α ν ἰ δ ο υ, Έκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθήναι 1948, σελ. 273.

115. Ἀ μ. Ἀ λ ι δ ι ζ ά τ ο υ. Ὑπάρχουσι δόγματικοὶ Κανόνες; Έν Ἀθήναις 1934. Χ ρ υ σ ο σ τ ὶ μ ο υ Π α π α δ ο π ο ῦ λ ο υ, Αρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Τὸ πνεῦμα των Κανόνων. «Έκκλησιαστικὸς Κήρυξ». Λάρναξ 1913, τόμ. Γ', σελ. 344-345 και 533-546.

Ο καθηγγητής και Άκαδημαϊκός κ. Γιώαννης Καρμύρης αναφέρει: πλείονας Κανόνες δογματικοσυμβολικού περιεχομένου, σχετιζόμενους προς τας άναφύσεις εν τή Όρθοδόξω Καθολική Έκκλησία αίρετικώς διδασκαλίας¹¹⁶. «Ένθ δέ πάντοτε σχεδόν οι κανόνες ρυθμίζουσι ζητήματα εκκλησιαστικής ευταξίας, εν τούτοις υπάρχουσι κατ' εξαίρεσιν και ευάρθμοι τινες εξ αυτών, άναφερόμενοι και θίγοντες άμέσως ή έμμέσως και δογματικά ζητήματα, έντευθεν δέ ώνομάσθησαν καταχρηστικώς και έν ευρύτερα έννοία δ ο γ μ α τ ι κ ο ι κ α ν ο ν ό γ ρ α ς». «Ούτως εκ των 190 έν συνόλω κανόνων των Οικουμενικών Συνοδών, ως δογματικοσυμβολικού περιεχομένου έν γενική έννοία δύναται να χαρακτηρισθώσι: 47, ήτοι 6 τής Α' (ένπ 20 έν συνόλω), 6 τής Β' (ένπ 8), 4 τής Γ' (ένπ 8), 5 τής Δ' (ένπ 30), 23 τής Πενθέκτης (ένπ 102) και 3 τής Ζ' (ένπ 22)»¹¹⁷. Οδχ ήτον ευστοχωτέρα είναι ή διάκρισις των Έρωτων Κανόνων εις θεμελιώδεις και μή, ήν δέχεται: ο άείμνηστος καθηγγητής Δημήτριος Μπιλάνος¹¹⁸.

Έπειδή δέ σόν τή παρόδω του χρόνου Κανόνες τινές σχετιζόμενοι προς άναφύσεις κατá τó παρελθόν αίρεσεις και έκλειπούσας μετά ταύτα, περιήλθον εις άχρηστία, ένδεικνυται ή κωδικοποίησις πάντων των Έρωτων Κανόνων υπό τής μελουσης να συγκληθή Οικουμενική Σύνοδος. «Η κωδικοποίησις δ' αυτη καθίσταται: έτι μάλλον αναγκαια δια τήν μελετωμένην και προπαρασκευασμένην μέλλουσαν Οικουμενικήν Σύνοδον, ήτις άκριδώς συνεργομένη έν τώ μέλλοντι πρέπει να εύρη έτοιμήν προς έγκρισιν έργασία, ίνα μή αναγκασθή να προσθέσει εις τó ήδη αναριθμητον των κανονικών διατάξεων πληθος και νέας, προς έπαύξησην τής συγχύσεως. «Οτι δέ ή κωδικοποίησις αυτη πρέπει να τύχη τής έγκρίσεως τής Οικουμενικής Συνοδου μόλις είναι άνάγκη να αναπτύξη τις, έφ' εσον ή τε τροποποίησις και ή κατάργησις των εις άχρηστίαν περιελθουσών κανονικών διατάξεων μόνον παρá τής εκδουσάσης αυτάς Οικουμενικής Συνοδου δύναται να επιτευχθή»¹¹⁹.

Έκθέτων έν συνεχεία ο καθηγγητής Άμίλλας Άλιβιζάτος τούς λόγους δια τούς όποιους επιβάλλεται να γίνη έγκαιρώς ή κωδικοποίησις των Έρωτων Κανόνων τής ήμετέρας Έκκλησίας, αναφέρει: τέσσαρας κυρίως εξ αυτών. α) Τήν συγχώνυσιν πασών των δημοιδών κανονικών διατάξεων, β) τήν διόγραφην των δι' ιστορικούς, αλλά και πρακτικούς έσως λόγους εις άχρηστίαν περιελ-

θουσών κανονικών διατάξεων, γ) τήν κατá νεωτέρας εκκλησιαστικής αντιλήψεως τυχόν τροποποίησιν ώρισμένων εκ των ύφισταμένων κανονικών διατάξεων και δ) τήν μελέτην του ζητήματος τής άρμονίας των διαφόρων κανονικών διατάξεων (των τε υπό Οικουμενικών Συνοδών τεθεσπισμένων, ως και άλλων μεταγενεστέρων περιβληθησαμένων τυχόν υπό του κύρους τής μελλούσης Οικουμενικής Συνοδου) προς τας πολιτειακάς εκκλησιαστικάς διατάξεις, ως και τήν μελέτην του τρόπου τής έναρμονίσεως τής νομοθετικής εξουσίας τής Πολιτείας προς τας εκκλησιαστικάς αντιλήψεις ίδια επί γενικωτέρας σημασίας ζητημάτων¹²⁰.

Άνακοίνωσιν περι κωδικοποίησεως των Έρωτων Κανόνων έποίησεν ο άείμνηστος καθηγγητής Άμίλλας Άλιβιζάτος και εις τó έν Άθήναις συνελθόν Γ' Βυζαντινολογικόν Συνέδριον. Περι τής ανάγκης ταύτης εξέφράσθη και ή έν Αγίω Όρει γενομένη κατá τήν εποχήν εκείνην Πανορθόδοξος Σύσκεψις, αναγράφασα ως ένατον θέμα τής συγκληθησομένης Προσυνόδου τήν κωδικοποίησιν των Έρωτων Κανόνων¹²¹. Ούτως διετυπώθη υπό πάντων των μετασχόντων των συνεδριών αντιπροσώπων ή διάπυρος ευχή, όπως έν τή γενησομένη ταύτη κωδικοποίησει περιληφθώσιν Κανόνες αναφερόμενοι εις τήν διοίκησιν τής Έκκλησίας, τήν λατρείαν και τήν έν αυτη πειθαρχίαν.

Άτυχώς άχρι του νυν δέν έπετεύχθη ή προεργασία τής επιστημονικής ταύτης μελέτης, έξαρτάται δ' έν πολλοίς εκ του άμέσου διαφέροντος τόσο των επί μέρους Όρθοδόξων Έκκλησιών, όσον και των Θεολογικών αυτών Σχολών, ούτως ώστε να πραγματοποιηθή και παρ' ήμιν ή ταιούτη των Έρωτων Κανόνων κωδικοποίησις. Ένεκα τούτου επιβάλλεται, ίνα υπομνησκηται: διαρκώς τó σοβαρόν τούτο έργον τοίς πάσι.

Τοσαύτα συνοπτικώς γράφοντες έν τή παρούση μελέτη, παραθέτομεν κατωτέρω τήν παρ' ήμιν χρησιμοπονηθεισαν βιβλιογραφία, τόσο κατá τήν σύνταξιν τής αρχικής ταύτης μορφής, όσον και κατá τήν μετά ταύτα γενομένην ευρύτεραν αυτης έπεξεργασίαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ράλλη Α. Γ. και Ποτλή Η. Σύγγραμμα των Θείων και Έρωτων Κανόνων. 6 Τόμοι. Άθήνα: 1852 - 1853, επανέκδοσις Άθήνα: 1966.

Άμίλλας Άλιβιζάτος. Οι Έρωτοι Κανόνες και οι Έκκλησιαστικοί Νόμοι. Άθήνα: 1949.

116. Γιώαννου Καρμύρη, Τά Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία τής Όρθοδόξου Καθολικής Έκκλησίας. Τόμος Ι. Έν Άθήναις 1952, σελ. 110-208.

117. Ένθ. άν. σελ. 115-116.

118. Δ η μ. Σ. Μπαλάνας, Πολιτεία και Έκκλησία. Άθήνα: 1920, σελ. 8, ύποσ. 4.

119. Ά μ. Άλιβιζάτος, Η κωδικοποίησις των Έρωτων Κανόνων τής Όρθοδόξου Έκκλησίας. Έν «Έναίσίμοις» Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, Άρχιεπισκόπου Άθηνών. Άθήνα: 1931, σελ. 24-27.

120. Ένθ. άν. σελ. 25.

121. Ένθ. άν. σελ. 27, σημ. 1. Πρακτικά Προκαταρκτικής Έπιτροπής των Αγίων Όρθοδόξων Έκκλησιών τής συνελευσης έν τή έν Αγίω Όρει Έρωτ Μεγίστη Μονή του Βατοπεδίου (8-23 Ιουνίου 1930). Έν Κωνσταντινουπόλει: 1930, σελ. 59 και 145.

Τ ο υ Α υ τ ο υ . Ἡ κωδικοποίησις τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐν «Ἐγκισίμοις» ἐπὶ τῇ τριακοστῇ πέμπτῃ ἐπετηρίδι τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν. Ἀθήναι: 1931, σελ. 24 - 27.

Τ ο υ Α υ τ ο υ . Ὑπάρχουν δογματικοὶ Κανόνες; Ἐν Ἀθήναις 1934.

Τ ο υ Α υ τ ο υ , Proces-Verbaux du Premier Congres de Theologie Orthodoxe a Athenes. Athenes 1939.

Τ ο υ Α υ τ ο υ . Τὸ Πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Μητροπολίτης, Ἐπίσκοπος — καὶ ἰδίᾳ ὁ Ρώμης. Ἀθήναι 1958.

Ἀ γ α π ί ο υ - Ν ι κ ο δ ή μ ο υ . Πηδάλιον, Ε΄ ἔκδοσις 1908.

Β α σ ι λ ε ί ο υ Σ τ ε φ α ν ί δ ο υ . Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Ἀθήναι 1948.

Τ ο υ Α υ τ ο υ . Ἡ Πρώτη ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Ἀθήναι 1930.

Τ ο υ Α υ τ ο υ . Ἡ ἐκ δευτέρου τῷ 327 σύγκλησις τῆς ἐν Νικαίᾳ Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἀθήναι 1930.

Ἰ ω ά ν ν ο υ Κ α ρ μ ί ρ η . Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Τόμος Ι. Ἐν Ἀθήναις 1952. Τόμος ΙΙ. Ἐν Ἀθήναις 1953.

Ν ε κ τ α ρ ί ο υ Κ ε φ α λ ᾶ . Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Β΄ ἔκδοσις. Ἀθήναι 1892.

Φ ι λ . Β α φ ε ί δ ο υ . Ὁλθα τιγὰ περὶ Συνόδων καὶ δὴ Οἰκουμενικῶν. Θεσσαλονίκη 1926.

Μ η τ ρ ο π ο λ ί τ ο υ Κ υ ζ ί κ ο υ Κ α λ λ ι ν ί κ ο υ . Ἡ Πρώτη ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Ἱστορικὴ Μελέτη. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1930.

Ν ε ί λ ο υ Μ η τ ρ ο π ο λ ί τ ο υ Ρ ὀ δ ο υ . Διήγησις Συνοπτικὴ περὶ τῶν Ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἐν Συντ. Α΄, σελ. 389 - 395.

Χ ρ υ σ ο σ τ ὀ μ ο υ Π α π α δ ο π ο ῦ λ ο υ , Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν. Τὸ πνεῦμα τῶν Κανόνων. «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ». Λάριζα 1913, τόμ. Ι΄, σελ. 344 - 345 καὶ 533 - 546.

Τ ο υ Α υ τ ο υ . Τὸ Πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης. Ἀθήναι 1930.

Τ ο υ Α υ τ ο υ . Ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας. Ἀλεξάνδρεια 1933.

Τ ο υ Α υ τ ο υ . Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας. Ἀλεξάνδρεια 1935.

Τ ο υ Α υ τ ο υ . Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων. Ἐκδοσις δευτέρα ἐπηξηγημένη. Ἐν Ἀθήναις 1970.

Τ ο υ Α υ τ ο υ . Τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ Ἱεροὶ Κανόνες. Ἀθήναι 1936.

Κ ω ν . Δ υ ο β ο υ ν ι ὴ τ η . Νομοκανονικαὶ Μελέται. Ἀθήναι 1917.

Τ ο υ Α υ τ ο υ . Χαλκηδόνος Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Ἐν Η.Ε.Ε. Τόμος 24, σελ. 424.

Γ ε ν ν α δ ί ο υ Μ η τ ρ ο π ο λ ί τ ο υ Ἡ λ ι ο υ π ὀ λ ε ω ς καὶ Θ ε ί ρ ω ν . Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τόμος πρῶτος. Ἀθήναι 1953.

Δ η μ . Σ . Μ π α λ ᾶ γ ο υ . Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία. Ἀθήναι 1920, σελ. 8, ὑπόσημ. 4.

Π ρ α κ τ ι κ ᾶ Π ρ ο κ α τ α ρ κ τ ι κ ῆ ς Ἐ π ι τ ρ ο π ῆ ς τ ῶ ν Ἀ γ ί ω ν Ὁ ρ θ ο δ ὄ ξ ω ν Ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν τῆς συνελθούσης ἐν τῇ ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Μεγίστῃ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου. Κωνσταντινουπόλις 1930, σελ. 59 καὶ 145.

Α ἱ μ ἰ λ ι α ν ο ῦ Τ ι μ ἰ ᾶ δ ο υ . Ἡ Ἐκκλησία τῶν Συνόδων. Ἀθήναι 1963.

Μ η τ ρ ο π ο λ ί τ ο υ Σ ᾶ ρ δ ε ω ν Μ α ξ ί μ ο υ . Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, Θεσσαλονίκη 1972.

Ἰ ω ά ν ν ο υ Π α ν α γ ο π ο ῦ λ ο υ . Περὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς των σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ἀθήναι 1939.

Γ ε ρ α σ ί μ ο υ Κ ο ν ι δ ᾶ ρ η . Ἡ θεωρία τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν καὶ τοῦ πρωτείου τιμῆς αὐτῶν εἰς τὰς Notitias episcopatum les Paralipomenes. Ἀλεξάνδρεια 1954.

Χ ρ ῆ σ τ ο υ Ἀ ν δ ρ ο ῦ τ σ ο υ . Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου. Ἐν Ἀθήναις 1920.

Ν . Μ Ι Λ Α Σ Η . Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἑλληνικὴ μετὰφρασις ὑπὸ Μελετίου Σακελλαροπούλου. Ἀθήναι 1906.

Μ ε λ ε τ ί ο υ Σ α κ ε λ λ α ρ ο π ο ῦ λ ο υ . Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀθήναι 1898.

Κ ω ν . Ρ ᾶ λ λ η . Ἐγγερίδιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον αὐτοῦ. Ἀθήναι 1927.

Π . Π α ν α γ ι ω τ ᾶ κ ο υ . Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον. Τόμος Γ΄, εἰσαγωγή σελ. 30ε΄.

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

Τὸ παράδοξον εἶναι, ὅτι ἐκτὸς τῶν κοσμικῶν βασιλέων, ἀκόμη καὶ ἐκ τῶν σπλάγγων τῆς ἀρχαίας συγκρητιστικῆς παρατάξεως ἐτόλμησαν ὠριμένοι αἱρετικοὶ νὰ παρουσιάζωντα ὡς ἄλλοι θεοὶ ὑπὸ μορφήν ἀνθρώπου. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἐκ Περσίας περιβόητος Μάνης, ἰδρυτῆς αἰρεσιάρχης τῶν Μανιχαίων. Εἶναι γνωστὸν ὅτι στὴν Ἀσίαν ἀνεπτύχθησαν δύο Ἐκκλησίαι καὶ ἐπέζησαν περὶ τοὺς δέκα αἰῶνες. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ λεγομένη Ἀραμαϊκῆ, μετὰ τὴν Ἑβραϊκὴν καὶ Σελεύκειαν - Κτησιφώντος. Προσεχώρησε ἢ μάλλον ἔκλινε πρὸς τὸν Νεστοριανισμόν τὸ 485 ὑπὸ τὸν Βαρσαουμᾶ. Ἡ δευτέρα ἦτο ἡ τῶν αἱρετικῶν Μανιχαίων. Ἐκκλησία, ἡ ὁποία κυρίως ἐξηπλώθη μετὰ τῆς Κίνας. Ὁ Μανιχαϊσμός πολλὰ κακὰ ἐγέννησε.

Ὁ Μάνης, ἀρχικῶς ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν του ὡς Παράκλητον, τὸν κατ' ἐξοχὴν ἀπεσταλμένον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αἱ περὶ Χριστοῦ ἀντιλήψεις του ἦσαν μάλλον Γνωστικαί. Ἄλλοτε παραδέχεται ἕνα «Ἵπέροχον Χριστόν», ἀποκαλύπτοντα στὸν Ἀδὰμ ἀλήθειαι καὶ δοηθῶντα τὸν ἀνθρώπινον στὴν πραγματικὴν αὐτογνωσίαν, καὶ ἄλλοτε ἕνα Ἰησοῦν Ratibilis πάσχοντα ἀθῶως στὸν κόσμον. Ἄλλ' ὁ γνήσιος Ἰησοῦς ὁ ἱστορικὸς ἐφανερώθη στὴν Παλαιστίνην χωρὶς στὴν πραγματικότητά νὰ ὑποφέρει, κατὰ παράμοιον μετὰ τὸν Βούδα, Ζαρατούστρα καὶ τὸν Μάνην, τὸν ἔσχατον τῶν προφητῶν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 64 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

Τ ο Ὑ Α Ὑ τ ο Ὑ. Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. Ἀθήναι 1939.

Ἀ ρ χ ο υ τ ὶ ὠ ν η Β. Περὶ τὴν κωδικοποίησιν τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν κανονικῶν διατάξεων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ. Θεσσαλονίκη 1970.

Ἀ λ ε ξ. Β α μ δ έ τ σ ο υ. Εἰσαγωγή εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῶν Ὁρθοδόξων. Ἀθήναι 1911.

Α. Χ ρ ι σ τ ο φ ι λ ο π ο ὄ λ ο υ. Ἑλληνικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον. Β' ἔκδοσις. Ἀθήναι 1965.

Δ ε υ τ ά κ η Β. Περὶ τοῦ πρωτεύου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. «Ἐκκλησία». Ἀθήναι 1954.

Κ ω ν. Μ ο υ ρ α τ ῖ δ ο υ. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ Παπικὸς θεσμός. Ἀθήναι 1960.

Τ ο Ὑ Α Ὑ τ ο Ὑ. Σχέσις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ἀθήναι 1965.

Φ ε ι δ ᾶ Ι. Β. Προϋποθέσεις διαμορφώσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν. Ἀθήναι 1969.

Ὁ ἐπιηρμένος αὐτὸς Μάνης πολὺ ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὰ ἀνιστόρητα ἀπόκρυφα ἔργα: Πράξεις τοῦ Παύλου καὶ Πράξεις τοῦ Θωμᾶ τὰ ὁποῖα εὐρύτατα τότε ἐκυκλοφόρουσαν. Ὁ Μάνης ἐγνώριζεν ἐπίσης τὰς Πράξεις τοῦ Ἰωάννου, αἱ ὁποῖαι θὰ τοῦ ἐνέπνευσαν τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὑποφέρει μετὰ ὅλους τοὺς πάσχοντας ἀθῶους. Ὡς τὸ μόνον γνήσιον ὁ Μάνης ἐθεώρει τὸ ἔργον τοῦ Τατιανοῦ Δεατεσσάρων. Ὁ νεαρὸς αὐτὸς Ἰουδαῖος συνέλεξε δὲ, ἀπόκρυφον καὶ μυθικὸν διὰ νὰ τὰ συγκολλήσῃ καὶ ἀναπτύξῃ κατὰ τὸν ἰδικόν του τρόπον. Ὁ ἱ. Φώτιος δαείζεται μαρτυρίας Εὐδοίου τῆς Οὐζάλας ὅπου παρατίθενται ἀπόψεις τὰς ὁποίας εἶχεν ἐκφράσει ὁ Μάνης περὶ Ἰησοῦ, ὡς νεαροῦ χαριτωμένου μετὰ πολλὴν ἀκτινοβολίαν (Puerulus speciosus). Συγχρόνως εἶναι Πατήρ καὶ Υἱὸς καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀντίπαλος τοῦ κακοῦ Θεοῦ τῶν Ἰουδαίων. Ὁ ἱ. Φώτιος προσθέτει ἄλλην μαρτυρίαν κάποιου Λευκίου Χαρίνου, ὅτι ὁ Μάνης ἐκήρυττε ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἦτο πράγματι ἄνθρωπος, ἀλλὰ «κατὰ δόκησιν» ἐμφανισθεὶς στοὺς μαθητὰς του ὑπὸ διάφορες μορφὰς (Β:δλι:σθήκη, Cod. 114). Ἐγὼ οἱ Πελαγίανοι θεωροῦν τὴν σαρκικὴν ἡδονὴν ὡς φυσικὴν εὐχαρίστησιν, οἱ Μανιχαῖοι πιστεύουν ὅτι τὸ σῶμα αὐτὸ κατ' ἑαυτὸ ὑπῆρξε πηγὴ κακοῦ ἀπ' ἀρχῆς. Οἱ Μανιχαῖοι ἀπορρίπτουν κάθε προσωπικὴν εὐθύνην. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἔχῃ πλήρη ἐλευθερίαν, ἄρα δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐκλέξῃ. Ἡ φυγὴ εἶναι τμήμα τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκηλιδῶθη μετὰ τὴν φθαρθεῖσαν φύσιν μας. Ἡ σωτηρία μας ἐπομένως δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Τὸ Βάπτισμα οὐδὲν μεταβάλλει: ἐπομένως.

Τ ῖ τ ο υ Ἐ μ μ. Μ α τ θ α ι ά κ η, Μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας, Φιλατῶν καὶ Γηρομερίου. Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ θέματος χωρισμοῦ τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ἀθήναι 1982.

Τ ο Ὑ Α Ὑ τ ο Ὑ. Ὅριον ἡλικίας τῶν Ἀρχιερέων. Ἀθήναι 1982.

Τ ῖ τ ο υ Κ. Κ α ρ ά ν τ ζ α λ η, Ἀρχιμανδρίτου. Ἡ ἀξία τῶν τε θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Ἀρχείου Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου. Ἀθήναι, 1974.

Π α ν α γ ῖ ὶ τ ο υ Ι. Μ π ο ὄ μ η. Συνέπειαι τῆς ἀρσεως τῶν ἀναθεμάτων Ρώμης - Κωνσταντινουπόλεως. Ἀθήναι, 1976.

ΤΕΛΟΣ

ΤΙΤΟΣ ΕΜΜ. ΜΑΤΘΑΙΑΚΗΣ

Μητροπολίτης

πρ. Παραμυθίας, Φιλατῶν καὶ Γηρομερίου

Ο ι. Αύγουστινος τὸ 421 γράφει τέσσαρα διδλία Contra Pelagius (11,2) ὅπου συγκρίνει καὶ ἀναλύει τὰς διαφορὰς μεταξύ Πελαγיאτισμοῦ, Μανιχαϊσμοῦ καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχομεν ἀρκετὲς πληροφορίες περὶ τῶν κακοδοξιῶν καὶ τερατωδῶν ιδεῶν τοῦ Μάνητος περὶ χριστολογίας. Ὁ Μάνης ἤλπιζε γὰρ ἐνώση θρησκευτικῶς τὴν Ἀνατολήν μετὰ τὸν Δυτικὸν κόσμον, διαδίδων μίαν σύνθεσιν βουδισμοῦ, ζωροαστρισμοῦ καὶ ἰγνωστικισμοῦ. Ἡ διδασκαλία του πάντως ἐπέζησε καὶ τὸν Μεσαίωνα, καὶ παραδόξως ἐπηρέασε πολλοὺς μεταγενεστέρους αἱρετικούς. Οἱ ὅπαδοί του μὲ φανατισμὸν ἐώρταξαν τὴν προσκύνησιν τοῦ δῆματος τοῦ Μάνητος.

Μέσα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἐξεπήδησε μὲ ἀξιώσεις ἀπεσταλμένου ἐκτάκτως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Μοντανὸς (περὶ τὸ 172). Ἐδρασε στὴν Φρυγίαν καὶ χάρις εἰς γυναῖκας ἱερεῖς ἐπέτυχε γὰρ κερδίσει τὴν συμπάθειαν τῶν λαϊκῶν τάξεων, καταφεύγων εἰς ἐκστατικές ἐκδηλώσεις καὶ εἰς χαρακτηριστὰ φαινόμενα καὶ διδάσκων τὴν προσεχὴ Παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Ἀλλὰ τὸ πῶς περιεργον εἶναι ὁ ἰσχυρισμὸς του ὅτι εἶναι ὄργανον τοῦ Παρακλήτου, ὅτι ὁ Θεὸς ὠμίλει μὲ τὸ ἰδικόν του στόμα, ἐφ' ὅσον ἦτο τὸ πρόσωπον τῆς εὐνοίας καὶ ἐκλογῆς τοῦ Θεοῦ.

* * *

Κάθε ἱερά Ἀκολουθία, λειτουργικὴ ἢ ὄχι, ἐγκαινιάζεται μὲ μίαν δοξολογικὴν διατύπωσιν. Διὰ τὰς ἀπλᾶς χρησιμοποιεῖται ὁ καθιερωθεὶς τύπος: «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ...». Σπανιώτερον δὲ ἄλλα σχήματα δοξολογικά: «Δόξα σοι ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι...» ἢ «Δόξα τῇ ἁγίᾳ καὶ ἁμοουσίῳ, καὶ ἀδιαιρέτῳ Τριάδι...». Διὰ κάθε ἄλλως μυστηριακὴν τελετὴν ἢ Εὐχαριστίαν ἢ ἔναρξις ἰγίνεται μὲ τὴν ἐπίκλησιν: «Εὐλογημένη ἢ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος...».

Οὐδαμῶς χωρεῖ ἀμφιβολία, ὅτι ἡ πρόταξις τῆς ἐπιδητικῆς αὐτῆς εὐλογίας ἔχει ἰδιαιτέρον νόημα, συνδεόμενον μὲ ἀνάλογον πράξιν εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν. Ὁ λειτουργῶν καὶ τὸ ἐκκλησίασμα, πρὶν ἢ μεταθῆ εἰς σειρὰν αἰτημάτων τῆς μεγάλης Ἐκτενοῦς, συναισθάνεται πρέπον καὶ πρωτίτως ν' ἀναγνωρίσῃ ὀφειλετικὴν εὐγνωμοσύνην, γὰρ ὁμολογήσῃ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν Τριαδικὴν Θεότητα. Καὶ στὸν Ἰσραὴλ ὁ εὐσεβὴς Ἰουδαῖος, πρὸ πάσης προσευχῆς, ἤρχιζε μὲ ἀνάλογες φράσεις διὰ γὰρ δοξάσει τὸν Θεόν.

Ἐδῶ ἀσχολούμεθα, συμπληρωματικῶς καὶ μὲ τὴν χαραχθεῖσαν μέθοδον, μὲ τὴν λειτουργικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ὅρου «Βασιλεία». Μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ συνθετικὴ μέθοδος, ὅπου ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις συνδυάζεται μὲ τὴν διδασκατικὴν καὶ τὰ ἀνάλογα πρακτικὰ πορίσματα. Αὐτὴν τὴν γραμμὴν ἀλλωστε ἠκολούθησαν Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων, Ναρσῆς ὁ Ἐδέσσης, Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς, Νικόλαος Καβάσιλας, Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης, Γερμανὸς ὁ Κωνσταντινουπόλεως κ.ἄ. στὶς πλούσιες λειτουργικὰς τῶν ἐπιπέδων ἢ σχόλια. Καὶ ἐπιβάλλεται μίᾳ τέτοιᾳ ἐξέτασιν

τῶν λειτουργικῶν θεμάτων, διὰ γὰρ δειχθῆ ἡ στενὴ σχέσις παντὸς ὅτι περιέχεται στὰ κείμενα, μὲ τὴν καθημερινὴν πραγματικότητά, μὲ τοὺς ἀγῶνας τῶν πιστῶν καὶ τὴν ἐπιβαλλομένην συνεχῆ ὄθησιν πρὸς τελείωσιν, πρὸς ἀνοδικὴν πορείαν. Διότι εἰς αὐτὸ ἀποδίδει ἡ συμμετοχὴ μας στὴν Λατρείαν: ἀφ' ἑνὸς μὲν προσφορὰν δοξολογίας στὸν Ὑψιστον, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἀντλησιν δυνάμεων πρὸς ἠθικὴν βελτίωσιν συνεχῆ, ἕως ὅτου τελικῶς ἀπὸ τὴν φθαρτὴν αὐτὴν ζωὴν εἰσέλθωμεν στὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἐναρκτήριος αὐτὴ δοξολογικὴ ἐπίκλησις ἀνέκαθεν ἀπετέλει ἀναπόσπαστον μέρος ὀργανικὸν τῆς ὅλης λειτουργίας. Ἔχει μᾶλλον ἱερατικὸν χαρακτήρα, λεγομένην προνομιακῶς ὑπὸ τοῦ λειτουργοῦντος καὶ μόνου. Δὲν ἐπατρέπετο γὰρ τὴν ἐκφώνησιν ὁ οἰσοδῆποτε τυχών. Ἀκόμη οὕτε καὶ αὐτὸς ὁ Διάκονος, μὴ ἔχων τὸ δικαίωμα μόνος του γὰρ τελῆ Μυστήρια. Κατ' ἐξαιρέσιν καὶ κατ' ἀνάγκην, ἤρχιζε μίαν Ἀκολουθίαν μὲ τὸ «Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς». Τὸ ἴδιον ἐφαρμόζεται εἰς τὰς Λειτουργίας τῶν Ἀρμενίων, Συρο-Ἰακωβιτῶν, τῶν Αἰθιοπῶν καὶ τὴν λεγομένην Ἀμβροσιανήν.

* * *

Ἀπευθυνόμεθα πρὸς τὸν Θεὸν μὲ μεγαλοπρεπεῖς τίτλους, ἐμμέσως ἐπεισελθόντας πολὺ φυσικώτατα ἀπὸ τὴν Συναγωγὴν. Εἶναι πλουσία δογματικὴ ὁρολογία, προσφιλεῖς ἰδιαιτέρως στὴν ἀλεξανδρινὴν θεολογίαν. Πλείστα ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ ὅπως εἶναι φυσικόν, ἐκφράζονται ἀποφατικῶς μὲ τὸ ἄλφα στερητικόν. Πρόκειται διὰ μίαν δικαιολογημένην τάσιν, γὰρ περιγραφῆ ἢ ἀπόρσιτος θεία φύσις. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Σερραπίωνος Θμουέως εἰς τὸ Εὐχολόγιον, παρατάσσει σειρὰν μεγαλοπρεπῶν ἐπιθέτων: «ἀγέννητε Θεέ, ἀνεξιχνίαστε, ἀνέκφραστε, ἀκατανόητε πάσης ἡγενητῆ ὑποστάσει». Αὐτὰ εὐγλωττῶς συνιστοῦν τὴν ἰδιάξουσιν Ἀποφατικὴν Θεολογίαν.

Ἡ ἴδια περίπου ὁρολογία συναγτᾶται καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῆς εὐχαριστιακῆς εὐχῆς τοῦ Η' διδλίου τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν: «τὸν μόνον ἀγέννητον καὶ ἀναρχον καὶ ἀδασιλευτον καὶ ἀδέσποτον, τὸν παντὸς ἀγαθὸν χρηρῶν».

Ἐκαστος μελετητῆς ἐδῶ καὶ ἄλλου παρατηρεῖ τὴν ἐκφραστικὴν θερμότητα καὶ τὴν συμμετρίαν. Δυνάμεθα γὰρ εἰπῶμεν ὅτι ἡ πρώτη πρόταξις ἀποτελεῖ εἶδος μικρᾶς δοξολογίας. Τὸ εἶδος τοῦτο παρατάξιος τῶν ἰδιοτήτων τοῦ κατέχει ὁ Θεός, ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Δαβίδ, (I Παρ. I Chron. 29, 10-13).

Ἡ ἐν Ρώμῃ πράξις τῆς διατυπώσεως ἀποφατικῆς ὁρολογίας, ἱστορεῖται ὑπὸ τοῦ ἀξιόπιστωτάτου Ἰπολύτου εἰς τὸν ἔργον του (Ἀπ. Παράδοσις LXX. 1, 32).

Ἡ εἰσοδος εἰς τὴν Λειτουργίαν μὲ τὴν ἐκφώνησιν «Εὐλογημένη ἢ Βασιλεία», δεικνύει τὴν προσπάθειαν τῆς Ἐκκλησίας ὅπως ἀποτρέψῃ οἰανδήποτε σύγκρισιν τοῦ

ἐνδέχεται τὸ πολὺ πλῆθος νὰ κάμῃ μὲ ἀνθρώπινα πολιτεύματα, ἰδίως εἰς χρόνους εἰδωλολατρικούς, ὁπότε οἱ βασιλεῖς ἐτιμῶντο μὲ θείας ἰδιότητος. Τὴν ἰδίαν σκέψιν βλέπομεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τοῦ 6' αἰῶνος π.Χ. οἵτινες νοσταλγοῦντες τοὺς θεοστέπτους βασιλεῖς των καὶ διὰ τὰ ταλαινίστων αὐτοκράτορας, προσέθεσαν κατ' ἀντίθεσιν τὰς λέξεις «Βασιλεὺς τοῦ κόσμου» εἰς τὴν εἰσαγωγικὴν προσευχὴν τῆς ἀρχαίας Berâkhâ. Ἔτσι ἐγένετο μίᾳ σαφῆς ἀντιδιαστολή.

Ἄλλοῦ ὁ Παῦλος εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰσραὴλ δίδει μεταφορικὴν ἐρμηνείαν (Ρωμ. θ' 6-13) ὅτι δηλαδὴ οἱ δεδαπτισμένοι εἴμεθα ὁ ἀληθὴς Ἰσραὴλ.

Κατὰ τὸν Παῦλον, θρησκευτικὸν κατάλοιπον μετὰ τὴν Ἐξορίαν συνηθροίσθη καὶ ἀπετέλεσε νέον σῶμα (Ἐφ. α' 13). Τοὺς ἐσκορπισμένους μὲ ἕνα σύνθημα ἐκάλεσε καὶ συνήγαγεν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἐξ οὗ καὶ οἱ Παυλικοὶ ὄροι «καλεῖν», «κλήσις», «κλητοί», ἀποκτοῦν ἱερὰν βαθεῖαν θεολογικὴν σημασίαν. Τοὺς πιστοὺς του καλεῖ ὁ Θεὸς καθ' ἑμίλους, ἵνα ὡσιν ἡνωμένοι. Οὕτως ἡνωμένοι καὶ συγκεντρωμένοι θὰ σχηματίσουν τὸν νέον Ἰσραὴλ, τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, τὸ μυστικὸν αὐτὸ σῶμα τὸ ὁποῖον θὰ διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματα τῆς ἐπουρανίου κληρονομίας.

Ἡ Διδαχὴ (9,4-10,5), τὴν εὐλογημένην αὐτὴν σύναξιν παριστᾷ μὲ θαυμασίαν εἰκόνα. Εἶναι δάνειον ἀπὸ τὴν γεωργικὴν ζωὴν, ὥστε ὁ καθεὶς νὰ αἰσθανθῇ τὸ πνευματικὸν νόημα. Ὁ καιρὸς τοῦ θερισμοῦ ἔφθασεν. Ἰδοὺ τὸ κεντρικὸν μήνυμα. Ἡ συγκομιδὴ πλουσία προμηνύεται. Δράγματα σίτου ἔδω κι ἐκεῖ φαίνονται ὄριμα εἰς τὰς πλαγιάς τῶν λόφων. Πρέπει οἱ ὄρμι: κόκκοι τοῦ σίτου νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ νὰ σχηματισθῇ εἰς κοινὸς ἄρτος. Μίαν ἡμέραν ὁ Θεὸς θὰ συνενώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν του γυν ἐσκορπισμένην εἰς τὰ τέσσαρα σημεία τῆς ἐπικρατείας τοῦ Βασιλείου του.

Ἡ τοιαύτη θεία σύγκλησις καὶ σύστασις τῆς σημερινῆς ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ Ἐκκλησίας ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν ἑναρξιν συγχρόνως τῆς ἐδρασίως τῆς Βασιλείας του μὲ ἀπεριόριστους διαστάσεις. Διότι ἐνῶ ἀρχίζει ἔδω, εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἀπλώνεται, ἐπεκτείνεται μυστηριωδῶς, συνεχίζεται καὶ δλοκληρώνεται εἰς τὴν αἰωνιότητα.

Τὰ ἀγαθὰ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐντεῦθεν ἔχουν κυρίως μυστικὸν χαρακτῆρα. Δίδονται ἐν μέρει, ἐν τμήματι. Ὅχι δλική κατάθεσις. Ὁ Παῦλος ἐπιμένει, ὅτι ὀλίγοι ἐκ τῶν ὀλίγων ἠτύχησαν καὶ ἐγεύθησαν ἀρκετὰ (2 Κορ. 12,2. 1 Κορ. 6' 9). Ἐπιπλήττει τοὺς πεφουσιωμένους Κορινθίους ποὺ ναιμίζουσαν ἐαυτοὺς κεκορσαμένους καὶ αὐτάρχεις (1 Κορ. 8' 8):

«ἤδη κεκορσαμένοι ἐστέ. ἤδη ἐπλουτίσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐδασλεύσατε».

Εἰς τὴν θρησκευτικὴν μόνον πράξιν καὶ πείραν οἱ πιστοὶ τὰ γέονται (ὡς Ρωμ. 18' 17):

«οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ δρώσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι Ἁγίῳ».

Ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς ἐναρξέως τῆς Λειτουργίας ἀμολογοῦσα τὴν θεῖαν καὶ ὄχι ἀνθρωπίνην σύστασιν τοῦ πολιτεύματός της, διαλύει κάθε αὐταπάτην περὶ ἐγκοσμίου βασιλείας. Ἀποκτᾷ οὐράνιον χαρακτῆρα καὶ τὰ ἀγαθὰ της ἀφθαρτα, διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν ὁ Παῦλος τὴν προσωποποιεῖ ὡς νύμφην Χριστοῦ. Ἡ Ἐκκλησία συγχρόνως ἐπέχει θέσιν οὐρανίου Ἱερουσαλήμ, τύπος τῆς ἁγίας Σιών τῆς Ἀποκαλύψεως (Γαλ. 8' 26).

Ἐκκλησία οὕσα συγχρόνως ἐπὶ γῆς καὶ ἐν οὐρανῷ. Ἐὰν τὰ τέκνα της τὴν ἀπαγυμνῶνουν τοῦ οὐρανοῦ μέρους της, τότε αὐτομάτως χάνουν πᾶν δικαίωμα. Βαδίζει τώρα σταδιακῶς τὴν περίοδον τῆς οἰκοδομῆς, τῆς κωφορήσεως. Θὰ δλοκληρωθῇ ἐν οὐρανῷ. Ἡ Ἐκκλησία προετοιμάζει τὴν ἐπουράνιον Βασιλείαν ἐνῶ συγχρόνως τὴν ἐνσαρκώνει: ἀπὸ τώρα.

Ὅπως εἰς τὴν διδλικὴν θεολογίαν τὸ θέμα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ λαμβάνει κεντρικὴν θέσιν, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὴν Λειτουργίαν. Δι' αὐτὸ καὶ ἀρχίζει μὲ τοῦτο τὸ θέμα. Τὸ πρῶτο θέμα ὅπερ καλεῖται νὰ προσέξῃ ὁ πιστὸς εἶναι ἡ Βασιλεία. Αὐτῆς παρακινεῖται νὰ γίνῃ πολίτης. Εἰς αὐτὴν ὀφείλει συνεχῶς ν' ἀποβλέπῃ. Αὐτὴν νὰ προσπαθῇ νὰ ἐπικρατήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ πρὸς αὐτὴν νὰ στρέφῃ τὰς ἐλπίδας του καὶ ὄχι εἰς ἀφθαρτα καὶ πρόσκαιρα συστήματα, πρὸς αὐτὴν ν' ἀναπέμψῃ διαρκῶς αἴτους καὶ δοξολογίας.

Ἡ περίοδος θέσις τῆς Βασιλείας εἰς τὴν Λειτουργίαν δικαιολογεῖται. Ἡ ἀντίστοιχος ἀραμαϊκὴ λέξις Malkuth σημαίνει δυναστείαν, διακυβέρνησιν, ὑπεροχήν. Ἐνταῦθα σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς κυβερνᾷ τὸν λαὸν τὸν ὁποῖον ἐποίησεν. Εἶναι ὁ Δημιουργός, ὁ Πλάστης, ἀλλὰ καὶ ὁ μόνος ἀληθὴς Κυβερνήτης. Διότι, ὅπως εἰς τὴν Π. Διαθήκην ἄλλοι κύριοι ἐπεχείρησαν νὰ σφετερισθοῦν τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ, καὶ νὰ ἐπισκιάσουν τὸν ἀληθῆ Θεόν, οὕτω καὶ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ὁ χριστιανικὸς κόσμος κινδυνεύει νὰ περιπέσῃ εἰς ἄλλους ἰσχυροὺς τῆς γῆς ψευδεῖς κυρίους, εἰς εἰδωλα καὶ ἀπατηλὰς δυνάμεις. Μοιραίως τοῦτο θὰ σημαίῃ δουλείαν χειροτέραν τῆς τοῦ Φαραῶ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία Λειτουργία ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν διὰ νόθα σχήματα ἐπιγείου Παραδείσου, μὲ συνθήματα πολιτικο - οἰκονομικά.

Συχνὰ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἀμφέβαλον ἐπὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς. Ἠμφισβήτησαν εἰς στιγμὰς κρίσιμους, ἐὰν πράγματι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Κύριος καὶ βασιλεὺς τῆς ἱστορίας. Πῶς ἐξηγεῖται ἡ ἀπειλή τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἔθνους καὶ ἡ τραγικὴ ταπεινώσις του ἀπὸ τόσους ἰσχυροὺς ἐχθροὺς; Καὶ συχνὰ, ὅταν ὁ Ἰσραὴλ θρονιάτιζε πρὸ τῆς ὑπεροχῆς Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων καὶ ἐξευτελιζέτο, εἰσεχώρει ἡ ἰδέα ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεχώρησε τῆς μάχης, ὅτι δῆθεν ἐσυνθηκολόγησε μὲ τὸν εἰδωλολατρικὸν κόσμον, καὶ ἀπέσυρε μέρος τῆς κυριότητός του. Οἱ πιστοὶ ὅμως διέκριναν τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν. Δὲν ἀπεγοητεύοντο. Ὑπεράνω ὄλων ἐπίστευον, ὅτι ὁ Θεὸς βασιλεύει. Ἰσως

Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γ Ν Ω Μ Ο Δ Ο Τ Η Σ Ι Σ

Ἡ Ὀλομέλεια τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας μετὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 4113) 1983 ἀπόφασιν ἀπέρριψε τὴν ἀπὸ 18.3.1982 αἴτησιν τοῦ Μητροπολίτου Π.Μ. περὶ ἀκυρώσεως τῆς ἀπὸ 19.2.1982 ἀποφάσεως τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, διὰ τῆς ὁποίας ἔχει τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Μητροπολίτης, ὑποστηρίζων ὅτι μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἀπόφασιν ἔχει δημιουργηθῆ ἀμφισβήτησις περὶ

μῖαν ἡμέραν θὰ ἐπανέλθῃ διὰ νὰ κυβερνήσῃ τὸν λαὸν τοῦ. Πρὸς αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐσχατολογικῶς ἀπέδλεπον οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔτρεφον τὰς ἐλπίδας των.

Εἰς τὴν λειτουργικὴν γλῶσσαν, ὁ ὅρος «Βασιλεία» σημαίνει, ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη ἦλθεν ἀπὸ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου, τῆς ἐπιφανείας τοῦ Χριστοῦ. «Ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν διὰ φιλανθρωπίαν ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη», φάλλει τὸ Θεοτοκίον. «Ὅσα προκατήγγειλαν οἱ προφῆται· καὶ ἐπόθουν οἱ δίκαιοι· ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι, ἧδη πραγματοποιοῦνται καὶ εὐρίσκονται· ἔμπροσθεν ὄλων (Ματθ. ιγ' 16, Λουκ. ι' 23).

Ὁ Θεὸς ἔδειξε τὴν κυρίαρχον δυνάμιν του ἐπὶ τῆς δημιουργίας του μετὰ τὸ ἔργον τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ του, νικήσας τὸ κακὸν καὶ τὸ βασίλειον τοῦ θανάτου. Ὑπολείπεται μόνον ὁ ἄνθρωπος ν' ἀνταπακριθῆ καὶ νὰ τὸν ἀποδεχθῆ ὡς Κύριον ἐντός του. Ἡ θεία ἐξουσία φαίνεται εἰς τὰ θαυμάσια ποῦ γίνονται, διὰ τῶν Μυστηρίων, καὶ κατ' ἐξοχὴν μετὰ τὸ μέγα μυστήριον τῆς κοινωνίας μας μετὰ αὐτὸν τὸν Θεόν.

Κατὰ ταῦτα, ἡ Βασιλεία, ὅπως παρουσιάζεται εἰς τοὺς Συνοπτικὸς καὶ εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς χάριτος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι ἔργον ἰδικόν του καθ' ὁλοκληρίαν, καὶ ὄχι ἰδικόν μας. Αὐτὸς δίδει, ἐνῶ ἡμεῖς λαμβάνομεν καὶ δεχόμεθα. Δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀφηρημένον, εἶδος οὐτοπίας ἢ νέας τάξεως κοινωνικῆς. Βασιλεὺς καὶ βασιλεία εὐρίσκονται μετὰξὺ μας, «ἐντός μας». Καταλύει τὸ κράτος τοῦ κακοῦ. Ρυθμίζει τὰ τῆς ἱστορίας ἐπὶ τῆ δάσει· σχεδίου, συχνὰ ἀκατανοήτου. Ἡ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκδηλὸς εἰς κάθε γεγονός τοῦ βίου ἀτόμων καὶ ἐθνῶν.

Ἐννοεῖται, ὅτι ἀπὸ ἀνθρωπίνης πλευρᾶς ἡ Βασιλεία εἶναι ἡ μόρφωσις ἐνδὸς νέου κόσμου σταδιακῶς καὶ ἐν τῷ γίγνεσθαι, παρὰ τὰ ἐμπόδια καὶ τὰς ἀτελείας. Δὲν ἔχει ἀκόμη ὁλοκληρωθῆ ἐπὶ τῆς γῆς. Οἱ ἄνθρωποι ὀφείλουσιν νὰ δημιουργήσουσιν τοὺς εὐνοϊκοὺς ὄρους καὶ τὰς ἀπαρατήτους συνθήκας, νὰ συνδράμουν διὰ τῆς συνεργασίας καὶ ὑποταγῆς των, γενόμενοι ἀντάξιοι «ὀπήσοι» ἐνδὸς

τὴν ἐννοίαν τῶν ἀρθρῶν 7 καὶ 20 παρ. 2 τοῦ Συντάγματος, ἤγειρε τὴν ἀπὸ 4.11.1983 αἴτησιν ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Διακαστηρίου ἀρθρου 100 τοῦ Συντάγματος.

Ἡ ἐπὶ τῆς ἀπὸ 4.11.1983 ὡς ἀνω αἰτήσεως ζητηθεῖσα γνώμη μου ἔχει ὡς κατωτέρω:

Ὅπως προκύπτει ἐκ τοῦ ἀρθρου 100 τοῦ Συντά-

τοιούτου βασίλειου. Μετὰ αὐτὴν τὴν ἐννοίαν πλείστοι Θεολόγοι τὴν ἐξέλαβον ὡς «πραγματοποιηθεῖσαν ἐσχατολογίαν» ἢ «μελλοντικὴν ἐσχατολογίαν».

Ὅπως ἀναγνέουσι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν οἱ πιστοί, οὕτως ὀφείλουσιν ν' ἀναγνωρίζουσι ἐν παντί, εἰς κάθε γεγονός τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὰς παραμικροτέρας του λεπτομερείας, τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ ἐν δράσει. Εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Θεοῦ ἀνήκουν καὶ, κατὰ συνέπειαν, κάθε πράξις των δέον νὰ συμφωνῆ μετὰ τοὺς νόμους τοῦ εἰδικοῦ αὐτοῦ πολιτεύματος. Εἰς τὴν Βασιλείαν συγκεντρώνεται τὸ summum bonum (Ματθ. ιγ' 44), τὸ ὑψίστον ἀγαθὸν καὶ οἱ πλουσιώτεροι πόθοι.

Ἡ ποιικιλία ἐφαρμογῶν τοῦ ὑπὸ μελέτην λειτουργικοῦ ὄρου ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ δεικνύει, ὅτι ἡ Βασιλεία εἰς τὸ στόμα τοῦ Κυρίου ἦτο πολυδιάστατος, πολύμορφος, ἀπεριόριστος, περιεκτικὴ, ἐλαστικὴ, μετὰ διάφορον ἐκάστοτε ἐννοίαν. Ἦτο ποιητικὸς συμβολισμὸς μετὰ μυστικὴν πραγματικότητα μᾶλλον, παρὰ λέξις κατὰ γράμμα ἐννοουμένη. Διαφωτισθόμεθα ἀρκούντως εἰς τὴν κατανοήσιν της ἀπὸ Ματθ. ε' 10:

«...ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου»

...γεννηθῆτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς...».

Ἐκεῖ τὸ δεύτερον μέρος ἀναλύει τὸ πρῶτον. Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ πλήρως ἐπικρατεῖ εἰς τὸν οὐρανόν. Ὅταν καὶ ὅπου καὶ εἰς ὅσους ἐπικρατεῖ τὸ θεῖον θέλημα, ἐκεῖ ἐπικρατεῖ καὶ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἦτοι ἡ κυριαρχία Του. Ἐκεῖ ὑπάρχουν οἱ ἀληθινοὶ ὑπήκοοί του, οἱ πραγματικοὶ καὶ γνήσιοι, ὅπου ἐφαρμόζεται εἰς βίωμα ὁ καταστατικὸς χάρτης τῆς ἰδουαζούσης αὐτῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων.

* * * *

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Σηλυβρίας ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

γματος και του νόμου 345) 76, (Κ.Α.Ε.Δ.) το συνηθισμένο Άνωτάτο Ειδικόν Δικαστήριο δεν αποτελεί «Συνταγματικόν Δικαστήριο» (Verfassungs Gericht) του Εϋρωπαϊκού Δημοσίου Δικαίου, ούτε είναι «Συνταγματικόν Έφετεϊόν» αρμόδιον να κρίνη δευτεροβαθμίως τας αποφάσεις Άνωτάτων Δικαστηρίων περι του αν όρθως εφήρμοσαν τας διατάξεις του Συντ) τος.

Συνεπώς ή ένδικος αίτησις, πεπλανημένως αντιλαμβανόμενη τὰ αντίθετα άφού μέμφεται τήν ύπ' άριθ. 4113) 1983 άπόφασιν τής Όλομελείας του Συμβουλίου τής Έπικρατείας ότι δήθεν κακώς εφήρμοσε τὰ άρθρα 7 και 20 παρ. 2 του Συντ) τος, είναι άπορριπτέα δεδομένου ότι τὸ Α.Ε.Δ. του άρθρου 100 του Συντ) τος στερείται τής άπεριορίστου δικαιοδοσίας «Συνταγματικου Δικαστηρίου», κρίνοντος και ελέγχοντος τας άποφάσεις άλλων Δικαστηρίων έξ έπόψεως όρθής έρμηνείας και εφαρμογής του Συντ) τος (ΐδετε σχετικώς εις Δερθένεγα, Τὸ Σύνταγμα, σελ. 390).

Έκ των σχετικῶν διατάξεων προκύπτει ότι ή δικαιοδοσία του Α.Ε.Δ. είναι όλως περιωρισμένη με άποτέλεσμα, να προσδίδεται μεν εις αυτό ή ιδιότης Άνωτάτου άλλά Ειδικου (έκτός Έραρχίας) δικαστηρίου (ΐδετε Τζίφρα Α.Ε.Δ., σελ. 9).

Ύπό τὸ κράτος του άρθρου 100 του Συντ) τος και άρθρου 6 του Κ.Α.Ε.Δ. ή δικαιοδοσία του Δικαστηρίου τούτου περιορίζεται εις μόνην τήν άρσιν (αν πράγματι υπάρχει) τής δι' αίτησεως προδραλλομένης άμφισβήτησεως, ή οποία —κατά τήν ένδικον αίτησιν— έχει δήθεν ανακύψει εκ τής έκδόσεως αντίθετων άποφάσεων των Άνωτάτων Δικαστηρίων Άρείου Πάγου και Συμβουλίου τής Έπικρατείας αναφορικώς προς τήν ουσιαστικήν αντισυνταγματικότητα ή τήν έννοιαν διατάξεων τυπικού νόμου.

Διά να χωρήση ή εκ του άρθρου 100 του Συντ) τος επικαλουμένη διά τής ένδικου αίτησεως άρμοδιότης του Α.Ε.Δ. προϋποτίθεται ή συνδρομή δύο προϋποθέσεων:

α) Δι : ά τ α ξ ι : σ τυ π ι κ ο υ νό μ ο υ περι τήν ουσιαστικήν αντισυνταγματικότητα ή διά τήν έννοιαν τής οποίας υπάρχει δ : χ ο γ ν ω μ ι : α εις αντίθετους άποφάσεις του Συμβουλίου τής Έπικρατείας, του Άρείου Πάγου ή του Έλεγκτικου Συνεδρίου (άρθρον 10 Συντ) τος, παρ. 1ε).

Τυπικός όμως νόμος, κατά τήν συστηματικήν του δικαίου, είναι πᾶσα πράξις του Κράτους, προερχομένη από τὰ Όργανα τής νομοθετικής έξουσίας ή λειτουργίας, εκδηλουμένη καθ' όρισμένον τύπον άσχέτως του περιεχομένου τής. Έπομένως De lege lata (άρθρον 26 του Συντ) τος) ο τυπικός νόμος είναι ή κοινή πράξις των παραγόντων τής νομοθετικής λειτουργίας, ήτοι τής Βουλής και του Προέδρου τής Δημοκρατίας και ή οποία, καταρτιζομένη κατά τήν υπό του Συντ) τος προδλεπομένην διαδικασίαν, περιέχει συνήθως κανόνες δικαίου (ουσιαστικοί νόμοι) ένδέχεται όμως να έχει διοικητικόν περιεχόμενον (λ.χ. ο νόμος περι προϋπολογισμού).

Έξ άλλου ο ουσιαστικός νόμος είναι ο κανών δικαίου, άσχέτως μορφής τής θεσπιζούσης αυτόν πολιτειακής πράξεως.

Έκ τής έννοιας των διατάξεων άρθρου 100 Συντ) τος και άρθρου 6 Κ.Α.Ε.Δ. «τυπικοί» νόμοι νοούνται μόνον αι πράξεις των παραγόντων τής νομοθετικής έξουσίας, ήτοι οι νόμοι ή τὰ κυρωθέντα νομοθετικά διατάγματα άσχέτως περιεχομένου (κανονιστικού ή διοικητικού), άποτελούντα ιδιότυπους τυπικούς νόμους (ΐδετε Γεωργόπουλον, Συνταγματικόν, σελ. 490).

Κατ' ακολουθίαν μόνον διά τας έξ αυτών «άμφισβήτησεις» (αν προκύπτουν έξ αντίθετων άποφάσεων) έχει τὸ Α.Ε.Δ. δικαιοδοσίαν.

Αί διατάξεις των άρθρων του Συντ) τος, αι όποιαί ως γνωστόν θεσπιζονται υπό του φορέως τής Συντακτικής έξουσίας και αποτελούν «ουσιαστικούς νόμους, ηδξημένης τυπικής ισχύος» (ΐδετε προχείρως Χ. Σγουρίτσα, Συντ. δίκαιον, τόμος Β', σελ. 8 έπ. και Σβώλον, Συντ. Β', σελ. 81) δεν αποτελούν, υπό τήν εκτεθεισαν έννοιαν, «τυπικούς» νόμους.

Κατά τον κλασικόν όρισμόν του Σβώλου (Συντ. δίκαιον, 6', σελ. 82) «τυπικός νόμος» καλείται ή υπό των κυρίων όργάνων τής νομοθετικής έξουσίας κατά τήν καθωρισμένην υπό του Συντ) τος διαδικασίαν, γενομένη εκδήλωσις τής βουλήσεως του Κράτους οιαδήποτε περιεχομένου (ΐδετε όμοίως εις τόμον Α', σελ. 174 και 177).

Άφού διά τής ένδικου αίτησεως φέρεται δήθεν ύπάρχουσα άμφισβήτησις μεταξύ τής άποφάσεως τής Όλομελείας του Συμβουλίου τής Έπικρατείας και των αναφερομένων εις τήν αίτησιν άποφάσεων του Άρείου Πάγου περι τήν έρμηνείαν και εφαρμογήν διατάξεων του Συντ) τος και όχι διατάξεων «τυπικού νόμου» είναι πρόδηλον ότι δεν συντρέχει προϋπόθεσις άρμοδιότητος του Α.Ε.Δ.

Ειδικότερον, κατά τήν ένδικον αίτησιν, ή ύστερα των εις τήν αίτησιν αναφερομένων Άρροπαγικῶν άποφάσεων, ύπ' άριθ. 4113) 1983 άποφάσεως τής Όλομελείας του Συμβουλίου τής Έπικρατείας παρέδη δήθεν, τὸ μεν τήν διάταξιν του άρθρου 7 του Συντ) τος διά τής κατ' (άνεπίτρεπτον) άνάλογον εφαρμογήν διαπλάσεως «δυσηνοϋς διοικητικού μέτρου», τὸ δε διά διάταξιν του άρθρου 20 παρ. 2 του Συντ) τος διά τής —κατά τούς ισχυρισμούς πάντοτε τής ένδικου αίτησεως— καταλύσεως τής ύποχρέωσεως προηγουμένης άκροάσεως κατά τήν επίδωλην του δυσηνοϋς διοικητικού μέτρου.

Πρός θεμελίωσιν τής εκ τής ύπ' άριθ. 4113) 83 άποφάσεως του Σ.τ.Ε., προκυψάσης δήθεν άμφισβήτησεως, περι τής οποίας τὸ άρθρον 100 παρ. 1ε του Συντ) τος, ή ένδικος αίτησις επικαλείται τας προτέρας ύπ' άριθ. 259) 57, 345) 57 και 165) 80 άποφάσεις του Άρείου Πάγου (ΐδετε αίτησιν).

Οϋτως όμως, ή διά τής ένδικου αίτησεως, φερομένη ως ανακύψασα δήθεν διχογνωμία, δ ε ν α ν α φ έ

ρετα: εις τήν ούσιαστικήν συγταγματικότητα ούτε εις τήν έννοιαν διατάξεως «τυπικού» νόμου, άλλ' άφορά εις τήν έρμηνείαν και έφαρμογήν των εις τήν ένδικον αίτησιν αναφερομένων διατάξεων άρθρων του Συντ)τος, ήτοι: εις «ούσιαστικούς κανόνες δικαίου ηδέξημένης τυπικής ισχύος».

Διέλαθεν όμως από τον συντάξαντα τήν ένδικον αίτησιν ότι τὸ Α.Ε.Δ. δέν εἶνα: «Συνταγματικὸν Ἐφετεῖον» ἢ «Συνταγματικὸν Ἀκυρωτικὸν» διὰ τὴν δικάσιν δευτεροβαθμῶς (ἴδετε άνωτέρω περὶ τῆς έννοίας του Συντ)του Δικαστηρίου εις Γεωργόπουλον, Συντ., σελ. 487 έπ.).

δ) Ἀμφισβήτησις ἐξ άντιθέτων άποφάσεων (Σ.τ.Ε., Α.Π., Ε.Σ.) άφορῶσαν δέ εις τυπικόν νόμον, ἢ ὁποία πράγματι: άνακύπτει όταν ἐπί συγκεκριμένης διατάξεως τυπικοῦ νόμου ἐπῆλθε άπόφασις Ἀνωτάτου Δικαστηρίου κρίνασα ἐπὶ τῆς ούσιαστικῆς άντισυνταγματικότητος ἢ περὶ τῆς έννοίας τῆς διατάξεως αὐτῆς. Εἶτα ἐπῆλθε νεωτέρα άπόφασις άλλου άνωτάτου Δικαστηρίου κρίνασα, περὶ τούτων και δ: ά τήν αὐτήν δ: άταξι:ν, άντιθέτως, ὅτε — και μόνον τότε — ἡ νομολογία ἐμφανίζεται γνωσιμαχοῦσα και ἐπιβεβλημένη παρίσταται ἢ ἄρσις τῆς άμφισβήτησεως δι: άποφάσεως του Α.Ε.Δ., συσταθέντος πρὸς τούτο δι: άρθρου 100 του Συντάγματος.

Τοιαύτη όμως «άμφισβήτησις» έν προκειμένῳ δέν υπάρχει διότι: αα) Κατὰ τήν ένδικον αίτησιν ἢ δῆθεν, γνωσιμαχοῦσα κατὰ παράδασιν δῆθεν των άρθρων 7 και 20 παρ. 2 του Συντ)τος ὡς άδοσίμως ισχυρίζεται ἢ ένδικος αίτησις, άπόφασις (Σ.τ.Ε. Ὀλ. 4113) 83) ἄπτειται μόνον τῆς διατάξεως του άρθρου 34 νόμου 590) 77 «Περὶ Καταστατικού Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», (ὁ ὁποῖος εἶνα: νόμος τῆς Πολιτείας, ψηφισόμενος ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐπιτασσόμενα δι: άρθρου 72 παρ. 1 του Συντ)τος (Σ.τ.Ε. Ὀλ. 3178) 76).

Ἡ διάταξις του άρθρου 34 νόμου 590) 77 αποτελεί έν προκειμένῳ τήν Sedes materiae τῆς άποφάσεως του Σ.τ.Ε. ὡς πρὸς τήν ἐφαρμοζομένην διάταξιν «τυπικού» νόμου, τήν ὁποίαν και μόνον άντιμετωπίζει: και έρμηνεύει ἢ άπόφασις, διὰ τὴν καταλήξει εις τήν αὐτόθι: άνάλογον ἐφαρμογήν τῆς (μὴ άπαγορευομένην ὑπὸ του άρθρου 7 του Συντ)τος) δεξιμένη ὅτι: δέν άπικεῖται εις τήν συγκεκριμένην περίπτωσιν προηγουμένη, κατὰ τὸ άρθρον 20 παρ. 2 του Συντάγματος, άπόφασις του ένδι: άφερομένου, «έφ' ὅσον τὸ δυσμενές μέτρον λαμβάνεται οὐχί λόγω ὑπαιτιότητος του Ιεράρχου, άλλὰ πρὸς τὸ γενικώτερον συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας» (ἴδετε Σ.τ.Ε. Ὀλ. 4113) 83, φύλλον 7).

Ἡ άπόφασις του Σ.τ.Ε. έκρινεν ὅτι: ἢ από 19.2.1982 πράξις τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου δέν ἦτο παράνομος άλλὰ νόμιμος καθ' ὅσον, ἢ λῆψις του διοικητικοῦ μέτρον εἶχεν νόμιμον έρεισμά ἐκ τῆς άναλόγου ἐφαρμογῆς των ὀριζομένων δι: άρθρου 34 του νόμου 590) 77. Προσδῶ-

σασα ἢ ὑπ' άριθ. 4113) 83 άπόφασις τῆς Ὀλομ. Σ.τ.Ε. τήν εις ταύτην έννοιαν τῆς διατάξεως άρθρου 34 νόμου 590) 77, έκρινεν ἕμια ταύτην ἐναρμονιζομένην πρὸς τὰς προαναφερομένας διατάξεις του Συντ)τος.

Ἀμφισβήτησις θὰ ἐγεννᾶτο μόνον ἐφ' ὅσον και καθ' ὅσον, ἢ θελεε ἐπέλεθε: «Ὀστέρρα» άπόφασις τῆς ὑπ' άριθ. 4113) 83 άποφάσεως του Σ.τ.Ε. άλλου Ἀνωτάτου Δικαστηρίου, έκφράζουσα διάφορον κρίσιν ὡς πρὸς τήν ούσιαστικὴν άντισυνταγματικότητα ἢ τήν έννοιαν τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω διατάξεως άρθρου 34 του νόμου 590) 77. Ἡ ένδικος αίτησις δέν ἐπικαλεῖται τοιαύτην, ὕστεραν τῆς 4113) 83 Σ.τ.Ε., άπόφασιν.

Ἡ άνυπαρξία άντιθέτου νεωτέρας νομολογίας τεκμαίρεται: ex factis, άπου τὸ Σ.τ.Ε. δέν παρέπεμψεν δεόντως τήν ὑπόθεσιν εις τὸ Α.Ε.Δ., ὡς ὀφείλειεν ὄκιοθεν τὴν πράξιν, κατ' άρθρον 48 παρ. 2 Κ.Α.Ε.Δ. εις περίπτωσιν διαπιστώσεως τοιαύτης άμφισβήτησεως. Σημειωτέον ὅτι: οὔτε ὁ αἰτῶν δι: άδικος, οὔτε ἡ διατυπωθεῖσα εις τήν άπόφασιν του Σ.τ.Ε. μειοψηφία δέν ἐπεκαλέσθη ὑπαρξιν διαφόρου ἢ άντιθέτου νομολογίας ἐπὶ τῆς έρμηνείας και ἐφαρμογῆς του άρθρου 34 νόμου 590) 77.

δδ) Ἐξ άλλου πρέπει: άπαραιτήτως ἢ ἐπικαλουμένην προτέρα άντιθετος άπόφασις άλλου άνωτάτου δικαστηρίου τὴν ἔξ η ἐκδοθῆ μετὰ τήν ἰσχύον του νόμου Συντ)τος, ήτοι: μετὰ τήν 9.6.75, ἢ ἐπὶ πλειοψηφίαν άντιθέτων άποφάσεων ἢ μία τουλάχιστον τὴν εἶνα: μεταγενεστέρου του Σ)τος (βλ. άρθρον 48 παρ. 3 ΚΑΕΔ και Τζιφρα, Τὸ Α.Ε.Δ., σελ. 132 μετὰ τῆς αὐτόθι: δι: άλογραφίας).

Ἐν προκειμένῳ ὁ αἰτῶν ΟΥΔΕΜΙΑΝ άπόφασιν (άντιθέτου νομολογίας) ἐπικαλεῖται (και δῆ μεταγενεστέρου του Σ)τος) άφορῶσαν εἶτα εις τήν ούσιαστικὴν άντισυνταγματικότητα, εἶτα εις τήν έννοιαν του ἐφαρμοσθέντος ὑπὸ τῆς 4113) 83 άποφάσεως του Σ.τ.Ε. «τυπικού» νόμου, ήτοι: του άρθρου 34 Ν. 590) 77.

Ἡ ένδικος αίτησις αναφέρει: τὰς ὑπ' άρ. 259) 57, 345) 57 και 165) 80 άποφάσεις του Α.Π., άλλὰ ἢ ἐπικλήσις τούτων εἶνα: ΑΛΓΣΙΤΕΛΗΣ, δοθέντος ὅτι:

1. Ἡ ὑπ' άριθ. 259) 57 Α.Π. (χρονικῶς προτέρα του Σ)τος) δέν αναφέρεται εις τήν ἐπίμαχον διάταξιν του ἐφαρμοσθέντος «τυπικού» νόμου, ήτοι: εις τὸ άρθρον 44, Ν. 590) 77, οὔτε και εις κατὰ περιεχόμενον τουλάχιστον άντίστοιχον διάταξιν του προϊσχύσαντος Κατ)κού Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ν. 671) 1943) ἢ εις άλλον συναφή κατὰ περιεχόμενον τυπικόν νόμον.

Ἡ ὡς ἄνω άπόφασις ἄπτεται μόνον του ζητήματος τῆς κατ' άρθρ. 7, του τότε ισχύοντος Σ)τος 1952, άρχῆς τῆς νομιμότητος των ποιῶν και τῆς άπαγορεύσεως τῆς «άναλογίας» διὰ τήν θεμελίωσιν του ἀξιοποίου και διὰ τήν αύξησιν τῆς ποι: νῆς ΑΕΙΟΠΟΙΩΝ πράξεων.

Ειδικότερον ή Άρροπαγική απόφασις έκρινεν ότι, έν τή πλαισίω τής άνω άρχής, δέν αποκλείεται ή in bonam partem έφαρμογή μολταυτα τής αναλογίας, αλλά μόνον διά τήν κατάλυση του άξιοποιού ή τήν μείωση τής ποινής, ΑΞΙΟΠΟΙΩΝ πάντοτε πράξων, εις τās ό ποί ας άφορā άποκλειστικώς και μόνον ή διάταξις του άρ. 7 του Σ)τος.

Έκ τής απόφασεως αυτής επομένως άντλείται νομολογία μόνον περι τής έννοιās του άρθρου 7 του Σ)τος και δή αποκλειστικώς και μόνον αναφορικώς πρὸς τās άξιοποιούς πράξεις «έγκλήματα», κατά τόν πρότερον όρον «άδικήματα», όχι δέ και αναφορικώς πρὸς οιαδήποτε πειθαρχικά άδικήματα ή δυσμενή διοικητικά μέτρα, ως άπαραδέκτως υπαινίσσεται ό αίτων (όλ. εις Γεωργόπουλον, Συντ. σελ. 583, περι τής άρχής τής κατ' άρθρ. 7 «νομιμότητος των ποινών» και Σγουρίτσα, Συντ. II ό, σελ. 52).

Άρα και κατά τήν απόφαση ταύτην δέν αντιθαίνει πρὸς τὸ άρθρον 7 του Σ)τος ή ανάλογος έφαρμογή του άρθρου 34 Ν. 590) 1977 διά τήν έν προκειμένω στήριξιν του ληφθέντος μέτρου θέσεως του αίτουδντος εις τήν διάθεσιν τής Έκκλησίας, άκόμη και πρὸς τὸ συμφέρον τούτου, άφου, υπό πάσαν έποψιν, δέν πρόκειται: περι άξιοποιού πράξεως και δή περι θεμελιώσεως άξιοποιού ή αύξήσεως ποινής, πράγμα που θα άπεκλείετο από τὸ άρθρον 7 του Σ)τος.

Επομένως ή απόφασις είναι άσχετος, μη δημιοουργούσα οιασδήποτε φύσεως άντίθετον νομολογίαν.

2. Περαιτέρω ή ύπ' αριθμ. 345) 57 Όλ. Α.Π. (χρονικώς προτέρα του Συντ)τος) δέν αναφέρεται εις τήν ρηθείσαν έπιμαχον διάταξιν του άρθρου 34 Ν. 590) 1977, άλλ' ούτε και εις τήν αντίστοιχον διάταξιν του προϊσχύσαντος Κατ)κου Χάρτου (Ν. 671) 43) ή εις άλλον συναφή κατά περιεχόμενον τυπικόν νόμον.

Αυτη, ως και ή προηγούμενη απόφασις, άπτεται και αύθις του ζητήματος τής συνταγματικώς κατοχυρωμένης (άρθρον 7 Σ)τος 1952) άρχής τής «νομιμότητος των ποινών» υπογραμμίζουσα ότι, κατά τήν έρμηγείαν και έφαρμογήν «ποινικών νόμων» δέν επιτρέπεται ή ανάλογος έφαρμογή μη ρητής ποινικής διατάξεως, πάσα δέ άμφιβολία τυγχάνει έν προκειμένω έρμηγευτέα ύπερ του κατηγορουμένου.

Υπό τήν έποψιν ταύτην ή απόφασις —ως και ή προηγούμενη τοιαύτη— δέν παρουσιάζει κρίσιμον διχογνωμίαν άφορῶσαν εις «τυπικόν» νόμον και συνεπώς προβάλλεται άλυσιτελώς διά τής ένδίκου αίτήσεως.

3. Τέλος ή ύπ' αριθμ. 165) 80 απόφασις Όλ. Α.Π., και μέν χρονικώς είναι μεταγενεστέρα τώσον του νέου Συντ)τος 1975, όσον και τής έφαρμοσθείσης αναλογικής διατάξεως τυπικού νόμου (άρθρον 34 Ν. 590) 77), πλην όμως ΔΕΝ ΑΠΤΕΤΑΙ του «τυπικού» νόμου τούτου και

ουδεμίαν κρίσην εκφέρει περι τής έννοιās ή τής αντισυνταγματικότητος τής διατάξεως ταύτης, (ή έστω άλλης —συναφούς κατά περιεχόμενον— διατάξεως τυπικού νόμου), ώστε να ανακύψη οιαδήποτε κρίσιμος άμφισβήτησις.

Πρόκειται περι απόφασεως ή όποια εκρινε περι τής έννοιās του άρθρου 20 παρ. 1 και 2 του Σ)τος, (δικ. προστασία και δικαίωμα άκροάσεως). Υπό τὸ πρίσμα δέ τούτο έξήγησε τήν ουσιαστικήν αντισυνταγματικότητα και τήν έννοιαν των διατάξεων δύο «τυπικών» νόμων, ήτοι του άρθρου 26 Άγ. Κώδικος και του άρθρου 2 του Ν. 101) 75 (άγορανομική δειγματοληψία), ήτοι νόμων άσχέτων πρὸς τόν ως άνω υπό τής απόφασεως του Σ.τ.Ε. έφαρμοσθέντα τυπικόν νόμον (άρθρον 34, Ν. 590) 77).

Επομένως, και μέν πρόκειται περι μεταγενεστέρας απόφασεως, πλην όμως αυτη εκρινε περι ΑΣΧΕΤΩΝ τυπικών νόμων και όχι περι των διατάξεων τās όποιās έφήρμοσαν αναλογικώς ή ύπ' αριθ. 4113) 83 απόφασις Όλομ. του Σ.τ.Ε.

Η επικαλουμένη συναφεια ως εκ τής εξετάσεως τής έννοιās του άρθρου 20 Σ)τος περι τής υποχρεώσεως προηγούμενης άκροάσεως (ύφισταμένην κατά τήν απόφασην του Α.Π. «εις πάσαν διοικητικήν έγέργειαν ή μέτρον λαμβανόμενον εις θάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων αυτού») δέν δημιουργεί «άμφισβήτησιν» κρίσιμον έν προκειμένω:

Π Ρ Ω Τ Ο Ν : Διότι δέν έλέγχεται έν προκειμένω άκρωτικώς ή έννοια τής άνω διατάξεως του Σ)τος, άφου κατά τὰ προεκτιθέμενα δέν άσχετται υπό του Α.Ε.Δ. δικαιοδοσία «Συνταγματικού δικαστηρίου».

Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν : Διότι ένταυθα, υπό τὸ πρίσμα του άνω άρθρου του Σ)τος, κρίνεται ή ουσιαστική αντισυνταγματικότης ή ή έννοια άλλων τυπικών νόμων (άρθρον 26 Άγοραν. Κώδ. και άρθρον 2 Ν. 101) 75) άσχέτων κατά περιεχόμενον πρὸς τόν «τυπικόν» νόμον (άρθρον 34 Ν. 590) 1977) που έξήγησε και έφήρμοσε ή απόφασις του Σ.τ.Ε., κατά τε τήν συνταγματικότητα και τήν έννοιαν αυτης.

Πρόκειται κατά συνέπειαν περι «ψευδοσυγκρούσεως» ή περι «ψευδοάμφισβήτησεως» άλυσιτελώς επικαλουμένης διά τής ένδίκου αίτήσεως, άφου αι απόφασις δέν κατέστησαν αντικείμενον έρεύνης των τόν αυτών «τυπικόν» (άρθρ. 34 Ν. 590) 77), ώστε να προκύψη ένδεχομένως διχογνωμία περι τήν ουσιαστικήν αντισυνταγματικότητα ή τήν έννοιαν αυτου κατά τὰ προεκταθέντα.

Πάντως και επί του άρθρου 20 παρ. 2 Σ., περι τής έννοιās δηλονότι του δικαιώματος άκροάσεως του δικαιουμένου δέν ύφίσταται εις τήν Νομολογίαν κρίσιμος άμφισβήτησις (όλ. AD HOC σχετικήν μελέτην Αι.κατ. Στασινοπούλου εις Δ.Δ.Δ. τόμ. 20, τευχ. 2, σελ. 165).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΛΙΛΑΙΟΣ

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΩΜΑΛΙΩΝ ΤΟΚΕΤΟΥ

ΕΝ ΤΗ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

Έκ τής λεπτομερούς έρεύνης τών Ιερών βιβλίων τής Παλαιάς Διαθήκης, ήν διενεργήσαμεν, προέκυψε περιγραφή τριών περιπτώσεων, καθ' ός ένεφανίσθησαν άνωμαλίας κατά τόν τοκετόν. Αί περιπτώσεις αύται είναι: αί κάτωθι:

Ο Μωυσής εις τήν Γένεσιν, ήτις ώς γνωστόν, άποτελεί τó πρώτον βιβλίον τής ύπ' αύτου πρό 3500 έτών περίπου συγγραφείσης Πεντατεύχου, περιγράφει τήν δυστοκίαν τής Ραχήλ τήν προκαλέσασαν τόν θάνατον αύτης. Συγκεκριμένως ούτος έξιστορεί, ότι «έτεκε Ραχήλ και έδυστόχησεν έν τῷ τοκετῷ»¹, ότι ή έν προκειμένῳ δυστοκία ήτο θαρείας μορφής («Έγένετο δέ έν τῷ σκληρώς αύτην τίκειν, είπεν αύτῇ ή μαία' θάρσει, και γάρ ούτός σοί έστιν υίός»² και ότι παρά τήν σοβαρότητα τής καταστάσεως τής ή Ραχήλ διετήρει διαύγειαν πνεύματος μέχρι τελευταίας πνοής εις τσοσούτον βαθμόν, ώστε «έν τῷ αφιέναι αύτην τήν ψυχήν, απέθνησκε γάρ, εκάλεσε τó όνομα αύτου», δηλαδή τού εκ τής δυστοκίας ταύτης προελθόντος τέκνου τής, «Υίός οδύνης μου»³. Σημειωτέον, ότι τó έν λόγῳ όνομα δέν διετηρήθη, διότι κατόπιν ó «πατήρ εκάλεσε τó όνομα αύτου Βενιαμίν»³. Η έν λόγῳ δυστοκία, συνεπεία τής όποιας ή Ραχήλ «άπέθανε... και έτάφη έν τῇ οδῷ τού ίπποδρόμου Έφραθα (αύτη έστι Βηθλεέμ)»⁴, δέν έλαθε χώραν κατά τόν πρώτον της τοκετόν, δεδομένου ότι οί «υίοί» αύτης ήσαν οί «Ίωσήφ και Βενιαμίν»⁵.

Έκ τών άνωτέρω τεκμαίρεται, ότι ó θάνατος τής Ραχήλ έπῆλθε μικρόν μετά τόν τοκετόν. Ός εκ τούτου και εκ τού γεγονότος, ότι αύτη έξ ένός μόν έφερεν εις πέρας τόν ως άνω τοκετόν τεκοῦσα τέκνον υγιές, έξ έτέρου δέ έσχε προηγουμένον φυσιολογικόν τοκετόν και επί πλέον, ότι διετήρει πλήρη τήν διαύγειαν τού πνεύματος τής μέχρι τής ύστάτης στιγμής, πιθανολογείται, ότι αίτιον τού θανάτου της υπῆρξεν ή αίμορραγία, ήν προύκάλεσεν εις αύτην είτε ρήξις τού πυελογεννητικού σωλήνος και δή τού τραχήλου τής μήτρας, συνεπεία σχετικής δυσαναλογίας όφειλομένης εις τó έμβρυον, όπερ πιθανώς ήτο εὐμέγεθες ή ένεφάνιζεν άνωμαλόν τινα προδολήν, είτε σοβαράί άνωμαλίας τής υστεροτοκίας λόγω έργώδους και

παρατεταμένου τοκετού συνεπεία δυσλειτουργίας τού μυομητρίου.

Κατά τó αύτό ως άνω βιβλίον ή σύζυγος τού Ίσαάκ Ρεβέκκα ένεφάνισε διδυμον κήσιν («τῆδε ήν διδυμα έν τῇ κοιλία αύτης»⁶) και κατά τόν έπακολουθήσαντα έν προκειμένῳ τοκετόν «έξῆλθε... ó πρωτότοκος... έπωνόμασε δέ τó όνομα αύτου Ήσαῦ. και μετά τούτο εξῆλθεν ó άδελφός αύτου, και» συνεπεία έγκαρσίου παρημελημένου σχήματος «ή χείρ αύτου έπειλημμένη τής πτέρνης Ήσαῦ» και εκάλεσε τó όνομα αύτου Ίακώβ⁷. Δηλαδή ó Ίακώβ εξῆλθε τής κοιλίας τής μητρός του προσδάλων τήν χείρά του. Ο τοκετός ούτος δύναται γά λάθῃ χώραν μόνον εις σπανίας περιπτώσεις, καθ' ός τó έμβρυον έχει μικρόν μέγεθος και εις τήν προκειμένην περίπτωση τó μικρόν μέγεθος τού σώματος τού Ίακώβ όφείλεται προφανώς εις τήν έν λόγῳ διδυμον κήσιν τής Ρεβέκκας.

Κατά τó βιβλίον τούτο πλην τού Ίακώβ και ó Ζαρά ένεφάνισεν τήν αύτην άνωμαλιν προδολήν, καθ' όσον ούτος «προεξήνεγκε τήν χείρα λαβούσα δέ ή μαία έδησεν επί τήν χείρα αύτου κόκκινον λέγουσα' ούτος εξελύσεται πρότερος»⁸, δεδομένου, ότι ή μήτηρ αύτου Θάμαρ ειχε «δίδυμα έν τῇ γαστρὶ αύτης»⁹. Δέν έγεννήθη όμως πρώτος ó Ζαρά, διότι κατά τó Ιερόν κείμενον ούτος «έπισυνήγαγε τήν χείρα, και εὐθύς εξῆλθεν ó άδελφός αύτου» ó Φαρές «και μετά τούτο εξῆλθεν» ó Ζαρά «έφ' ὃ ήν επί τῇ χείρὶ αύτου τó κόκκινον»¹⁰. Είς τήν περίπτωση ταύτην, ως και εις τήν άμέσως προηγουμένην, όπωσδήποτε ένεφανίσθησαν άνωμαλίας κατά τόν τοκετόν, καίτοι αύται δέν αναφέρονται έν τῷ Ιερῷ κείμένῳ, προελθούσαι άναμφιδόλως εκ τής εις άμφοτέρας τάς περιπτώσεις ταύτας δυσαναλογίας, ήν προύκάλεσε τó παρημελημένον έγκαρσίον σχήμα, όπερ ένεφάνιζε τó έμβρυον.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ,

Άμιθος Έπίκουρος Καθηγητής

τής Ίατρικῆς Σχολῆς τού Πανεπιστημίου Άθηνών

— ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ. ΜΑΡΚΕΤΟΣ, Καθηγητής

τής Ίατρικῆς Σχολῆς τού Πανεπιστημίου Άθηνών

1. Γένεσις, λε', 16.

2. Γένεσις, λε', 17.

3. Γένεσις, λε', 18.

4. Γένεσις, λε', 19.

5. Γένεσις, λε', 24.

6. Γένεσις, κε', 24.

7. Γένεσις, κε', 25,26.

8. Γένεσις, λη', 28.

9. Γένεσις, λη', 27.

10. Γένεσις, λη', 29,30.

Ο ΕΡΤΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΦΩΤΙΟΥ ΚΑΙ ΙΝΔΟΥ·Ι·ΣΤΙΚΕΣ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο καθιερωμένος έορτασμός τής μνήμης του Μεγάλου Φωτίου (6 Φεβρουαρίου) έγινε και έφέτος στην Ί. Μονή Πεντέλης και στο Διορθόδοξο Κέντρο τής Έκκλησίας τής Ελλάδος και σημείωσε εξαιρετική επιτυχία.

Κατά τήν ημέρα αυτή ή Ίερά Σύνοδος τιμά διδάσκοντες και διδασκόμενους τής Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ παράλληλα δίδεται ή εύκαιρία για εξέταση ενός επίκαιρου θέματος που ενδιαφέρει Έκκλησία και Θεολογία.

Σύμφωνα με τό πρόγραμμα που είχε καταρτισθεί με τό υπ' άρ. 4226)2153)19.12.83 έγγραφο τής Αρχιεπισκοπής τής Ίεράς Συνόδου, ό έορτασμός περιλάμβανε: Όρθρο και Θεία Λειτουργία στο Καθολικό τής Ί. Μονής Κοιμήσεως τής Θεοτόκου Πεντέλης, ρόφημα στην Τράπεζα τής Μονής, εισήγηση και συζήτηση πάνω σε επίκαιρο θέμα στη μεγάλη αίθουσα του Διορθόδοξου Κέντρου και γεύμα.

Στή συνοδική Θεία Λειτουργία χοροστάτησε έφέτος ό Σεβ. Μητροπολίτης Τριφυλίας και Όλυμπίας κ. Στέφανος, πλαισιούμενος από τους πανοσ. άρχιμ. Χρυσ.



Ό Σεβ. Σισανίου και Σιατίστης κ. Αντώνιος κηρύσσει τόν θεϊον λόγον.

Κακουλίδη και Ευδόκιμο Κοκκινάκη, τόν πρωτοπρεσβύτερο Στέφανο Άβραμίδη και τόν πρεσβύτερο Ίλία Μαρκαντώνη και τους διακόνους Άλέξιο και Σεραφείμ, ενώ καλλιφωνος χορός ιεροσπουδαστών τής Ριζαρείου Έκκλησιαστικής Σχολής έψαλε τους ύμνους.

Παρέστησαν προσευχόμενοι ό Μακ. Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Σεραφείμ, Συνοδικοί και άλλοι Μητροπολίτες και Έπίσκοποι, ό Έξαρχος του Παναγίου Τάφου, πολλοί Κληρικοί, όμοτιμοί και τακτικοί καθηγητές τής Θεολογικής Σχολής, ύφηγητές, έπιμελητές και λέκτορες, πλήθος φοιτητών και φοιτητριών κ.λπ. Επί τής ύποδοχής τών προσκεκλημένων ήταν ό Θεοφ. Έπίσκοπος Δωδώνης κ. Χρυσόστομος, ήγούμενος τής Ί. Μονής, και ό πανοσ. άρχιμ. κ. Ίάκωβος Γκίνης, ενώ υπεύθυνος για τήν έν τώ ναφ εύταξία ό όσιολ. ιερομόναχος κ. Τιμόθεος Κιλίφης.

Τόν θεϊο λόγο κήρυξε ό Συνοδικός Μητροπολίτης, Σεβ. Σισανίου και Σιατίστης κ. Αντώνιος με θέμα: «Έκκλησία και Έπίσκοπος και ή έν αυτή θέσις του» (δημοσιεύεται στις σελ. 109-114 του παρόντος).

Μετά τήν Άπόλυση προσφέρθηκε ρόφημα στο άρχονταρίκι τής Ί. Μονής και στις 11.00' άκριβώς άρχισε ή κοινή σύσκεψη τής Ίεράς Συνόδου με τους διδάσκοντες και διδασκόμενους τής Θεολογικής Σχολής, στην αίθουσα του Διορθόδοξου Κέντρου.

Κηρύσσοντας τήν έναρξη τής συσκέψεως ό Μακ. κ. Σεραφείμ, που προήδρευσε τών εργασιών τής, είπε:

«Όπως κάθε χρόνο, άγαπητοί μου, συγκεντρωθήκαμε με τή βοήθεια του Θεού, για να εξετάσουμε ένα επίκαιρο και ενδιαφέρον θέμα. Μετά από πρόταση τής Θεολογικής Σχολής, ό Κοσμήτοράς τής, θεοφιλέστατος Άνδρούσης κ. Άναστάσιος, θα εισηγηθεί τό θέμα «Ίνδουιστικά αίρέσεις εις τόν έλλαδικόν χώρο». Και είναι επίκαιρο τό θέμα τούτο, έπειδή οι αίρέσεις αυτές όργιάζουν τελευταία στην πατρίδα μας.

Παρακαλώ τόν θεοφιλέστατο ν' ανέλθει στο βήμα και να είπει τά δέοντα».

Ό Κοσμήτωρ τής Θεολογικής Σχολής, Καθηγητής κ. Άναστάσιος, ανέλθων στο βήμα, ανέπτυξε τό θέμα με γλαφυρότητα, σαφήνεια και τεκμηρίωση, γνωρίσματα που διακρίνουν τις γραπτές και προφορικές διηγήσεις του. (Τό κείμενο θα δημοσιευθεί στο προσεχές τεύχος τής «Έκκλησίας»).

Τήν έμπεριστατωμένη εισήγηση, όπως ήταν φυσικό, ακολούθησε ενδιαφέρουσα συζήτηση, τήν όποια διηύθυνε ό Μακ. Αρχιεπίσκοπος. Παραθέτουμε στη συνέχεια, με κάθε δυνατή συντομία και με βάση σημειώσεις που κρατήσαμε, τά κύρια σημεία τής συζή-

ήσεως, με τη σειρά που ανέβηκαν στο βήμα οι ομιλητές:

ΙΩ. ΜΕΓΚΟΥΛΗΣ (πρώην ύπαρχηγός στην Ελλάδα των «Χάρε Κρίσινα» που πρόσφατα επανήλθε στους κόλπους της Ορθόδοξου Εκκλησίας): Οι Γίγγκα δεν δρουν στην Ελλάδα ανεξάρτητα από άλλους. Συνεργάζονται με τα παρεμφερή Κέντρα. Άκόμα και με τους Καθολικούς, οι οποίοι όχι μόνο παρακολουθούσαν με καλό μάτι τη δραστηριότητα των «Χάρε Κρίσινα» αλλά μας ξδιναν και καλή βοήθεια (και οικονομική). Οι Γκουρου άρνοούν την άνάσταση του Χριστού. Ο υπεύθυνός τους για την Εύρώπη είπε στη Φλωρεντία ότι ο Χριστός δεν άναστήθηκε· ό τάφος του βρίσκεται στην Ιορδανία, αλλά δεν τους άφήνουν, είπε, οι παπάδες να τον άποκαλύψουν.

Στή συνέχεια προέβη σε ώρισμένες άποκαλύψεις που προκάλεσαν άίσθηση στο άκροατήριο, ώπως: Οι Κρίσινα δεν είναι ινδουιστικό παρακλάδι, αλλά «συμμορία επικινδύνων κακοποιών» που χρηματοδοτούνται από τη C.I.A. και άλλες μυστικές Τπηρεσίες, για να παγιδεύσουν άνησυχούς τύπους, επειδή ή Ελλάδα τους ενδιαφέρει...

— Έπανεπιλημμένως έχουν συλληφθεί από άστυνομικές και τελωνειακές Άρχές στελέχη των Κρίσινα για λαθρεμπόριο ήρωίνης, κοκαίνης, μαριχουάνας και άλλων.

— Πρέπει άπωσδήποτε να γίνουν τα δέοντα από πλευράς Εκκλησίας και Πολιτίας, γιατί οι Κρίσινα έχουν ιδιαίτερη επιθυμία να βρουν «στεκι» στην Ελλάδα, κατά προτίμηση σε κάποιο νησί, για να το μετατρέψουν σε κατασκοπευτικό κέντρο.

— Να άντιμετωπίζουμε με άγάπη αυτούς που κυκλοφορούν με πορτοκαλές μανδύες, γιατί δεν ξέρουν τί κάνουν· έχουν παρασυρθεί. Κι εγώ ήμουν ένας απ' αυτούς. Στην άίθουσα αυτή βρίσκεται τώρα και μια μητέρα της όποιας ή κόρη μπλέχθηκε στα δίχτυα των Κρίσινα και τη μετέφεραν σε άγνωστο μέρος της Ιταλίας, ενώ πριν λίγο καιρό κάποιος πατέρας άυτοσηπολήθηκε άπογοητευμένος για την έξαφάνιση του γιου του, από τους Κρίσινα, κάπου στις Ινδίες.

ΑΝΤ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ, Θεολόγος - Κοινωνιολόγος: Στο εύλογο ερώτημα γιατί στη χριστιανική Ελλάδα βρίσκουν άπήχηση τέτοιες παραφνάδες, ξδωσε την άπάντηση πώς αυτό όφείλεται στη βαθύτατη συγγένεια Χριστιανισμού και Ινδουισμού ως προς το ότι δεν συσχηματίζονται με τον κόσμο. Άλλ' ενώ στις Ινδίες ό μη συσχηματισμός μετατρέπεται σε φυγή εκ του κόσμου, στη Δύση παρατηρείται μια ρομαντική ροπή και κυριαρχία, με κύριο γνώρισμα την υποβάθμιση της ανθρώπινης ζωής. Είναι άνάγκη, είπε, ή Εκκλησία (ως Ίερά Σύνοδος, Ένορία και έντυπο) να άνημερώσει τον λαό και να δώσει τη δυνατότητα στους πιστούς της να άσχοληθούν έντονότερα με τα κοινά, λαμβάνοντας και ή ίδια θέση στα μεγάλα προβλήματα της εποχής μας.



Στο βήμα ό εισηγητής Θεοφ. Άνδρούσης κ. Άναστάσιος. Στο Προεδρείο ό Μακ. κ. Σεραφεϊμ και ό Σεβ. Τριφυλίας κ. Στέφανος.

ΑΝΑΣΤ. ΜΑΡΙΝΟΣ (Σύμβουλος Έπικρατείας): Άπό καιρό άνησυχώ για τις πολυποικίλες άιτές παραφνάδες του Ινδουισμού. Και μάλιστα από τον καιρό που διάβασα στον Τύπο ότι κάποιος πατέρας προσέφυγε στον Είσαγγελέα, γιατί οι Κρίσινα παρέσυραν το παιδί του. Τρομάζω μ' αυτά που άκούσα. Γιατί όταν έχουμε να κάνουμε με έτεροόδοξο ή έτερόθρησκο, ξέρουμε να προσυλάξουμε τον έαντό μας και τους άλλους. Άυτοί όμως, όπως άκούσαμε, εμφανίζονται με μανδύα βιοφιλοσοφικό, υποβάλλουν την ιδέα ότι βοηθούν τον άνθρωπο να γίνει υπεράνθρωπος, δυνατός, να μείνει υγιής (θυμάστε παλαιότερα το σήριαλ στην Τηλεόραση για τον Κούγκ - Φού, που κατάφερε καταπληκτικά πράγματα!...).

Βέβαια σ' ένα δημοκρατικό χώρο κατοχυρώνεται ή έλευθερία της συνειδήσεως. Άπαρχουν όμως και διατάξεις που προστατεύουν τη δημόσια τάξη και το δημόσιο συμφέρον, που θέτουν ώρισμένα όρια και φραγμούς. Όπως κατήγγειλε ό πατέρας που ανέφερα στη μηνυσή του προς τον Είσαγγελέα, οι Χάρε Κρίσινα χρησιμοποιούσαν κάποιο υγρό για να άποχανώσουν το γιό του. Όταν, λοιπόν, χρησιμοποιείται παρόμοιας ή όποιασδήποτε άλλης μορφής βία ή γίνεται πρ ο σ η λ υ τ ι σ μ ό ς, στοιχειοθετείται παράβαση νόμου, που κολάζεται κατόπιν μηνύσεως. Έπειδή όμως δεν είναι δυνατόν να άντιμετωπίζονται παρόμοια θέματα μόνο με τον Είσαγγελέα, έχουμε χρέος Κληρικοί και λαϊκοί να κάνουμε το χρέος μας για την προσυλάξη της νεολαίας.

ΣΤΥΛ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (Καθηγητής): Κίνδυνος για την Εκκλησία προσήλθε μόνο από το χριστιανικό Γνωστικισμό. Οι άλλες μορφές και οι δάσκαλοι του Γνωστικισμού δεν δημιούργησαν σημαντικά προβλήματα σ' Αύτην. Έτσι και οι ινδουιστικές παραφνάδες, τότε μόνο άπειλούν τους χριστιανούς, όταν έχουν άναφορά σε χριστιανικές ιδέες. Έμεις, συνήθως, έπαναυόμαστε στη «λαϊκή ευσέβεια», άλλ' αυτό προκα-

λει κινδύνους, γιατί δεν γνωρίζει ο λαός μας σε βάθος την Πίστη μας. Βοηθώντας τους χριστιανούς να μεταβούν από τη «λαϊκή ευσέβεια» στη γνώση της Πίστεως δεν κινδυνεύουν από καμία ινδουιστική ή άλλης προελεύσεως παραφουάδα.

ΑΡΙΣΤ. ΠΑΝΩΤΗΣ (Β. Γυμν/ρχης - συγγραφέας): Δεν είναι ή πρώτη φορά που τα «προϊόντα» της ινδουιστικής βιοφιλοσοφίας εισβάλλουν στον ελληνικό χώρο. Η απόπειρα αυτή έγινε και σε περασμένους αιώνες, αλλά δεν εϋδοκίμησε. Ο λαός μας δεν τα δέχθηκε. Πιστεύω ότι αν η Διοικούσα Έκκλησία αξιοποιήσει τις υπάρχουσες δυνάμεις, κληρικών και λαϊκών, μπορεί επιτυχώς να αντιμετωπίσει και τον κίνδυνο αυτό.

ΒΛ. ΦΕΙΔΑΣ (Καθηγητής): Τώρα ο κίνδυνος αυτός έρχεται στην πατρίδα μας εκ Δύσεως. Πριν μερικά χρόνια κάποιος μορμόνος ζητούσε επιμόνως άδεια από το ύπουργείο Θρησκευμάτων για να «στήσει» εϋκτήριο οίκο στην Αθήνα. Στην παρατήρησή μου ότι στην Αθήνα δεν υπάρχουν μορμόνοι, απάντησε ότι θα δημιουργήσει (έννοείται προσηλυτίζοντας). Άς μη διαφεύγει της προσοχής μας ότι παρόμοιες κινήσεις και αίρέσεις θα εισβάλλουν πάντοτε, γιατί αποβλέπουν στη θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ή π ο λ υ δ ι α σ π α σ η της Όρθοδόξου Ελλάδος.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ: Ο Εισηγητής Θεοφ. κ. Αναστάσιος μās έιπε τόσα καταποτιστικά και ώραία. Δεν ανέφερε όμως

και για τους τίτλους δεκάδων βιβλίων που μεταφρασμένοι κυκλοφορούν στη χώρα μας. Όσοι προπαγανδίζουν βρίσκουν πρόσφορο έδαφος, γεγονός που όφείλεται στις τόσες Ιοετηρίδες ύλισμού και όρθολογισμού που προηγήθηκαν και στο ότι οι νέοι, κυρίως, διαψώντας και μη βρίσκοντας αυτό που τους λείπει προσφεύγουν σ' αυτές τις έξωτικές αίρέσεις, πιστεύοντας ότι θα ξεδιψάσουν πνευματικά κοντά τους.

Έλέχθη ότι είναι ανάγκη να ενημερώσουμε σωστά νέους και ώριμους στην ήλικία. Γιατί όλοι κινδυνεύουν να παρασυρθούν, αφού δεν γνωρίζουν σε βάθος την Πίστη τους. Σ' όλα αυτά τα μυστικιστικά που έπαγγέλλονται οι ποικιλώνυμοι ινδουιστές, έμεις δεν έχουμε να προσφέρουμε παρόμοια και πολύ - πολύ άνωτερα; Έχουμε να δώσουμε και να σώσουμε όχι μόνο τους δικούς μας και τους ίδιους τους ινδουιστές. Να προσφέρουμε τη «Φιλοκαλία» των ιερών νηπτικών, το «Corpus mysticum» κ.λπ. Άς μεταφερθούν αυτά και άλλα παρόμοια στη σημερινή γλώσσα, γιατί πώς θα τα καταλάβει ο λαός μετά τα τελευταία λακτίσματα κατά της γλώσσας μας; Ίδου ή λύση, άπλή στην εφαρμογή, που μπορεί όμως να συγκλονίσει το σύγχρονο άνθρωπο, όπου γής.

ΙΩΑΝ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ (όμότ. Καθηγητής): Από χρόνια άκουγα ότι στις 6 Φεβρουαρίου, έορτή του Άγιου Φωτίου, γίνεται ή συνάντηση αυτή της 'Ι. Συνόδου και των Θεολογικών μας Σχολών. Έμπροσώπους όμως της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης δεν βλέ-



Ένα τμήμα του άκροατηρίου εις την μεγάλην αίθουσαν του Διορθοδόξου Κέντρου, ενώ παρακολουθεί την εισήγηση.

πω. Ἐγὼ παρίσταμαι ὡς συνταξιούχος πλέον. Ἡ εἰσήγηση πὺν ἀκούσαμε καὶ ἡ συζήτηση πὺν γίνεται εἶναι προέκταση τοῦ πνεύματος τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ οἰκουμένη ἀποστολή της πρέπει τώρα νὰ ἐπεκταθεῖ καὶ νὰ ἀγκαλιάσει καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους - θύματα τῶν ἰνδουιστικῶν παραφράδων.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: Ἐπειδὴ, ὡπως ἀναφέρθηκε, οἱ κινήσεις αὐτὲς κατευθύνονται ἀπὸ τὴ Δύση, σημειῶνω ὅτι μίᾱ σημαντικὴ πτυχὴ τοῦ προβλήματος ἔγκειται στὸ κατὰ πόσο εἴμαστε διατεθειμένοι νὰ δεχθοῦμε τὸ Δίκαιο τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος...

π. ΔΗΜ. ΚΑΟΥΤΣΟΣ (μέλος Δ.Σ. τοῦ Ι.Σ.Κ. Ε.): Ἐλέχθη ὅτι στὶς ἰνδουιστικὲς αὐτὲς αἰρέσεις ὑπάρχουν «κάστες». Μήπως καὶ μεῖς, ὡς Ἐκκλησία, ἔχουμε δικὲς μας «κάστες» πὺν μᾶς ἐμποδίζουν νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὸν κίνδυνο αὐτό; Ἡ σημερινὴ συγκέντρωση ἂς μὴ μείνει τυπικὴ, ἐορταστικὴ. Νὰ μιμηθοῦμε τὸν ἱερό Φῶτιο. Ὅλοι, μὲ ἐπικεφαλῆς ἐσᾶς Μακαριώτατε, νὰ ἀγωνισθοῦμε γιὰ τὴν ἀπομάκρυνση ἀπ' τὴ χώρα μας τῶν ἰνδουιστικῶν παραφράδων.

ΑΝΔΡ. ΑΡΙΓΤΡΟΠΟΥΛΟΣ (πρόεδρος Φοιτητικοῦ Θεολογικοῦ Συνδέσμου): Γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος εἶναι ἀπαραίτητο: α) Ἡ Ἐκκλησία νὰ ἔχει τὴν παρηγορία νὰ καταγγέλλει ὅτι παράνομο ἢ ὑποπτο πέφτει στὴν ἀντίληψή της (ἀνέφερε γιὰ παράδειγμα ὅτι σὲ κεντρικὸ σημεῖο τῆς Ἀθήνας ὑπάρχει βιβλιοπωλεῖο πὺν καταβάλλει μηνιαῖο μίσθωμα 200.000 δρχ. καὶ διακινεῖ βιβλία ἀνατολικῆς προελεύσεως, χωρὶς νὰ διατάξει —γιὰ παραπλάνηση τῶν χριστιανῶν— νὰ διαθέτει καὶ τὴ... «Φιλοκαλία»). β) Τὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια καὶ οἱ θεολόγοι ἐκπαιδευτικοὶ νὰ ἐνημερωθοῦν ὑπεύθυνα, ὥστε νὰ παίρνουν τὴ θέση πὺν πρέπει ἀπέναντι στὸ σοβαρὸ πρόβλημα. Νὰ ἐνημερωθεῖ ἐπίσης ὁ λαὸς γιὰ τοὺς πραγματικοὺς κινδύνους πὺν διατρέχει, κυρίως ἡ νεολαία. Ἐτσι θὰ ἐκλείψει τὸ ἀπαράδεκτο γιὰ τὴ χώρα μας φαινόμενο νὰ λειτουργοῦν τέτοια «κέντρα» στὴν Καλαμάτα, τὴ Λευκάδα καὶ σὲ κομποπόλεις ἀκόμη. Καὶ γ) Νὰ οργανωθεῖ σωστὰ ἡ ἐ ν ο ρ ί α καὶ νὰ καλλιεργηθεῖ ἡ ἐνοριακὴ ζωὴ σὲ ὀρθόδοξες ἐκκλησιολογικὲς βάσεις. Δὲν εἶναι δύσκολο ν' ἀντιληφθοῦμε γιὰτί ὄρισμένοι ὑπέσκαψαν τὴν ἐνορία ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση κι ἐντεῦθεν.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Σεραφεῖμ, συνοψίζοντας τὰ ὅσα ἐλέχθησαν εἶπε:

Ὡς συμπέρασμα τῆς εἰσηγήσεως καὶ τῆς συζήτησεως πὺν ἀκολούθησε προκύπτει ὅτι ἀπαιτεῖται ἐπισταμένη μελέτη καὶ ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος. Νομίζω, βέβαια, ὅτι τὰ εἶπαμε πολὺ ἀπαισιόδοξα. Ἴσως ἡ βασικὴ αἰτία πὺν ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος ρεπεὶ πρὸς τὶς ἐξ Ἀνατολῶν ἰνδουιστικὲς καὶ ἄλλες αἰρέσεις εἶναι τὸ γεγονός ὅτι «χόρτασε» ἀπὸ ὅλα καὶ ἐπιζητεῖ νὰ βρεῖ ψυχικὴ γαλήνη σὲ «γραῶδεις μύθους καὶ γενεαλογίας». Δυστυχῶς ἡ πλειονότητα τοῦ λαοῦ, ἀμόρφωτοι καὶ μορφωμένοι ἀκόμη, δὲν γνωρίζουν τί πιστεύουν. Ἄγνοοῦν τὰ περὶ μυστηρίων, δογμάτων, ἠθικῆς. Ἄγνοοῦν τὴν ὀρθόδοξη Κατήχηση, διότι ἐξέλιπεν ἡ χριστιανικὴ διαφώτιση. Ὅταν ὁ χριστιανὸς γνωρίζει τί πιστεύει, τότε

σίγουρα κλείνει τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῆς ψυχῆς του σ' ὅλους αὐτοὺς.

Καὶ πρὸς τὴν κατεῦθυνση αὐτὴ πρέπει νὰ στραφεῖ ἡ προσοχή μας. Ὁ μὲν Θεοφ. Ἀνδρούσης κ. Ἀναστάσιος εἶναι ἀνάγκη νὰ δώσει μίᾱ ἐκλαϊκευμένη μελέτη στὸ εὐρύτερο κοινὸ γιὰ τὶς ἰνδουιστικὲς αἰρέσεις, ὅλοι μας δὲ νὰ μεριμνήσουμε γιὰ τὸ ἀνέβασμα τῆς ἐνορίας, τὴν ὁποία δὲν ἔβλαψαν μόνον αὐτοὶ πὺν ὑπαινίχθηκε ὁ πρόεδρος τοῦ Φοιτητικοῦ Συνδέσμου, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἀπὸ μᾶς πὺν τὴν ἐπιμέρισαν καὶ τὴν κατακερμάτισαν.

Παρακαλῶ, ὁμως, τὸν ἅγιο Ἀνδρούσης νὰ κλείσει τὴν συνάντηση.

ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΝΑΡΤΩΣΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ (Κοσμητὸρ Θεολογικῆς Σχολῆς): Ὅταν μοῦ ἀνετέθη νὰ ἐτοιμάσω τὴν εἰσηγήτηση πὺν ἀκούσατε, περπάτησα σὲ πολλὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ συγκέντρωσα σχετικὰ ἀποκόμματα τοῦ Τύπου ὄλων τῶν πολιτικῶν ἀποχρώσεων, ὁ ὁποῖος, ἂς σημειωθεῖ, ἔχει ἀσχοληθεῖ ἐπανελημμένα μὲ τὶς ἰνδουιστικὲς αὐτὲς αἰρέσεις, πὺν ἐκδίδουν καὶ ποικιλῶνυμα πολυσέλιδα περιοδικὰ γιὰ παραψυχολογία, ἀστρολογία, γιόγκα κ.λπ. Παρατηρεῖται τὰ τελευταῖα χρόνια μίᾱ ἔξαρση. Τὸ χθεσινὸ μικρὸ βιβλιοπωλεῖο, ἔγινε μέγα.

Σχολιάζοντας ἢ ἀπαντώντας σὲ διάφορα σημεῖα τῆς συζήτησεως, ὁ εἰσηγητὴς εἶπε:

Δὲν εἶναι ὅλα τὰ στελέχη καὶ οἱ ὁπαδοὶ τῶν αἰρέσεως αὐτῶν «συμμορία». Πολὺ πῖο ἐπικίνδυνο εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἐργάζονται χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβανόμεστε. Ψαρεύουν κυρίως μεταξὺ τῶν νέων. Φρονῶ ὅτι δὲν γίνεται σωστὴ ἀντιμετώπιση μὲ τὸν εἰσαγγελέα καὶ τὸν χωροφύλακα. Ἐτσι διαφημίζονται. Συμφωνῶ μὲ τὸν Σεβ. Κορίνθου νὰ προσφέρουμε στὸ λαὸ τὴ «Φιλοκαλία» καὶ ἄλλα παρεμφερῆ. Ἦδη ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία ἐτοιμάζει παρόμοια μεταγλωττισμένη ἐκδοση. Τὸ ὅλο πρόβλημα τῆς ἐνορίας εἶναι πῖο σύνθετο ἀπὸ τὸ νὰ προβαῖνουμε σὲ γενικὲς διαπιστώσεις καὶ ἀφορισμοὺς περὶ τοῦ ποιοῦ φταῖνε γιὰ τὸ σημερινὸ χάος τῆς Ἀθήνας καὶ κατ' ἐπέκταση τῶν ἐνοριῶν της.

Τὸ θέμα τῶν αἰρέσεων αὐτῶν δὲν κλείνει μὲ ὅσα ἐλέχθησαν. Ἀπλῶς σήμερα ἄνοιξε. Ἄν θέλουμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὸ φαινόμενο, πρέπει νὰ εἴμαστε ἐμεῖς ὑγιεῖς πνευματικὰ καὶ ἐτοιμοὶ. Μίᾱ τέτοια πρόκληση μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ πρόσκληση γιὰ αὐθεντικὴ βίωση τῆς Ὁρθοδοξίας μας.

Τέλος, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νέας Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας κ. Τιμόθεος ἐξέφρασε —ἐν μέρους τῶν παρισταμένων— τὴν χαρὰ του γιὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ πρώην ὑπαρχηγοῦ τῶν «Χάρε Κρίσνα» στὴν ὀρθόδοξη πίστη καὶ τοῦ εὐχῆθηκε τὴν εὐλογία καὶ χάρη τοῦ Θεοῦ.

* * *

Ἐπακολούθησε τὸ καθιερωμένο γεῦμα στὴν τραπέζα τῶν Διορθοδόξου Κέντρου, στὴ διάρκεια τοῦ ὁποῖου ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Σεραφεῖμ ἀπήθυνε πρὸς τοὺς συνδαιτημένους σύντομη προσλαλία.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Ἐκφρασις ἀγαθῆς προθέσεως.

Ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου παρέθεσε προσφάτως (γεῦμα ἐργασίας), τοῦ ὁποῦ μετέσχοι ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, ὁ Ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Κακλαμάνης, ὁ Νομικὸς Σύμβουλος τοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Κασσιμάτης καὶ ὁ Εἰδικὸς Νομικὸς Σύμβουλος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κ. Διλαῖος.

Τὸ γεῦμα τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν, ἵνα «συζητηθοῦν εἰς βάθος» τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τόσον τὴν Ἐκκλησίαν, ὅσον καὶ τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἵνα διαπιστωθῇ σύμπτωσις ἀπόψεων.

Ἡ διαπίστωσις αὕτη, ἡ ὁποία σημαίνει ἔκφρασιν ἀγαθῆς προθέσεως διὰ συνέχισιν μακροαίονος παραδόσεως ἀρμονικῆς συνεργασίας Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ἐδημιούργησε αἰσθήματα ἰκανοποιήσεως εἰς τὰς ψυχὰς τοῦ δοκδοξοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ γενῶν τὴν ἐλπίδα, ὅτι πάντα τὰ κρατικά ὄργανα θὰ λαμβάνουν πάντοτε σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὰς ἐπιεικῆς ἀξιεπαίνους σχετικὰς διακηρύξεις τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ θὰ ἐναρμονίζοντο πρὸς αὐτὰς εἰς τὸ μέλλον πάσων ἐνέργειάν των.

Πρέπει νὰ ληφθῆ ἔγκαιρος μέριμνα.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος δι' ἀνακοινώσεως αὐτῆς κατήγγειλε πρὸς τὴν ἐπισημὴν ὀλιτοῦ τῆς προβολῆς γνωστῆς ἀντεκκλησιαστικῆς, ἀντικληρικῆς καὶ ἀντιπαιδαγωγικῆς ταυνίας.

Ὡς τονίζεται ἐν τῇ ἀνακοινώσει, «μετὰ τὴν προβολὴν τῆς ταυνίας αὐτῆς παραβιάστηκε κατὰ φῶρα ἡ πρωθυπουργικὴ ἐπιτολὴ ἀπὸ τὸ πρῶτον κανάλι τῆς χώρας καὶ ἔγινε βάνανση, ἄδικη καὶ ἀνιστόρητη ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἐκκλησίας γενικὰ καὶ εἰδικώτερα κατὰ τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Πατριαρχείου κ.λπ., ἀναμασῆθησαν (θεσεῖς), πὸν κατ' ἐπανάληψιν καὶ μετὰ ἀδιάσειστα στοιχεῖα ἔχον ἀνατραπῆ, π.χ. γιὰ τὸν Ἐθνομάρτυρα Γρηγόριον τὸν Ε', πὸν μετὰ τοὺς χειρισμοὺς του ἔσωσε χιλιάδες ζωὲς ὁμογενῶν τῆς Πόλης ἀπὸ βέβαιης σφαγῆς».

Ἐπίσης ἐν τῇ ἀνακοινώσει ταῦτη ἐκφράζεται ἡ ἐλπίς, ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος προκλητικὸν φαινόμενον, πὸν «προσέβαλε τὸ δοκδοξοῦ αἰσθητήριον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ θὰ ἀπομονωθῆ καὶ θὰ ἀποτελέσῃ πλέον παράδειγμα πρὸς ἀποφυγὴν».

Ἐπὶ τῇ ἐγκαιρίᾳ ταῦτη ἄς ἐπιτραπῆ νὰ ὑπομνήσωμεν εἰς τὴν ΕΡΤ 1 καὶ ΕΡΤ 2, ὅτι ἰδιαίτερος

κατὰ τοὺς ἐπιχειρημένους ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἐορτῇ πανηγυρισμοὺς τὸν προσεχῆ μῆνα πρέπει νὰ ληφθῆ ἔγκαιρος ἰδιαίτερος μέριμνα, ὥστε νὰ μὴ παρατηρηθοῦν εἰς τὰ προγράμματά των ἐκτροπαι παρόμοιαι πρὸς τὰς γενομένας εἰς τὰ σχετικὰ προγράμματα τῶν τελευταίων ἐτῶν.

Ἰνδουιστικαὶ παραφράσεις.

Ἡ κατὰ τὸν ἐορτασμόν τῆς μνήμης τοῦ ἱεροῦ Φωτίου καθιερωμένη σύσκεψις καὶ συζήτησις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ καὶ τῶν Σεβ. Συνοδικῶν καὶ ἄλλων Ἀρχιερέων μετὰ Καθηγητῶν, Λεκτόρων, Ἐπιστημονικῶν Συνεργατῶν καὶ Φοιτητῶν τῶν Θεολογικῶν μας Σχολῶν ἐνώπιον πλήθους κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ἦτο κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἀφιερωμένη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα γεννῶνται διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἐκ τῆς ἐν Ἑλλάδι δράσεως ἰνδουιστικῶν παραφράσεων.

Ἐκ τῆς ἐμπειριατικῆς ἐκτενοῦς εἰσηγήσεως τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀνδρουῦσης, Γεν. Διευθυντοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ Κοσμητοροῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀναστασίου καὶ ἐκ τῆς ἐπακολουθησάσης ζωηρᾶς συζητήσεως διεπιστώθη ὅτι ἡ τηλεκατευθυνόμενη καὶ ἐξωθεν χρηματοδοτούμενη προσηλυτιστικὴ δράσις τῶν φιλοσοφικοθρησκευτικῶν παραφράσεων πούτων εἶναι λίαν καταστρεπτικὴ διὰ τὴν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν υγείαν τῶν παρασυσκομένων ὑπ' αὐτῶν νέων.

Ἐπίσης ὁρθῶς ἐτονίσθη, ὅτι πρὸς παρεμπόδιον τῆς φθοροποιῦ ἐξαπλώσεως αὐτῆς δράσεως ταῦτης ἐπιβάλλεται ἀπ' ἐνὸς διαφωτισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἀπ' ἐτέρου ἀναζωπύρωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἰδίως τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς, ἵνα αὕτη ἰκανοποιῇ τὰς θαυτιέρας ἐφέσεις τῶν νέων.

Ἱστορικὸν ὑπόμνημα ἱατρῶν.

Ἀληθῶς ἱστορικὸν καὶ θαυσιμῶν, ὡς ἐχαρακτηρίσθη, εἶναι τὸ ὑπὸ 220 περίπου ἱατρῶν ὑπογραφὸν ὑπόμνημα, ἐν τῷ ὁποίῳ καταγγέλλεται ὡς ἀπαράδεκτος ἡ πρόθεσις περὶ νομιμοποιήσεως πᾶν ἐκτροπῶν. Ὡς ὁρθῶς ἐπισημαίνουσι οὗτοι,

(1) Ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερον κατοχυρωμένη μετὰ τὸν Ἱπποκράτειον Ὁρκὸν εἶναι θεμελιώδης ἀρχὴ γιὰ ὅλους τοὺς ἐπιστήμονες γιαιτροὺς ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐκτροπῆς.

2) Ἡ θανάτωσι τοῦ ἐμβρίου σύμφωνα μετὰ τὴν προηγουμένη νομοθεσίαν δικαιολογεῖται μόνον, ὅταν

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ίερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΜΒΛΩΣΕΩΝ

Ο Σύμβουλος και Ἐκπρόσωπος ἐπὶ θεμάτων Τύπου τοῦ Μοκ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Ἰ. Μ. Χατζηφώτης ἀπαντώντας σὲ ἐρώτηση τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πρακτορείου Εἰδήσεων προσέβη στὴν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας εἶναι σαφῶς και κατηγορηματικὰ ἀντίθετη γιὰ τὴν πραγματοποίηση ἀμβλώσεων, παρ' ὅτι ἀν συντρέχουν σοβαρώτατοι ἰατρικοὶ λόγοι γιὰ τὴ ζωὴ τῆς ἐγκύου.

κινδυνεύη ἢ ζωὴ τῆς μητέρας ἢ σὲ ὠρισμένους ἐλάχιστες ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις (βιασμούς κ.λπ.).

3) Οἱ ἐκπρόσωποι, ποὺ γίνονται χωρὶς νὰ συντρέχει κάποια ἀπὸ τίς προηγούμενες προϋποθέσεις, καταδικάζονται ἀπὸ τὴν παγκόσμια ἰατρικὴ συνείδησι — αὐτὸ προκύπτει ἀπὸ τὴ διεθνή ἰατρικὴ βιβλιογραφία — και δὲν βρίσκουν καμιά δικαιολογία, ὥστε νὰ προτείνονται ἢ νομιμοποιήσῃ τους.

4) Ἡ ἀποστολὴ τῶν γαιτρῶν εἶναι στὴν ὑπηρεσία τῆς ζωῆς και δὲν μπορεῖ καμιά ἄλλη σκοπιμότητα νὰ δικαιολογήσῃ τὴ συμμετοχὴ τους στὸ φόνου μιᾶς ἀνυπεράσπιστης ἀνθρώπινης πράξης».

Ἐλπίζομεν, ὅτι ἡ διακήρυξις αὕτη, ἢ ὅποια ἔτι χει και τῆς ἐπιδοκιμασίας πολλῶν ἄλλων μεγάλων προσωπικοτήτων τοῦ ἰατρικοῦ μας δυναμικοῦ, θὰ τύχῃ τῆς θεοῦσης προσοχῆς ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας, ἵνα μὴ προσωδηθῇ τὸ σχέδιον νόμου περὶ τῆς νομιμοποίησης τοῦ φόνου ζωντανῶν ἀνθρώπινων ὑπάρξεων.

Ἐκφρασις δικαίας και ἐπιβεβλημένης τιμῆς.

Εἶναι ἄξιον ἰδιαίτερας ἐξάρσεως και προβολῆς τὸ γεγονός, ὅπερ ἐμνημονεύθη εἰς τὰς στήλας τῶν Χρονικῶν τοῦ προηγούμενου τεύχους τῆς «Ἐκκλησίας». Πρόκειται διὰ μίαν ἔξοχον και πολὺ ἐκφραστικὴν δημοσίαν ἐκδήλωσιν πρὸς τιμὴν τοῦ ι. Ἐφημερίου τῆς Κοινότητος Σβορώνου (πλησίον τῆς Κατερίνης) ἱερέως Παναγιώτου Φουρνιάδου, συνταξιούχου ἀπὸ τινῶν ἐπῶν. Ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κίτρους κ. Βασιλάδα, τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον, κατόπιν ὁμοφώνου ἀποφάσεώς του, εἰμίμησε διὰ χρονοῦ Στανου τοῦ 85χρονον αὐτὸν ἱερέα, ὃ ὅποιος ἐπὶ 50 και πλέον ἔτη εἰργάσθη ἀποτελεσματικῶς διὰ τὴν θρησκευτικὴν, πολιτικὴν και κοινωνικὴν προκοπὴν τοῦ ποιμνίου του.

Εἶναι ἄξιοπαράτητον τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Νομάρχης Πρωσίας κ. Μ. Ἀρσένη ἐπέδωκεν ἢ ἴδια τὸ ψηφίσμα τῆς Κοινότητος μετὰ τῶν προσωπικῶν εὐχῶν της και ὅτι τῆς τελετῆς μετέσχον αἱ τοπικαὶ πολιτικαὶ

Ἡ θέση αὕτη ὑπαγορεύεται ρητῶς ἀπὸ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες. Ὑπάρχει, ἄλλωστε, και σχετικὴ ἀπόφασις τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1978). Ὡστόσο, πολλοὶ ἄλλοι λόγοι συντρέχουν γιὰ τὴ μὴ νομιμοποίηση τῶν ἀμβλώσεων, ὅπως τὸ ὀξύτατο δημογραφικὸ πρόβλημα, ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα μας, τὰ συνειδησιακὰ ἐπακόλουθα και οἱ νευρικὲς ἐπιπτώσεις ποὺ ὑφίστανται οἱ ποὺ πολλὰς γυναῖκες ποὺ κάνουν ἀμβλώσεις κ.λπ.

Ὅποσδήποτε οἱ ἀμβλώσεις ἔρχονται και σὲ πλήρη ἀντίθεση με τὴν ἐλληνορθόδοξη παράδοσι τοῦ λαοῦ μας, ποὺ κινδυνεύει με τὴν ἀκριτὴ εἰσαγωγή ξενόφερτων συνθηριῶν

και αἰρωτικοπακαὶ Ἀρχαί. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον ἐὰν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος οἱ ἐκλεκτοὶ Λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου ἐτύγγανον παρομοίας ἀναγνωρίσεως ἐκ μέρους τῶν Ἀρχῶν, διότι, ὡς ἐπίσταν ὁ θεσος τὸν Χρυσὸν Στανου ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ τιμωμένου Σεβ. Μητροπολίτης Κίτρους κ. Βασιλάδα, τοιαῦται σπάνια δημόσια ἐκδηλώσεις εἶναι πολυσήμαντοι και ἀποτελοῦν ἐκφρασιν δικαίας και ἐπιβεβλημένης τιμῆς δι' ὅλον τὸν ἱερόν Κλήρον και τὴν Ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας ἢ πολυδιάστατος εὐεργετικὴ προσφορὰ και κατὰ τὸ παρελθόν και σήμερον δὲν εἶναι ἐπιτρεπιόν νὰ ἀμφισβητηται.

Εὔστοχος βράβευσις.

Ὁ κατὰ τὴν 19ην Φεβρουαρίου ἐορτασμός τῆς μνήμης τῆς Ὁσιομάρτυρος ἁγίας Φιλοθέης τῆς Ἀθηναίας δίδει ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ ἐξάρσωμεν τὸ γεγονός, ὅτι τὸ βραβεῖον τοῦ Κοινωνικοῦ Ἰδρύματος «Καίγκως και Γιώργη Χρ. Δαίμου» διὰ τὸ καλύτερον λογοτεχνικὸν ἔργον «χριστιανικῆς προῆς» ἐπεδόθη ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἰδρύματος Ἀκαδημαϊκοῦ και Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ κ. Ἰ. Ν. Κασιμίρη εἰς τὸν Ἀρχιεπισκόπον τῆς ἐφημεριδος «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» και συνεργάτην τοῦ «Ἐφημερίου» κ. Δημήτριον Φερούσην. Ἡ εὔστοχος βράβευσις ἐγένετο διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ συγγραφείσαν ἐξαιρετικὴν μωδιατορηματικὴν βιογραφίαν «Φιλοθέη Μπενιζέλου, ἢ Ἀθηνιώτισσα κυρά». Πρόκειται περὶ ἐνὸς ἔργου, τὸ ὁποῖον δίδει ὠλοκληρωμένην εἰκόνα τῆς προσωπικότητος τῆς ἁγίας Φιλοθέης, ἥτις κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἐφώτισε τὸ στερέωμα τῶν Ἀθηνῶν με τὴν λάμπριν μιᾶς καταπληκτικῆς δράσεως ἀναφερομένης εἰς ὁργάνωσιν λαμπρᾶς γυναικειᾶς μονῆς και πρωτοφανοῦς διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἁγίας κοινωνικοῦ, ἐκπαιδευτικοῦ και ἱεραποστολικοῦ ἔργου.

Εὐχόμεθα, ἵνα ὃ κ. Φερούσης χρησιμοποίηση και εἰς τὸ μέλλον τὸ λογοτεχνικὸν του ἄλαντον διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ παρομοίαν παρουσίας και ἄλλων προσωπικότητων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς και Ἐθνικῆς Ἱστορίας.

νά άποχρωματισθεί και ν' άλλιωθει ή έθνική του ταυτότητα».

Ο Μακαριότατος Άρχιεπίσκοπος Άθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Σεραφείμ κατά τόν Ίανουάριον:

— Έτελεσε την Θ. Λειτουργίαν: την 8ην εις τόν Ί. Μητροπολιτικόν Ναόν Άθηνών και έν συνεχεία προέστη της Άκολουθίας του Μεγ. Άγιασμού, την 22αν εις τόν Ί. Ν. Άγ. Ζώνης Πατησίων, χειροτονήσας άμα εις Πρεσβύτερον τόν Διάκονον Παύλον Κουντούρην.

— Έχοροστάτησε κατά τόν Μέγαν Έσπερινόν: την 29ην εις τόν Ί. Μητροπολιτικόν Ναόν Άθηνών επί τη έορτή των Τριών Ίεραρχών, χάριν της Πανελληνίου Ένώσεως Θεολόγων.

— Προέστη: την 1ην εις τόν Ί. Μητροπολιτικόν Ναόν Άθηνών της Δοξολογίας επί τω νέω Έτει, συμπαραστατούμενος υπό του Σεβ. Μητροπολίτου Μεγάρων κ. Βαρθολομαίου και των Θεοφιλ. Έπισκόπων Εύρίπου κ. Βασιλείου, Άχελώου κ. Εύθυμίου και Αύλωνος κ. Παντελεήμονος, την 29ην του Άγιασμού επί τη θεμελιώσει του «Ένοριακού Κέντρου» του Ί. Ναού Άγίου Γεωργίου Κυψέλης.

— Προήδρευσε: την 10ην, 11ην, 12ην, 13ην και 17ην των συνεδριών της Δ.Ι.Σ., την 24ην του Δ.Σ. του Ίδρύματος Βυζαντινής Μουσικολογίας.

— Συμμετέσχε: την 11ην συνεδρίας του Δ.Σ. της Έθνικής Τραπέζης της Ελλάδος.

— Ωρκισε: την 17ην 9 Μέλη του Ύπουργικού Συμβουλίου.

— Έκοψε την Βασιλόπιτταν: την 9ην εις τόν Οφθαλμιατρειόν Άθηνών, την 15ην εις την αίθουσαν του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός», χάριν των Μελών των Ένοριακών Φιλοπτώχων Ταμείων της Ί. Αρχιεπισκοπής.

— Έδέχθη: την 9ην τόν Δ.Σ. της Πανελληνίου Ένώσεως Θεολόγων, την 19ην τόν Θεοφιλ. Έπίσκοπον Δαφνουσίας κ. Φίλιππον, την 20ην τόν Μακαρ. Πατριάρχην Άλεξανδρείας κ. Νικόλαον ως και πλείστους Άρχιερείς της Έκκλησίας της Ελλάδος, Κληρικούς της Ί. Αρχιεπισκοπής, Έπιτροπός και μεμονωμένα άτομα.

Ίερά Μητρόπολις Κίτρους

Την 29 Ίανουαρίου έπεσκέφθη την Κατερίνην ό Ύπουργός Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων κ. Άπ. Κακλαμάνης, προκειμένου να εγκαινιάσει δύο νέα σύγχρονα σχολικά κτήρια, τόν διδακτήριον των ΚΕΤΕ και τόν Α΄ Γυμνάσιον και Λύκειον. Άμα τή άφίξει του, συνοδευόμενος υπό της Νομάρχου κ. Μ. Άρσένη και του Διευθυντού του Γραφείου του κ. Π. Μπασσαράρου, έπεσκέφθη εις τόν Μητροπολιτικόν Οίκον τόν Σεβ. Μητροπολίτην μας, μετά του οποίου είχε χρήσιμον συνομιλίαν. Έν συνεχεία έγέγοντο διαδοχικώς τά εγκαινία των ως άνω διδαστηριών, του Άγιασμού εις άμφοτέρα τελεσθέντος υπό του Σεβασμιωτάτου. Μετά προσφώνησιν του Δημάρχου Κατερίνης κ. Σ. Χαλαραμπίδη, ό κ. Ύπουργός, έτόνισε χαρακτηριστικώς ότι «οιαδήποτε πρόοδος όφείλει να μη άποκόπτεται από τις ρίζες μας, και αυτές είναι ή όρθόδοξη χριστιανική

μας παράδοσις». Άκολούθως μετέβησαν εις τόν Άγιον Παντελεήμονα προς έπίσκεψιν του νεοδημιού Δημοτικού Σχολείου - Νηπιαγωγείου της Κοινότητας, εκεί δέ και έγενεμάτισαν.

Τόν άπόγευμα, εις γενικήν συγκέντρωσιν των εκπαιδευτικών εις τόν Δημοτικόν Πνευματικόν Κέντρον ό κ. Ύπουργός ανέλυσε τόν νέον σχέδιον νόμου διά την πρωτοβάθμιον και δευτεροβάθμιον εκπαίδευσιν, αναφερθείς και πάλιν, ως και προηγουμένως, εις την σημασίαν της όρθόδοξου χριστιανικής παραδόσεως. Έπηκολούθησε συζήτησις, κατά την όποιαν ό Σεβασμιώτατος, ύπογραμμίσας μετ' έμφάσεως την ως άνω θέσιν του κ. Ύπουργού, ύπέδειξε την ανάγκην να κατανοηθή εκ μέρους των εκπαιδευτικών ότι δέν είναι επιτρεπτόν επί κοσμοθεωριακών θεμάτων να μεταφέρουν τούς προβληματισμούς των εις τās άώρους ψυχάς των παιδιών και να άναλαμβάνουν σχετικώς πρωτοβουλίας. Άναφορικώς προς τόν σχέδιον νόμου διά την εκπαίδευσιν, τόν όποιον, ως είπεν ό κ. Ύπουργός, θα άποτελέση άντικείμενον γενικωτέρου διαλόγου, ό Σεβασμιώτατος παρετήρησεν ότι τόν έν λόγω νομοσχέδιον, τόν όποιον θα πρέπει να τύχη εύρείας έπεξεργασίας, επιβάλλεται να σταλή έπίσημως υπό του Ύπουργείου και εις την Έκκλησίαν, διά να έκφράση και αύτη τās άπόψεις της επί θεματος, τόν όποιον όχι άπλώς άπτεται αλλά εύρίσκεται εις τόν κέντρον των ένδιαφερόντων της. Ο κ. Ύπουργός συνεφώνησε προς τās διατυπωθείσας ταύτας παρατηρήσεις, διεβεβαίωσεν ότι θα μεριμνήση να σταλή τόν νομοσχέδιον εις την Έκκλησίαν και ηχηρίστησε τόν Σεβασμιώτατον διά την θετικήν συμβολήν του εις την έν λόγω συγκέντρωσιν.

Ίερά Μητρόπολις Δημητριάδος

Προς τόν κ. Γεώργιον Μαγκάκη, Ύπουργόν Δικαιοσύνης, ό Σεβ. Μητροπολίτης Δημητριάδος κ. Χριστόδουλος άπέστειλε τόν κάτωθι τηλεγράφημα:

«Διεργηθέντων αισθήματα χιλιάδων εύσεβούς λαού Βόλου κατακλύσαντος έσπέρας Κυριακής 29 Ίανουαρίου μεγάλην αίθουσαν Πνευματικού Κέντρου και κατ' έξουσιοδότησιν αυτού σάς μεταφέρω ύπευθύνως έντονον διαμαρτυρίαν του διά μελετωμένην νομιμοποίησιν άμβλώσεων. Πανανθρώπινη συνείδηση θεωρεί άμβλώσιν ως φόνον άνθρώπινου όντος εκ προμελέτης ή δέ νομιμοποιήσις της είναι πράξις ύβρεως εναντίον Χορηγού ζωής και προκλητική θάνατος καταπάτησις άνθρώπινον δικαιωμάτων άνυπερασπίστου άνθρώπινου όντος. Εις έποχήν όπου μελετάται κατάργησις θανατικής ποινής νομιμοποιήσις άμβλώσεων ίσοδυναμεί με πελωρίαν ύποκρισίαν και στρουθοκαμηλιστικήν συμπεριφοράν. Παρέλκει ύπογραμμίσω δυσμενείς έπιπτώσεις μέτρου εις δημογραφικόν πρόβλημα Πατρίδος, εις ψυχολογικήν κατάστασιν γυναικός, εις έπιφανήν στείροτητα, εις πολιτισμόν έν γένει έν όψει άμβλύνσεως ήθικών αισθητηρίων νέων διδασκομένων άσέβαιαν προς ζωήν και ώθουμένων άσπάζονται έγωιστικήν αντίληψιν και συμπεριφοράν. Ύπάρχουσα νομοθεσία καλύπτει περιπτώσεις ανάγκης και ούδεμία διεύρυνσις ήδη εύρέαν περιθωρίων είναι αναγκαία. Κατόπιν τούτων παρακαλώ να ματαιώσετε μελετωμένον μέτρον κρατούν έν άναστατώσει μυριάδας έντίμων οικογενειαρχών, γονέων, νέων, διαβλεπόντων εις αύτό μίαν εισέτι βολήν εναντίον

θεσμού οικογενείας. Εύθνη σας πελωρία εάν παραβλέποντες διαμαρτυρίαν μας προχωρήσετε εις ολοκληρωσιν σχεδίου προς ικανοποίησιν όλίγων φεμινιστριών. Εις περίπτωσιν τιαύτην λαός του Θεού είναι άποφασισμένος όργανωση εις πανελλήνιον κλίμακα λαϊκάς κινητοποιήσεις ενώπιον των όποιων θα σιγήση πάσα αντίθετος φωνή».

Ίερά Μητρόπολις Ήλειας και Ώλένης

Μιά καινούργια μεγάλη δωρεά έκληροδοτήθη δια την άποπεράτωσιν του νεοαναγειρομένου Γηροκομείου Γαστούνης ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΚΑΘΟΛΙΚΗ, της Ίερας Μητροπόλεως Ήλειας.

Συγκεκριμένα ό άείμνητος Πραξιτέλης Μασούκας, συνταξιούχος Έφέτης, δια της από 6.6.1983 ιδιόγραφης διαθήκης του, που δημοσιεύθηκε στο Πρωτοδικείο, κατέλιπεν εις τό Ίδρυμα τούτο της Ίερας Μητροπόλεως Ήλειας τό ποσόν των 200 χρυσών λιρών Άγγλίας, παλαιάς κοπής, δια την άποπεράτωσιν του εις αιώνιον μνημόσυνον αυτού και της γυναίκας του.

Τό Ίδρυμα άπεδέχθη την εύγενή δωρεά, άνεκήρυξε τον δωρητήν και την άείμνηστη σύζυγό του Εύγενίαν Μεγάλους Εδεργέτας και έν καιρώ θα αναγράψη τά όνόματά των εις την πλάκα των Μ. Εύεργετών του Ίδρύματος.

Ός γνωστόν ή Ίερά Μητρόπολις Ήλειας έχει σήμερα σε λειτουργία 12 μεγάλα εύαγή Ίδρύματα, όπως Άστυλα άνιάτων, Όρφανοτροφεία, Μαθητικά Οικοτροφεία κ.λπ. έκτός των έκκλησιαστικών πνευματικών Κέντρων, που έχει στις κυριότερες πόλεις της και του άλλου κοινωνικού της έργου.

Ίερά Μητρόπολις Πατρών

Έκ του Άπολογισμού του έργου της Ί. Μητροπόλεως Πατρών δια τό έτος 1983, δέον να έξαρθούν ιδιαίτερας αι έξής δραστηριότητες, αίτινες έγινοντο υπό την καθοδήγησιν του Σεβ. Μητροπολίτου Πατρών κ. Νικοδήμου:

Έν πρώτοις μνημονευτεί αι έκδηλώσεις των «Πρωτοκλητείων» και μάλιστα αι δύο παλαιά και συγκεντρώσεις και έξομήσεις 1) δια τό Βορειοπρωτοκλαδικόν ζήτημα, με όμιλητήν τον Σεβ. Μητροπολίτην Δρυϊνουπόλεως κ. Σεβαστιανόν, ειδικώς μετακληθέντα υπό του Σεβ. Μητροπολίτου μας και 2) δια τον άντιχιλιαστικόν άγώνα, με κύριον όμιλητήν τον καθηγητήν της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Στέργιον Σάκκον. Αι συγκεντρώσεις αύται έσημείωσαν τεραστίαν έπιτυχίαν εις όγκον (συμμετέσχον 15 και 8 χιλιάδες λαού, άντιστοιχώς) και παλμόν.

Άξία μνείας είναι και ή συναυλία της έκλεκτής χορωδίας του Πατριαρχικού Ναού Βελιγραδίου, την όποιαν ώργάνωσεν ή Ίερά Μητρόπολις, με σύμπραξιν του Φυσιολατρικού Συλλόγου, του Ίεροϋ Ναού Άγίου Άνδρέου και του Έκκλησιαστικού Λυκείου Πατρών, τό προσοπισκόν και οι χώροι του όποιου άνεδέχθησαν την φιλοξενίαν των μελών της χορωδίας.

Εις τον άπολογισμόν της Ίερας Μητροπόλεως δέον να συμπεριληφθή και ή δραστηριότης του Γενικού Φιλοπτώχου Ταμείου αύτης. Διετέθησαν δια την άνακούφισιν άσθενών, πτωχών, πασχόντων και γενικώς άναξιοπαθούντων, δραχμαί 1.003.490.

Μέσα εις τους φιλανθρωπικούς σκοπούς της Ίερας Μητροπόλεως περιλαμβάνονται και τά έξής Ίδρύματα του Ίεροϋ Ναού Άγίου Άνδρέου:

1) Έκκλησιαστικόν Γηροκομείον (ή άνέγερσις έν έξελίξει).

2) Στέγη Γαλήνης Γερόντων.

3) Παιδικός Σταθμός.

Έπίσης πρέπει να σημειωθή ή συνεχιζόμενη άνέγερσις α) του περικαλλεστάτου Ί. Ναού της Άγ. Σοφίας Πατρών, ό όποιος άποτελεί κόσμημα λαμπρόν εις την είσοδον της πόλεως, β) του Ί. Ναού των Εισοδίων της Θεοτόκου.

Μνημονεύομεν και την επέκτασιν του Ί. Ναού της Άγίας Βαρβάρας Πατρών, ως και πολλά άλλα έργα συμπληρώσεως και άνακαινώσεως διαφόρων Ί. Ναών της πόλεως και της έπαρχίας, μερίμνη των οικείων έκκλησιαστικών Συμβουλίων.

BIBΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΤΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ και τά ιστορικά μνημεία των. — Η ΑΙΓΙΑΛΕΙΑ και τά ιστορικά μνημεία της. Τεύχη 2. Έκδοσις της Ί. Μητροπόλεως Καλαβρύτων και Αιγιαλείας, 1983, σχ. 21Χ28, κάθε τεύχος σ. 32.

Άναμφισβήτητα ή έκδοση των δύο αυτών καλλιτεχνικών τευχών που άναφέρονται στα ιστορικά μνημεία των περιοχών Καλαβρύτων και Αιγιαλείας, καλύπτουν κατά άριστο τρόπο ένα μεγάλο κενό που υπήρχε ως τώρα. Τό επίσημαίνει λιτά στον πρόλογο ο οικείος Μητροπολίτης, Σεβασμιώτατος κ. Ά μ β ρ ο σ ι ο ς :

«... Τά ιστορικά έκκλησιαστικά - έθνικά μνημεία μέχρι σήμερα δεν είχαν προδληθεί, όσο θάπρεπε. Γι' αυτός τους τόπους που σημάδεψαν την ιστορία του Έλληνικού Έθνους και άπετέλεσαν σταθμούς μέσα στην ιστορική του πορεία, δεν υπήρξαν μέχρι τώρα καλλιτεχνικές έκδόσεις».

Με σκοπό, λοιπόν, να καλυφθεί τό κενό αυτό, να δοθεί «ερέθισμα, σ' όσους μπορούν, για κάτι πληρέστερο και άρτιώτερο και συγχρόνως να ικανοποιηθή ή έντονη έπιθυμία των πολυαριθμών προσκυνητών» των δύο αυτών περιφερειών που ζητούν επίμονα συνοπτικές πληροφορίες, πραγματοποιήθηκε ή καλλιτεχνική έκδοση των δύο τευχών, άληθινά χάριμα έκτυπωτικής τέχνης και άφορμή για αισθητική απόλαυση. Άγαλυτικότερα:

Στο τεύχος για τὰ Μνημεία τῶν ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ γίνεται, κατὰ σειρά, ἀναφορὰ στὴ βυζαντινὴ πολίχνη Κερνίτσα ἢ Κερνίκη, τὴν περιώνυμη Μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, τὶς τοιχογραφίες καὶ τὶς φορητὲς εἰκόνες, τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ κειμήλια, τὶς Βιβλιοθήκες, τὰ χειρόγραφα - ἔγγραφα - παλαιότυπα, τὰ μαρτυρικὰ Καλάβρυτα, τὴν ἱστορικὴ Μονὴ τῆς Ἁγίας Λαύρας, τὰ χρυσο-αργυροκέντητα, τὶς Μονὲς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Μάγισσι, τοῦ Ἁγίου Νικολάου Βλασίας καὶ τῆς Μακελλαρίας, τὰ χριστιανικὰ μνημεία τῆς περιοχῆς Ἀροανίας (Σποτοῦ), τὴν Ἱ. Μονὴ Ἐθαγγελιστρίας καὶ τὸ προσκύνημα τῆς Παναγίας Πλατανιώτισσας.

Στο τεύχος για τὰ Μνημεία τῆς Αἰγιαλείας γίνεται λόγος για τὸ ἱερὸ προσκύνημα τῆς Παναγίας Τρυπητῆς, τοὺς ναοὺς τῆς Φανερωμένης (καθεδρικός), τῶν Εἰσοδίων καὶ τῶν Ταξιαρχῶν Αἰγίου, τὴ Μονὴ τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, τὴν ἀργυροχοῖα καὶ χρυσοχοῖα, τὰ χρυσο-αργυροκέντητα, τὶς Βιβλιοθήκες, τὰ χειρόγραφα - ἔγγραφα - παλαιότυπα, τὴν ξυλογλυπτικὴ - λιθογλυπτικὴ, τὴν Ἱ. Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὴν ἀγιογραφία (τοιχογραφίες - φορητὲς εἰκόνες) τῆς περιοχῆς, τὸ ἱερὸ προσκύνημα τῆς Παναγίας Πλατανιώτισσας καὶ τὴν Ἱ. Μονὴ Πεπελενίσσας.

Γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς προσπάθειας ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ἀ μ θ ρ ό σ ι ο ς μνημονεύει ὡς πολὺτιμους συμπαράστατες, ποὺ ἐργάσθησαν ἀφιλοκερδῶς, τὸν φιλόλογο Κων. Κυριακόπουλο ποὺ συνέταξε τὰ κείμενα, τὸν ὑπογράφοντα ποὺ ἔδωσε σ' αὐτὰ τὴν ὀριστικὴ μορφή καὶ διώρθωσε τὰ δοκίμια καὶ τὸν αἰδεσιμολ. Πρωτοπρ. Στέφανο Ἀβραμιδῆ ποὺ τὰ μετέφρασε στὴν ἀγγλικὴ γιὰ ἐξυπρέτηση καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ τόπου μας. Τὴ σχεδίαση καὶ ἐπίδραση εἶχαν οἱ Πέτρος Ζαμπέλης καὶ Ἄννα Μενδρινοῦ καὶ ἡ ἐκτύπωση ἐγένετο στὴν Γ. Τσιβεριώτης Ε.Π.Ε. Στὰ θετικὰ τῶν ἔργων μνημονεύουμε τὴν ἀριστὴ σελιδοποίηση, τὴν ἐξ ὀλοκλήρου θαυμάσια ἐκτύπωση σὲ τετραχρωμία, τὴ συνοπτικὴ παράθεση τοῦ κειμένου σὲ δόκιμη δημοτικὴ γλῶσσα μὲ παράλληλο στὴν ἀγγλική, καθὼς καὶ τὸ πλήθος τῶν καλλιτεχνικῶν φωτογραφιῶν μὲ κατατοπιστικὲς λεξάντες.

Ἡ ἐκδοσις δὲν καλύπτει μόνον τὸ κενὸ γιὰ τὸ ὅποιο γίνεται μνεία στὸν πρόλογό της. Φανερώνει, κατὰ τὴ γνώμη μου, καὶ τὸ πόσα μπορεῖ νὰ προσφέρει: στὴν ὑπόθεση τῆς προβολῆς τῶν ἱστορικῶν μνημείων καὶ τῶν καλλιτεχνικῶν κειμηλίων μας καθὼς Ἱ. Μητρόπολη, ὅταν ὁ οἰκείος Ἱεράρχης θελήσει, ὅπως ὁ Σεβ. Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας κ. Ἀ μ θ ρ ό σ ι ο ς, γὰ διακονήσῃ: καὶ στὸν σπουδαῖο αὐτὸ τομέα γιὰ τὴ διαφύλαξη τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομίας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

Ἱερά Μητρόπολις Κερκύρας καὶ Παξῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίων Θεοδώρων Περιθείας - Κερκύρας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Κερκύρα τῆ 23ῃ Ἰανουαρίου 1984,

† Ὁ Κερκύρας καὶ Παξῶν ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Τρίκης καὶ Σταγῶν

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πληρώσιν τῆς διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 8)10.3.1982 ἡμετέρας ἀποφάσεως καὶ συμφώνως τῷ Νόμῳ 673)30.8.1977 «περὶ ἀνακατανομῆς καὶ ρυθμίσεως ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων» κενῆς θέσεως Διακόνου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (Μπάρας) Τρικάλων, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι ταύτην καὶ ἔχοντας τὰ πρὸς τοῦτο κανονικὰ καὶ τυπικὰ προσόντα ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν σχετικῶν αἰτησιν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου προβλεπόμενα δικαιολογητικὰ.

Ἐν Τρικάλαις τῆ 24ῃ Ἰανουαρίου 1984,

† Ὁ Τρίκης καὶ Σταγῶν ΑΛΕΞΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίας Τριάδος Ἀθηναίου Μαντινείας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Τριπόλει τῆ 30ῃ Ἰανουαρίου 1984,

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΙΕΡΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ ΤΗΝΟΥ

Τήνος 2 Φεβρουαρίου 1984

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΩΣ

ΠΛΗΡΩΣΕΩΣ ΘΕΣΕΩΣ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ

Ἡ Διοικούσα Ἐπιτροπὴ τοῦ Πανελληνίου Ἱεροῦ Ἰδρύματος Εὐαγγελιστρίας Τήνου, προκειμένου νὰ προβεῖ στὴν πλήρωση τῆς κενῆς θέσεως τοῦ Πρωτοψάλτη Ἱεροῦ Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας μὲ σύμβαση σχέσεως ἰδιωτικοῦ δικαίου ὀρισμένου χρόνου, καλεῖ τοὺς ἐνδιαφερόμενους ποὺ ἔχουν τὰ νόμιμα τυπικὰ καὶ οὐσιαστικὰ προσόντα νὰ ὑποβάλουν στὴν ὑπηρεσία τοῦ Ἱεροῦ Ἰδρύματος αἴτηση μαζὶ μὲ τὰ ὑπόλοιπα στοιχεῖα ποὺ ἀναφέρονται στὴ σχετικὴ ὑπ' ἀριθμ. 169)2.2.1984 προκήρυξη μέχρι 29.2.84. Περισσότερες πληροφορίες παρέχονται ἀπὸ τὸ Γραφεῖο τοῦ Ἱεροῦ Ἰδρύματος στὴν Τήνο, τηλέφωνο 0283-22.336.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς

Μητροπολίτης Σύρου ΔΩΡΟΘΕΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων Ἱ. Ναῶν, 1) Ἀγ. Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, Βασιλικῆς, 2) Ἀγ. Δημητρίου, Καλυθίων Σοχᾶς, 3) Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, Καρύτσης, 4) Κοιμ. τῆς Θεοτόκου, Κυπαρισίου Ζάρακος, 5) Παμμ. Ταξιαρχῶν, Λαγίου, 6) Προφ. Ἠμιῶ, Λαμποκάμπου,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω θέσεων.

Ἐν Σπάρτῃ τῇ 7ῃ Φεβρουαρίου 1984,

† Ὁ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἀποστέλλουν ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Θεολογία», «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος», νὰ σημειώσωσι καὶ τὴν αἰτία τῆς ἀποστολῆς.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης ΑΝΤΩΝΙΟΣ

† Ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἑτησίως.

Β) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἑτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀναζήτησις τῆς εἰρήνης.

Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, Τὰ σύγχρονα ἰδεολογικὰ ρεύματα καὶ ἡ περὶ ἀνθρώπου ὀρθόδοξος διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων.

Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Ὁ ἱερεὺς εἰς τὸ ἁγιαστικόν του ἔργον.

Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντωνίου, Ἐκκλησία καὶ Ἐπίσκοπος καὶ ἡ ἐν αὐτῇ θέσις του.

Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδοῦλου, Λιμὸς ἐπερχόμενος.

Χρυσοστόμου (Γερασίου) Ζαφείρη, Μητροπολίτου Περιστερίου, Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης (ἀναμνήσεις — βιώματα — δράματισμοί).

Μητροπ. πρ. Παραμυθίας Τίτου, Περὶ τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Μητροπ. Σηλυβρίας Αἰμιλιανοῦ, Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Γεωργίου Ν. Λιλαίου, Εἰδικοῦ νομικοῦ συμβούλου, Γνωμοδότησις.

Ἰωάννου Γ. Παπαγιαννοπούλου - Σπυρίδωνος Γ. Μαρκέτου, Καθηγητῶν Ἱατρικῆς Σχολῆς, Περιπτώσεις ἀνωμαλιῶν τοκετοῦ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ.

Εὐαγγέλιον Π. Λέκκου, Ὁ ἑορτασμός τοῦ ἱεροῦ Φωτίου καὶ ἰνδουϊστικὰς αἱρέσεις στὴν Ἑλλάδα.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικὰ.

Βιβλιοκρισίαι.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασίου 1 — Τηλ. 721.073

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.078.